

Tudor Pamfile

VĂZDUHUL

După credințele poporului român

Colecția — Științe sociale —

Redactor: Antoaneta Olteanu
Tehnoredactor: Paulina Ivănuș

© Editura PAIDEIA, 2001
75104 București, România
Str. Bucur nr.18, sector 4
tel. : (00401) 330.80.06; 330.16.78
fax: (00401)330.16.77

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

ISBN 973-8064-89-9

Tudor Pamfile

VĂZDUHUL

• După credințele poporului român •

Ediție îngrijită de ANTOANETA OLTEANU

Prefață de ALEXANDRU DOBRE

PREFAȚĂ

Lucrarea aceasta este menită să ajute la întocmirea acelei mari *Icoane a lumii*, așa cum se poate zugrăvi după datina, credința și povestirea poporului român¹.

Împărțirea cuprinsului s-a făcut dintr-un punct de vedere cu totul practic, și deci, în afară de orice considerațiune științifică, – astronomică sau meteorologică, – care nu ne privește.

¹ Planul de lucru l-am dat în *Povestea lumii de demult*, p. 4.

PARTEA I

VĂZDUHUL

1. *Văzduhul*, după închipuirea poporului român, este golul dintre pământ și cer, pe unde umblă și „bat“ vânturile, unde plutesc norii cei ce aduc ploaia sau ninsoarea după vrerea lui *Dumnezeu*, iar câteodată cu amestecul *duhurilor necurate*, care uneori au o putere covârșitoare.

Se mai numește și *zăzduh*, *zăzduf*¹ sau *zăduh*²; aceste cuvinte însă de cele mai multe ori se leagă de partea de deasupra a acestui gol, fiind sinonime cu *înaltul cerului*, *seninul*, *seninul cerului* sau *cerul*; „din văzduh“, înseamnă „de sus“, „de foarte de sus“.

Despre *aer* își dă sama orișicine, dar numele i-l cunosc numai cei ce știu carte; îl cunosc din mișcarea lui și, prin urmare, de ajuns este dacă-l numesc vânt³.

Unii socotesc văzduhul ca o piedică năzuințelor omenești de a ajunge la cer, – și, prin urmare, la Dumnezeu, – când Dumnezeu dinadins a îndepărtat cerul de pământ, ca să scape de unele supărări care i le pricinuiau oamenii: „Pe pământ, umblă omul în fel și chip, și mai iute, și mai încet; sub apă se vâra; pe sub pământ nu se nspăimântă, da-n văzduh nu poate, că n-are pe ce să se sprijine!“ – „Aș, cum nu poate? Da nu-l vezi cum zboară cu toroiplanele“?⁴ Unul, în București, cică s-a prins c-o aduce scrisoare de la Dumnezeu: a început, așa, să îndrepte comedia ceea spre cer și s-a dus și

¹ C. Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung, p. 80.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

³ De aici zicala: „mănâncă vânt“, celor ce n-au ce mânca.

⁴ Porecla aeroplanului, dată din pricina greutății pronunțării, dar și în batjocură.

s-a tot dus, până când Dumnezeu i-a zis „ho!“; l-a făcut ghem și grămadă, și l-a izbit de pământ! Poftească acum, și mai suie-se!“¹

Numai îngerilor din cer li-i slobod să străbată văzduhul, precum și sufletelor celor răposați, care totuși au a se opri în cele douăzeci și patru de *vămi ale văzduhului*, ținute de diavoli care au rămas spânzurați acolo, după izgonirea lor din cer². Încolo, cu vrerea lui Dumnezeu, nimănui!

2. Despre stările de căpetenie ale văzduhului, se va vorbi pe larg într-un capitol următor. Aici vom da câteva credințe cu privire la schimbarea *vremii*, adică a stării văzduhului, ceea ce însemnează de multe ori numai schimbarea *în rău*, adică *stricarea vremii*.

Vremea se schimbă când:

Bușnița cântă prin luna Februarie, – semn de primăvară timpurie³.

Câinele se tăvăleşte; e semn că vremea se va muia, adică gerul va conțeni⁴.

Cerul va fi senin spre miazăzi; e semn că vremea *se va îmbuna*⁵.

Ciocârlanul își va lăsa ciocul pe spate; – se va moina, va fi moloșag⁶.

Ciorile, liniștite și întocmite în cârduri, vor intra seara în sat⁷; alții spun că vremea se schimbă când ciorile vor zbura în toate părțile cârâind și vâjâind, iar de stau liniștite, vremea se îndreaptă⁸.

¹ „Ion Creangă“, II, p. 282: „Ne bate Dumnezeu, că prea ne luăm la măsură cu el, că nu ne-ajunge că vorbim pe sârmă, că bate telegrame pe sârmă, – acu, mai umblă și ca paserile lui Dumnezeu. De, eu unul, nu zic ba [= că-i rău], dar iar mă-ntorc și zic: prea mare ni-i răsul și batjocura de Cel-de-sus!“

² Pamfile, *Povestea lumii de demult*, p. 66: „Dracii cari au rămas în văzduh s-au apucat de au făcut *vămile văzduhului*, unde opresc sufletele oamenilor cari merg la cer; îi opresc la vamă. La vamă, sufletele morților dau fapte bune; dacă nu prea au fapte bune, dau hainele cari li se dau de pomană până la patruzeci zile și, dacă nu se plătesc de vamă nici cu atâta, mai dau și paraua de la deget, care li se pune când mor. Și dacă nici cu astea nu se pot plăti de draci pentru păcatele lor multe, apoi dracii opresc sufletele și le trimit la iad“.

³ Gorovei, *Credinți și superstiții*, București, 1915, p. 378.

⁴ A. Zanne, *Proverbele românilor*, IX, p. 389.

⁵ „Șezătoarea“, IV, p. 120.

⁶ Gorovei, *Credințe*, p. 381.

⁷ Cred. rom. din com. Ciurești, jud. Tutova, împărt. de d-l G. V. Șușnea.

⁸ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

Cocostârcii vor sta pe șes; e semn că vremea se va încălzi¹.

Cocoșul va cânta stând într-un picior², va cânta mult ziua – ceea ce socotește ca o prevestire că vremea se va muia, va fi moloșag³, – va cânta seara⁴, înspre amurg, – ceea ce arată că de va fi frig, se va muia vremea, iar de va fi moale, se va lăsa frig aspru⁵, – sau va cânta de cu noapte, până a nu se lumina de ziuă, – ceea ce crede a fi un semn de vreme bună⁶.

Curcubeul va apărea seara spre răsărit⁷.

Florile vor mirosi frumos și ușor⁸.

Focul pe vreme frumoasă nu va arde: semn că vremea se încălzește, sau face a moină⁹.

Fumul va năvăli din sobă în casă, – după unele credințe¹⁰, – iar după altele se va ridica drept în sus¹¹.

Gâștele vor face ca și cum s-ar scălda; acesta este semn că frigul se va muia¹².

Greierii vor cânta¹³.

Helgile cu blănille negre se vor arăta pe la sfârșitul iernii, – semn de primăvară timpurie; dacă vor avea blăni albe, iarna se va prelungi încă¹⁴.

Luna va fi îngrădită, adică va avea un cerc alb împrejur¹⁵, sau, după altă credință, va străluci curat¹⁶. După alte credințe, dacă luna plină va fi curată și va avea pete vinete sau *țarcalan* roșu împrejur, e semn de vreme bună; dacă va avea doua-trei cercuri împrejur, va fi vreme urâtă sau va ploua¹⁷.

¹ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

² Papahagi, *Megleno-românii*, I, p. 92.

³ Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, p. 120.

⁴ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁵ E. Voronca, *Datinele și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903, p. 437.

⁶ „Șezătoarea“, VI, p. 29.

⁷ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Gorovei, *op. cit.*, p. 381.

¹⁰ „Șezătoarea“, VI, p. 34.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, p. 35.

¹³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁴ Gorovei, *op. cit.*, p. 379.

¹⁵ Cred. rom. din com. Vlăsinești, jud. Dorohoi, împărt. de d-I D. Furtună.

¹⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

¹⁷ Gorovei, *op. cit.*, p. 382.

Măgarii vor zburda¹.

Mâța se va spăla², se va culca în mijlocul casei sau pe prag³; dacă va dormi pe pat, mâța face a cald⁴; dacă șade în fereastră sau se uită la ușă, face a vreme bună⁵, și tot a cald face dacă se linge și se uită spre fereastră⁶; dacă se linge și se uită spre sobă, prevestește vreme rea⁷, ca și când se va vârî în sobă, în cotruță, ori va fugi prin casă⁸.

Mieii vor zburda, și aceasta va fi un semn pentru îndreptarea vremii⁹.

Mort, de visează cineva, înseamnă că a doua zi vremea se va muia, adică va fi moină¹⁰.

Negurile vor cădea jos și se vor lăți; aceasta prevestește că cerul se va însenina¹¹.

Oile, ger fiind, nu vor mânca cu poftă; aceasta va fi un semn că vremea se va muia; dacă vor mânca bine, ca de obicei când este gerul aspru, este semn că frigul va mai dăinui încă multă vreme¹².

Picherea va cârcâi; e o prevestire că vremea se va schimba tocmai după trei zile¹³.

Pielea îl va mânca pe om¹⁴.

Pîțigoii vor cânta veseli în luna lui Faur¹⁵.

Porcul va umbla cu paie în gură¹⁶.

Rândunelele vor zbura pe sus¹⁷.

¹ Cred. rom. din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-l D.I. Procopie.

² Gorovei, *op. cit.*, p. 189.

³ „Șezătoarea“, VI, p. 43.

⁴ *Ibidem*, IV, p. 120.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Cred. rom. din Bucovina, împărt. de d-l P. Cârsteian.

⁷ *Idem*.

⁸ Cred. rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui.

⁹ „Șezătoarea“, IV, p. 120.

¹⁰ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹¹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121.

¹² „Șezătoarea“, VI, p. 45.

¹³ Cred. rom. din com. Schineni, jud. Tutova, împărt. de d-nii frați Cahu.

¹⁴ Cred. rom. din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-l D.I. Procopie.

¹⁵ Gorovei, *op. cit.*, p. 379.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

Serile vor fi senine sau uscăcioase¹.

Soarele, după un cârd de zile urâte, va răsări frumos; aceasta arată îndreptarea vremii²; după alte credințe, va străluci senin sau *se va uita înapoi*³.

O sprânceană luminoasă se va vedea la apus; e semn că vremea se va îndrepta⁴.

Stelele vor părea mai mari ca de obicei, sau mai apropiate unele de altele⁵.

Țarcele vor ieși dimineața amândouă din cuib⁶.

Vulturii vor zbura lin⁷.

Vremea *se va strica*, adică, din liniștită, cum era, se vor isca furtuni, din cald se vor lăsa geruri, ploi și ninsori, din frumos se va face urât, *va vremui*⁸, dacă:

Boii se vor încura⁹; de se întâmplă aceasta pe vreme friguroasă, se va moina¹⁰; dacă *broscăie* boii, moinează¹¹.

Broaștele vor ieși prin ogradă¹² sau vor cânta înainte de *Alexii*¹³.

Caii vor sta întorși cu spatele spre gard¹⁴, tăcuți și îngândurați¹⁵.

Ceaunului îi va arde scrumul pe fund¹⁶.

Ciocârlanii vor țârâi pe lângă casă¹⁷, se vor izbi în fereastră¹⁸ sau vor țipa pe sus. Când îl aude, românul zice despre ciocârlan că

Strig-a cioareci și-a opinci

Și-a obiele câte cinci!¹⁹

¹ *Ibidem*, pp. 120-121.

² „Șezătoarea“, IV, p. 120.“

³ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

⁴ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 390.

⁵ Gorovei, *op. cit.*, p. 381.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

⁷ Gorovei, *op. cit.*, p. 382.

⁸ „Șezătoarea“, V, p. 172.

⁹ Revista „Tinerimea română“, VI, 1-2, p. 94.

¹⁰ „Șezătoarea“, I, p. 126.

¹¹ Gorovei, *op. cit.*, p. 381.

¹² Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj.

¹³ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 122.

¹⁴ „Șezătoarea“, VI, p. 24.

¹⁵ Gorovei, *op. cit.*, p. 41.

¹⁶ „Șezătoarea“, I, p. 17; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 389.

¹⁷ „Șezătoarea“, VI, p. 33.

¹⁸ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 122.

¹⁹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 122.

Cocoarele se vor călători¹.

Cocoșul va cânta ziua, după unele credințe², sau de cu seară, după altele³.

Codobatura va veni înainte de Miezul-păresimilor; acesta va fi semn de vânt și zăpadă; dacă va veni după Miezul-păresimilor, vremea se va îmbuna⁴.

Fumul va veni înapoi pe hornă⁵ sau se va împrăști pe pământ⁶.

Funinginea va arde la gura cuptorului⁷ sau pe pirostii; unii zic atunci că „se bat țigani”⁸.

Furnicile își vor face mușuroaie sus pe paiele de iarbă, – semn că „iarna va fi geroasă”⁹.

Gâștele vor sta cu clonțu-n pene; acesta este semn de frig¹⁰.

Haina, din nebagare de seamă, vei îmbrăca-o pe dos¹¹.

Horna va hui¹².

Huhurezul va cânta în pădure¹³.

*Lenele*¹⁴ vor începe să umble¹⁵.

Luna va avea țârcălan, – un cerc galben – împrejur¹⁶.

Mâța se va uita pe fereastră¹⁷, fiind pe vatră, se va uita în cuptor¹⁸, se va sui pe sobă și apoi se va uita spre ușă¹⁹ sau se va întoarce cu spatele spre

¹ Gorovei, *op. cit.*, p. 380.

² Cred. rom. din com. Tătăruși, jud. Suceava, împărt. de d-l Al. Vasiliu.

³ Revista „Tinerimea Română”, III, 1, p. 451; „Șezătoarea”, VI, p. 29.

⁴ C.D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, Piatra-Neamț, p. 57.

⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁶ „Șezătoarea”, VI, p. 34.

⁷ *Ibidem*, p. 30.

⁸ Împărt. de d-l T. Popovici, com. Zorleni, jud. Tutova.

⁹ Gorovei, *op. cit.*, p. 129.

¹⁰ „Șezătoarea”, IV, p. 119.

¹¹ *Ibidem*, VI, p. 38.

¹² *Ibidem*, III, p. 149.

¹³ *Ibidem*, VI, p. 36.

¹⁴ *Pompilis viaticus*, Lat.

¹⁵ Marian, *Insectele*, p. 229.

¹⁶ „Șezătoarea”, VI, p. 38.

¹⁷ Gorovei, *op. cit.*, p. 189.

¹⁸ „Șezătoarea”, IV, p. 119 și 120.

¹⁹ *Ibidem*, VI, p. 43.

foc¹. Dacă se suie în fereastră și șade acolo mult, vremea se îndreaptă². Când *se laie* cu stânga, vremea se strică; dacă se laie cu dreapta, vremea se îndreaptă³.

Muștele umblă în mulțime mare pe lângă foc⁴.

Negurile vor fugi în sus⁵.

Nourii vor alerga pe cer⁶.

Oile vor mânca cu poftă, ca și la ger, – chiar fiind vremea moale⁷, – vor sări și vor zburda⁸.

Pădurea va hui⁹.

Pîișgoii vor țui pe lângă casă.

Porcii vor umbla cu gunoaie în gură, ca să-și facă *strat*¹⁰ și vor covițai¹¹.

Râmele vor începe să iasă prin ogradă¹².

Soarele va răsări în nouri¹³, va apune în nouri¹⁴, sau apunând, „se va uita înapoi”¹⁵; prin alte părți, dacă soarele se uită înapoi, se socotește ca un semn de îndreptare a vremii¹⁶.

Stârcii vor cânta¹⁷.

Sturzul va țipa pe sus¹⁸.

Țânțarii vor umbla prin aer¹⁹.

Urechile te vor mânca²⁰.

¹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 122.

² Gorovei, *op. cit.*, p. 189.

³ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

⁴ Gorovei, *op. cit.*, p. 215.

⁵ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 389.

⁶ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

⁷ *Ibidem*, VI, p. 45.

⁸ Gorovei, *op. cit.*, p. 242.

⁹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 389.

¹⁰ „Șezătoarea“, VI, p. 33.

¹¹ Cred. rom. din jud. Dorohoi, împărt. de d-l D. Furtună.

¹² Marian, *Sărbătorile*, I, p. 122.

¹³ „Șezătoarea“, I, p. 126.

¹⁴ „*Ibidem*“, IV, p. 120.

¹⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁶ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 390.

¹⁷ Revista „Tinerimea Română“, VI, 1-2, p. 90.

¹⁸ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 122.

¹⁹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 389.

²⁰ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 389.

Ursul își strică bârlogul în ziua de *Întâmpinarea Domnului*, cu toate că încă e frig, – semn de desprimăvărare; dacă însă, cu toate că vremea-i frumoasă, ursul urmează să stea în bârlog, primăvara va întârzia¹.

Vitele vor zburda venind de la pășune²; pentru aceasta, când șăguiesc sau se joacă doi inși trecuți de vremea copilăriei, li se spune de un altul: „Astâmpărați-vă, că se strică vremea!“, cu înțelesul care învederat răsare. Dacă vitele mugesc și se uită în sus, este semn de cumpănă mare³.

Vrăbiile vor țârâi⁴; dacă vor căuta loc de aciuare sub streșină, vor prevesti un frig mare⁵; dacă se vor scărda în colb, vor face a vreme bună⁶.

Îndeosebi, semn de *frig* sau *frig mare*, va fi când:

Călinele vor fi rupte înainte de Ziua Crucii: „vor fi curând geruri“⁷.

Jârul va fi din îmbelșugare⁸.

Jigăniile vor năvăli la sate⁹.

Iepurii vor veni de asemenea prin sate¹⁰.

Focul va fâșâi pe vatră¹¹.

Muștele și *furnicile* vor ieși înainte de Sf. Alexie¹².

Mâța se va vârî în sobă, în cuptor, va zgrebțana la ușă¹³ sau va zgâria rogojina¹⁴.

Pește vor visa oamenii¹⁵.

Pirostiile se vor înroși în foc¹⁶.

Scorușele se vor face multe, – când „are să fie strașnică iarna“¹⁷.

¹ Cred. rom. din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-l D. I. Procopie.

² Marian, *Sărbătorile*, I, p. 122.

³ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 389.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Gorovei, *op. cit.*, p. 381.

⁸ *Ibidem*, p. 380.

⁹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁰ *Idem*.

¹¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹² Gorovei, *op. cit.*, p. 368.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, p. 380.

Șoarecii vor fi în număr neobișnuit¹.

Vara va fi călduroasă².

Pomenim aici următorul mijloc ca să se curme gerul, – „gerul cel mare, când crapă ouăle *corbului*, gerul Bobotezii sau gerul lui *marcociu*“ : să înșiri la rând nouă oameni pleșuvi dinr-un sat, și să le spui pe nume cum îi cheamă; dacă nu-s de-ajuns într-un sat, să urmezi până la nouă, numărând câți n-ajung, pleșuvii din alt sat³.

Îndeosebi, semn de *vreme bună* sau *vreme frumoasă* va fi când:

Apele curgătoare vor hui plăcut și lin.

Broaștele vor cânta⁴.

Bucatele puse pe masă se vor petrece în întregime.

Câinele se va culca pe omăt.

Ceața „se va lăsa“, – va cădea.

Ciocârlia va sta tupilată la pământ⁵.

Fereastra va *asuda*, – se va aburi⁶.

Focul nu va arde, iar alții îl vor visa.

Găinile vor umbla pe ploaie.

Liliecii vor ieși în număr mare.

Mâța va dormi pe pat.

Nourii, după ploaie, se vor lăsa jos, căutând parcă să atingă pământul.

Peștii vor sări după musculițe.

Roua va cădea groasă, înainte de deplinul asfințit de soare.

Soarele va răsări frumos.

Vitele se vor linge una pe alta, sau își vor linge botul, picioarele ori trupul⁷.

¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

² *Idem*

³ *Idem*

⁴ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁵ *Idem* a celor din jud. Covurlui.

⁶ *Idem* a celor din com. Țepu.

⁷ Cred. rom. din jud. Iași. Pentru cele fără izvor, a se vedea Gorovei, *op. cit.*, pp. 370-372.

3. La acestea, adăugăm alte credințe cu privire la stările văzduhului:

Dacă la *Bobotează* vremea va fi moale, oamenii vor fi slabi peste an¹; dacă va fi geroasă, după ieșirea cu Iordanul se va muia, și se va înăspri dacă, după alte credințe, vremea a fost *moloșagă*²; după altă credință, dacă vremea este frumoasă, vara va fi îmbelșugată în *pâine și pește*³.

Luna *februarie* îngheață dacă găsește dezghețat, și dezgheață dacă găsește înghețat⁴.

Vremurile geroase sunt prielnice sănătății; îndeosebi peste vară nu vor fi boliști nici la oameni, nici la vite și nici la păseri⁵.

Cum va fi vremea la *Mucenici*, – *Măcinici*, *Patruzeci de Mucenici*, *Patruzeci și patru de Mucenici*, *Patruzeci de Sfinți* sau *Sfinți*, – așa va urma să fie vremea toată primăvara⁶, numai patruzeci de zile⁷, sau numai patruzeci și patru de zile după această sărbătoare⁸.

Cum va fi vremea la *Stratenie*, – 2 februarie, – așa va fi toată vara⁹.

Cum va fi vremea la *Bunavestire*, așa va fi la *Paști*¹⁰.

Cum va fi vremea la *Florii*, așa va fi la *Paști*¹¹.

Cum va fi vremea la *Simion Stâlpcicul*, așa va fi tot anul¹².

De va fi la *Ovidenie* senin, vara va fi secetoasă și călduroasă; dacă la această sărbătoare va fi vânt, peste an vor fi *boliști și moarte* chiar¹³. Prin alte părți însă se zice că întocmai cum va fi vremea în această zi, așa va fi toată iarna¹⁴.

Cum va fi vremea la *Cuvioasa Paraschiva*, așa va fi până la Sf. Dumitru¹⁵.

¹ Candrea, Desușianu, Speranția, *Graiul nostru*, I, 1906, p. 535.

² Zanne, *Proverbele*, IX, p. 390.

³ Gorovei, *Credinți și superstiții*, p. 20.

⁴ Cred. rom. din jud. Tutova.

⁵ Cred. rom. din jud. Tecuci.

⁶ C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 55; Marian, *Sărbătorile*, II, p. 155; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 390.

⁷ „Șezătoarea“, III, p. 44.

⁸ Cred. rom. din jud. Tutova; Marian, *Sărbătorile*, II, p. 155.

⁹ Voronca, *op. cit.*, p. 930.

¹⁰ Marian, *Sărbătorile*, II, p. 223; Voronca, *op. cit.*, p. 930.

¹¹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 390.

¹² Voronca, *op. cit.*, p. 930.

¹³ Cred. rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-l I.O. Zugravu.

¹⁴ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 390.

¹⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 390.

Dacă la *Crăciun* va fi cald, va fi frig la *Paști*¹.

Cum va fi vremea în cele patru zile după *lună nouă*, așa va fi întreaga lună².

Când *vinerea* e vreme bună, duminică va fi rea, și invers³, căci „vremea de vineri nu ține”⁴.

Pe vremea rea, nu se pune *cloșcă*, deoarece se crede că nu ies puii⁵.

Dacă *buburuza*⁶ zboară de pe deget, – când cineva umblă cu dânsa și o pune pe deget, – este semn de vreme bună. Dacă nu zboară, vremea nu va fi bună⁷.

Dacă vremea rea începe într-o *sâmbătă* ori într-o zi de sec, va ținea mult astfel⁸.

4. Vom încheia aceste șire cu două povestiri, din care una lasă să se înțeleagă că aceste credințe au mult temei de a fi crezute, iar altă, dimpotrivă, le crede fără nici o legătură cu adevărul.

Întâia sună precum urmează:

„Doi prieteni din copilărie merseseră pe la școli în străinătate și învățaseră carte până la brâu, adică se făcuseră burdufuri de carte. După ce isprăviseră de învățat, se întorceau acasă cu gând să procopsească pe toată lumea. Unul era cititor de stele și altul doctor. Dar fiindcă erau cam perpeliiți, sfat făcură ei și se hotărâră să nu meargă de-a dreptul în mijlocul cetății, ci să înceapă a procopsi mai întâi pe mărginași, de la care să capete câte ceva, cu care să se mai înțolească și ei. Așa hotărâră, așa și făcură.

Traseră la casa unui mărginaș. Acolo găsiră numai pe femeia casei. Bărbatul ei era la câmp să adune niște coceni de porumb pentru nutrețul vitelor. Ei cerură să-i găzduiască. Între acestea, cum era și cam în de seară, iată că sosește și omul femeii de la câmp. Îi spuseră șiretenia.

¹ Cred. rom. din com. Schineni, jud. Tutova, împărt. de d-nii frați Cahu.

² Gorovei, *op. cit.*, p. 380.

³ Cred. rom. din com. Catanele, jud. Dolj.

⁴ *Idem*.

⁵ Cred. rom. din com. Zorleni, jud. Tutova, împărt. de d-l M. Lupescu.

⁶ *Coccinella septempunctata*.

⁷ Marian, *Insectele*, p. 199.

⁸ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 389.

Omul primi să-i găzduiască și, fiindcă auzise că sunt niște procopsiți, le așternu în casă tot ce avu mai bun pentru culcare, iară el se culcă pe prispă, afară, înfășurat în ghebă și în cojocul lui.

Până a nu se culca, femeia casei găti procopsiților niște jumări din câteva ouă, le dădu nițel lapte și nițel unțișor, iar pentru bărbatu-său făcu o mămăligă d-alea înfricoșate, și i-o puse dinainte, cu un cenac de fasole, fiindcă era în post. Mâncă omul cu poftă, fiindcă era flămând, și trase o donicioară de apă, de-i trosneau urechile.

În vremea aceasta procopsiții ieșiră pe afară. Astronomul, uitându-se pe cer, zise:

–Ce frumoasă vreme o să avem mâine!

Doctorul îl ascultă cu ochii blejdiți, apoi zise și el:

– Vezi pe omul acesta? Până mâine n-o să mai fie între cei vii. Are să crape. Văzutu-l-ai tu ce a mâncat și cum a mâncat?

Apoi intră în casă ca să se culce.

Până a nu adormi ei, intră și țăranul și zise:

– Nevastă, ia hai să adunăm ale *trâncănăi* de pe afară, să le dăm pe lângă casă, că mie mi se pare că la noapte o să ningă!

Procopsiții, când auziră, se înfundară de râs, însă tăcură.

Se culcară cu toții și adormiră. Peste noapte, cam pe când încep a cânta cocoșii de ziuă, țăranul intră în casă și scoală pe nevastă să facă focul la sobă.

Doctorul zise tovarășului său:

– Aceste sunt semne că nu-i este bine! Aiurează deștept. Mai așteaptă nițel și vei vedea că are să crape!

În vremea aceasta țăranul ieși afară și se întoarse cu o crosnă bună de lemn. Până să încarce brațul de lemne, până să vie în casă, ninsoarea îl albise, căci ngingea ca în mijlocul iernii.

Când îl văzură procopsiții plin de ninsoare, o mâlciră.

Țăranul făcu focul și se puse să se încălzească; femeia se sculase și luase furca. Ea lucra și el îi spunea snoave pe lângă foc. Nici că avea de gând să crape.

După ce se luminează de ziuă și văzură că neaua este mare și țăranul cu voie bună, procopsiții îl întrebară:

– Cum se poate, îi zise doctorul, că n-ai nici pe dracul, după ce aseară ai mâncat un cenac de fasole, o mămăligă întreagă și ai băut o doniță de apă?

– Iaca, bine, răspunse țăranul, muncesc toată ziua și seara vin flămând; totdeauna mănânc așa. M-am obișnuit cu felul ăsta de mâncare și mi-e bine, sunt sănătos, mulțumesc lui Dumnezeu!

– Asta, bine, – îi zise astronomul –, dar de unde ai știut tu că are să ningă astă noapte?

– Iată, când mă întorceam de la câmp, *am văzut o scroafă care aduna paie și le ducea la culcușul ei. Aceasta este cel mai nemincinos semn de ninsoare!*

– Aide, mă, încolo, zise astronomul către doctor și atingându-l cu altul; aci nu e treabă, că nu plătim cât o ceapă degerată unde și *porcii sunt astronomi!* “¹.

Iată și a doua povestire, care se opune celei de până aici:

„Cică era odată într-un sat un om care, când se nemerea să fie ceva mai cu chef, – și asta se-ntâmplă mai în fiecare zi, – mergând pe ulița satului și vorbind așa cu el însuși, strigă-n gura mare:

– De boier nu mă tem, *pe Dumnezeu nu-l cred* și iapa mea e mai cuminte decât popa!

Și azi, și mâine, și poimâne, tot spunând el așa mereu, ajung vorbele lui odată și la urechile boierului, care, pentru a putea afla înțelesul acestor vorbe, chemă pe om la dânsul și-l întrebă răstit, după obiceiul boieresc:

– Dar bine, mă, ce tot strigi întruna pe ulița satului în gura mare?

– Ce să strig, cucoane! Nu strig nimica! Ia vorbesc și eu cum vorbesc toți oamenii când merg pe drum, după ce au pus o leacă mai mult pe-o parte. Că doară gura omului îi slobodă. Cine-o poate opri?

– Așa, vrea să zică acuma te faci că nu știi?

Și unde se *răcăduiește* boierul și-i trage două palme, de-i trec scânteii verzi pe dinaintea ochilor omului.

– Iartă-mă, cucoane, că doară, păcatele mele, dac-am aruncat și eu o vorbă la un chef, socot că n-am făcut nimănui nici un rău. Pentru că, ce supărare poate fi când spun că „de boier nu mă tem, pe Dumnezeu nu-l cred și iapa mea îi mai cuminte decât popa?”

– Cum să-ndrăznești tu, mă, să spui în vileag că nu te temi de boier? Da cine-i mai mare aici în sat? Nu eu?

– Ba dumneata, cucoane, ești mai mare; parcă eu neg? Ferească Dumnezeu de una ca asta. Da de boier de ce m-aș teme, dacă n-am pentru ce? Ce, ți-s dator cu ceva, ca să mă tem de dumnata?

¹ P. Ispirescu, *Poveștile unchiușului sfătos*, București, 1907, pp. 313-316.

Boierul, gândindu-se la vorbele din urmă ale țaranului și văzând înțelepciunea lor, zise:

– Într-adevăr, aici mi se pare că poate să ai o leacă de dreptate. Dar cum poți să spui cu atâta nesocotință că nu-l crezi pe Dumnezeu?

– Ehei, cucoane, d-apoi tot din pășite vine și vorba asta, nu din chef ori din cine știe ce. Că mai anii trecuți mi-am făcut și eu, ca tot gospodarul, o dată în viața mea, un cojoc mândruț care m-a ținut un porc îngrășat¹. Fudul, eu, când l-am îmbrăcat întâia oară ca să mă duc cu el, să mă mândresc, – cum îi obiceiul românului, – m-am pornit să mă duc la un hram într-un sat vecin. *Era vreme frumoasă, și de unde să-mi treacă prin gând că Dumnezeu are să se mânie așa dintr-o dată?* Când colo, pe la jumătatea drumului, numai ce se pornește un vânt c-o ploaie, că, neavând unde să mă adăpostesc, îmi udă cojocul într-așa chip, că nu mai face două parale. Mă uit la cojoc, mă uit și-n sus la Dumnezeu, și mă-ntorc apoi acasă, fără ca măcar să gust din praznic. Apoi, n-am eu dreptate, cucoane, când spun că pe Dumnezeu să nu-l crezi?

– Ba mi se pare că aici ai mai multă dreptate. Da ia să vedem acum de ce iapa ta îi mai cuminte ca popa, că asta, drept să-ți spun, chiar n-o înțeleg!

– D-apoi iaca, cucoane, fie-vă fața cinstită și nu vă fie cu bănat, cum vine și vorba asta. Eu cumpărasem iapa care-o am, un hăram năraș; când da cu picioarele de apă, parc-ar fi dat de foc. Smuncea înapoi și nu vrea nici în ruptul capului să treacă gârla. Azi așa, mâne așa, tot am luat-o eu cu binișorul, doar-doar oi dămoli-o și-oi face-o să-și lase năravul. Dar ți-ai găsit! Ea-și ținea năravu-nainte. O dată mă mâniu eu, îmi ies din sărite și-i trag o mamă de bătaie, că n-o puteam ținea; așa fugea prin baltă. Și de-atunci nu-mi mai face marazuri și trece prin apă ca pe uscat. Da pe cinstitul părintele nostru, cu greu nărav, cu toate cele aspre, nimeni nu l-a putut deznărași! Apoi n-am eu dreptate să zic că iapa mea-i mai cuminte decât popa?²

¹ A dat pe el atâția bani câți a luat pe un porc îngrășat.

² Împărt. de d-l C. Teodorescu, inst., Roman.

PARTEA a II-a

VÂNTUL

I. Vântul

1. Cu ce prilej s-a izvodit întâia dată *vântul* pe lume? În această privință, povestirile ne răspund în mai multe feluri.

Prin Bucovina se spune că la început, Dumnezeu, după ce a făcut lumea, i-a dat *lumină*, punând *soarele* pe cer și născând pe *Domnul Hristos*. Însă, tot atunci, trăind și *paingânul* cel rău la inimă și pizmuitor al lumii, s-a apucat și a început să-și întindă pânzele lui prin copaci, ca doar-doar lumina soarelui nu va putea să răzbată până la oameni, ca aceștia să trăiască în întuneric și astfel să se dedea la tot soiul de nelegiuiri. Dar Dumnezeu, ca să zădărnicească faptele cele răutăcioase ale *necuratului*, a făcut *vântul*, ca prin bătaia lui să rupă pânzele paingânului, și lumina soarelui să poată străbate în voie până la oameni¹.

Tot prin aceste părți se aude și a doua povestire:

După ce Dumnezeu și diavolul au făcut lumea, „s-apucară să împărțească *soarele*, *luna* și *stelele*. Cu *stelele*, a zis Dumnezeu, ca să fie tot așa: să le numere. Dar, sau că se punea în dreptul stelelor vreun nour, sau că îl apuca ziua, și au rămas nenumărate.

Iar mânie și sfadă cu Dumnezeu!

Încă luna și soarele nu și-au fost împărțit.

– Dacă crezi că te înșel, alege tu singur pe care vrei, – i-a zis Dumnezeu.

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 396-397.

– Eu îmi iau soarele, – zice diavolul.

– Fie și așa, – zice Dumnezeu; a mea va fi dar luna, și cu ea oi rându-i, iar tu cu soarele vei avea de lucru.

Dar soarele tare îl frigea pe diavol, căci el avea de lucru cu dânsul. De focul acela, unde să se ascundă? A alergat să se ascundă în mare, dar Dumnezeu a luat apa. Se ascundea în nisip, dar tot îl frigea.

A început a alerga pe pământ, doar s-ar răcori; și, alergând, își făcea vânt. Așa a văzut că e bine; și și-a făcut două aripi, făcând cu ele vânt peste toată lumea.

Fratele său, – Dumnezeu, – l-a învățat să taie fiecare aripă în două și să le înfigă în cele patru părți ale pământului, căci singure vor face vânt între ele și va fi mai bine.

Diavolul a făcut cum l-a învățat și astfel s-a făcut *vântul*¹.

A treia povestire ne spune că la început, sămănând Dumnezeu *sămânța*, aceasta „nu creștea deloc“, – cădea grămadă și, prin urmare, nu putea să răsară. Văzând acest mare neajuns, Dumnezeu i-a spus lui *Sf. Petru*:

– Petre, trebuie să dăm *vânt* sămânții, ca să se împrăștie, și în chipul acesta să poată crește.

Astfel s-a născut *vântul* și cu chipul acesta sămânța a putut să crească.

„*Jidanii* au vrut să precupețească cu vântul, au vrut să-l cumpere de la Dumnezeu, dar Dumnezeu i-a alungat:

– Du-te, Iudă! Ce? Vrei să-mi vând norocul?“².

Prin bătaia lui, vântul curăță rugina de pe grâne, – ne spune a patra povestire, – și numai astfel acestea pot crește și rodi. Odată un sfânt a cerut voie lui Dumnezeu ca să poarte singur rostul *pâinilor* în curgere de trei ani. Dumnezeu i-a îngăduit cererea, dar în nici un an pâinea n-a ieșit gustoasă: era amară din pricina *rugini*³.

A cincea poveste ne arată *vântul* ca o făptură a lui Dumnezeu, menită să răcorească pământul și să-l curețe de toate cele rele și spurcate:

„Zice că sunt *vânturi rele*, care dau peste om și pot să-l muțască, să-l ologească, să-l îmbolnăvească, dar el, – *vântul cel adevărat*, – nu-i vinovat. Vântul nu-i rău; numai duce multe rele. Descântătoarele ce descântă, ce desfac,

¹ Voronca, *op. cit.*, 147.

² *Ibidem*, p. 404.

³ *Ibidem*.

nu dau desfăcătura pe pădure și pe copaci, ci dau pe vânt, și vântul peste cine dă cu acele răutăți, boala sau răul de acela se prinde. Din pricina aceasta se întâmplă ca să se bolnăvească adesea și cel nevinovat⁴¹.

Prin jud. Dolj se spune că vântul este făcut să mâne nourii de la un cap al pământului acolo unde e nevoie de ploaie².

Prin unele părți se crede că nu Dumnezeu este izvoditorul vântului, ci altcineva, niște *duhuri necurate*, care suflă, și care prin aceasta, vor să nimicească pământul. Suflarea acestor duhuri se cheamă *vânt*³.

2. Cine are în seamă rostul vântului și cum este dânsul purtat?

Pe pământul acesta, câtui-i el de mare, sunt undeva *visteriile vântului*. Într-o *boștiură* mare cât toate zilele, cum ar fi o vizuină de bursuc c-o gură ca de balaur, în pământ, sălășluiește vântul.

Cum iese el de acolo, ar fi în stare să răstoarne târguri întregi, să smulgă stejarii cei mai bătrâni și să stingă toată suflarea de pe fața pământului, dacă ar fi lăsat în voie, să-și facă mendrele după pofta lui.

Dar lui Dumnezeu i s-a făcut milă de noi: dacă a văzut că zidirea lui are putere mare, a pus un *înger* la gura visteriei, căruia nu i-a dat nici mai multă, nici mai puțină treabă decât să mai miște aripile, ca să mai potolească furia prea mare a vântului⁴.

După altă credință, într-un loc nelămurit stă *vântul*, de unde la vremea cuviincioasă iese pe o gaură, pe care o supraveghează o *babă oarbă*⁵. Când nu trebuie să bată vântul, gaura stă astupată cu un ghem. Când sunt furtuni

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 404.

² Cred. rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

³ I. Otescu, *Credințele țaranului român despre cer și stele*, 1907, p. 72.

⁴ Culegere din com. Grămești, jud. Dorohoi, împărt. de d-l M. Barbu.

⁵ L. Șăineanu, *Basmele românilor*, 1891, p. 979: „Vântul antropomorfizat revine și într-o povestire italiană, în care figurează o *casa dei venti*, – casă a vânturilor, – în mijlocul unei prăpăstii, păzită de *la Voria, la madre dei venti*. Voria, mama vânturilor, cum intră în casă, zice:

– *Buona sera, mamma!*

– *Benvenuti, figlioli!* – bine-ați venit, fiilor, – răspunde mama lor.

Într-un basm ligur întâlnim *le vent Boa, cannibal marié...*

În basmele rusești *Vihor* e răpitorul fetelor de împărat, precum în mitologia greacă *Boreas* răpește pe fecioara Erithya și o transportă în cuprinsurile înghețate ale împărăției sale“.

pe pământ, baba cea oarbă pierde ghemul și, până când îl găsește și pune ghemul la loc, vântul viscolește lumea¹.

Prin jud. Botoșani se zice că „vântul se pornește de la marginea lumii. Acolo nu-s oameni, ci numai *două babe surde* cu două gHEME în mână. Când desfac ele gHEMELE și prind a le da drumul, vântul pornește puternic, hain de mânios. Atunci oamenii² strigă la babe „nu mai dați drumul“, iar ele fac [semn] înapoi din mână și zic:

– Lasă, lasă, că-i dăm drumul! Și-i dau drumul, pentru că-s surde“.

Prin jud. Brăila se spune că vântul este ținut de un *moș chior* într-un butoi, de unde-i dă drumul atunci când se supără pe lume³.

Prin Oltenia se crede că *vânturile* sunt păzite de un *moșneag*, care le ține gura astupată cu un *șomoldoc*. Când moșul nu nimerește gura, vânturile bat cu mână peste lume⁴.

Tot astfel se crede și prin părțile Moldovei de Sus.

„Vântul are o bortă pe unde iese, și la borta ceea păzește un *om chior* cu un șumuiaș de fân. Când cade câteodată șumuiașul jos și el nu-l poate găsi, vântul scapă și umblă câte două săptămâni prin lume, până ce găsește omul șumuiașul și îl astupă.

Vântul e voinic tânăr și aleargă, da moșneagul îi astupă borta cu șumuiașul“⁵.

Prin jud. Tutova se crede că vântul este ținut într-un *fluier* de către un *moș*. Fluierul, având mai multe găuri, vântul iese, și moșul se trudește mult până când nimerește gaura fluierului; până atunci vântul colindă pe unde vrea⁶.

Prin jud. Tecuci se spune că vântul ar fi un flăcău tare iubeț, și cu dragostea lui făcea mult rău oamenilor. Odată un sărac s-a plâns lui Dumnezeu că l-a trântit jos cu făina și i-a risipit-o, lăsându-i copiii nemâncăți. Dumnezeu l-a pus la popreală și i-a lăsat numai o gaură pe unde să se uite și el prin lume. La gaură, ca să-i țină calea c-un șumuioș, a pus chiar pe săracul căruia i se risipise făina. Astfel, vânturile nu-și mai pot face chefurile decât atunci când săracul își mai răsucesce câte o țigară: atunci pune dopul

¹ Etymologicum Magnum Poumaniae, p. 2274.

² Care oameni? Poate că unipersonal: „li se“.

³ Academia Română, *Ms. no. 3418*, p. 391 v°.

⁴ Cred. Rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Ștefan Tuțescu

⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 398.

⁶ Cred. rom. din com. Zorleni, de d-l T. Popovici.

jos și vântul o pornește năuc peste lume. Iarna însă își face de cap, căci săracul, de frig, veșnic scapă șumuioagul din mână¹.

Prin alte părți se crede că vântul este orânduit de *Sf. Simion Stâlpcul*, cel ce ține cerul și pământul. Vântul stă într-o bute și de acolo îi dă drumul Sf. Simion când socotește, și atât cât socotește dânsul.

Cu privire la Sf. Simion și la vânt, iată o povestire moldovenească: „Se zice că el, – Sf. Simion, – a avut un copil și a murit. El, de jale mare, s-a mâniat pe Dumnezeu, și n-a vrut să dea drumul vântului în lume. Zicea:

– Mi-ai luat tu copilul meu, n-am să dau nici eu la lume vânt!

Ce l-a rugat Dumnezeu, ce a trimis pe alți sfinți, dară tot nu voi, și pace!

– Nu m-a ascultat el pe mine când l-am rugat să nu-mi iea copilul, n-am să-l ascult nici eu!

Amu se făcuse pe lume, că nu mai puteau trăi oamenii de necurătenii și de boli, căci *vântul e ca o scâldătoare: curăță totul*. A venit până la atâta, că a trimis Dumnezeu pe toate dobitoacele, până și pe paseri, la el.

Vine rândul și cocoșului; merge și el.

– De ce nu dai drumul vântului, Sfinte Simioane, căci uită-te ce rău e pe lume?

– Nu dau, pentru că mi-a luat Dumnezeu copilul; am să-i fac și eu!

– Ara! ce poznaș mai ești! Pentru aceea nu-i dai drumul? Da mie câți copii mi-a luat Dumnezeu! Dacă aș sta eu să mă mâniu ca dumneata, ce-ar mai fi! Dară mie nici nu-mi pasă! Dacă moare unul, fac altul în loc!

Și ia un pui și-i sucește capul.

¹ Culegere din com. Țepu. Acestea întregesc povestea *Borta vântului*, scrisă de M. Eminescu, care începe astfel („Ion Creangă“, II, p. 171): „Era un om sărac, sărac, și avea o mulțime de copii. Acu, era în vremea foametei, și el a muncit o săptămână pe un căuș de grăunțe. Apoi s-a dus la râșnit cu ele. După ce le-a râșnit, a ieșit afară cu căușul cu făină. Și s-a pornit o furtună mare, și i-a luat toată făina din căuș. Da el strașnic s-a mâniat.

– Nu mă las eu așa, cu una, cu două!

Și făcu un șumuiaș de paie și pornește.

Îl întreabă un om:

– Unde te duci, cumetre?

– Mă duc să astup *Borta vântului*, că mi-a luat făina din căuș.

– Da unde-i nimeri-o?

– Unde o fi, acolo mă duc...“.

– Vezi ce-am făcut? Iacă azi fac altul și până în trei săptămâni vei vedea ce pui am să am! Ia așa fă și dumneata!

Sf. Simion se uită la cocoș și începe a râde:

– Că bine zici! Pe nimeni n-am ascultat, dar pe tine am să te ascult!

Și a luat și a dat drumul la vânt. De șapte ani de zile vânt nu fusese prin lume, – cât a jelit el copilașul lui! Și de aceea, când moare cineva, se jeleşte șapte ani și pe urmă se uită.

Dumnezeu, după ce i-a făcut cocoșul treaba asta, l-a chemat la dânsul și i-a zis:

– Pentru că mi-ai făcut tu un astfel de bine, îți dau de la mine ca să poți ținea patruzeci de femei, și prin sat să umbli!

Și de atunci e cocoșul așa de voinic¹.

În sfârșit, după alte credințe, purtătorul vânturilor este *Iuda*, sfântul care, pentru acest cuvânt, se serbează la 19 iunie².

Acel locaș al vântului, care uneori se crede a fi pământul, de unde iese pe o gaură³, – firește, este foarte departe: „la capătul lumii“; porțile acestui locaș se deschid la vremuri legate de anumite rosturi, cum citim într-o colindă:

La porțile vântului

Vine Mama Pruncului⁴;

După Mama Pruncului,

Vine bunul Dumnezeu,

Vine și Ion Sfântul;

Iar după Ion Sfântul,

Vin toți sfinții de-a rândul⁵.

3. Ce înfățișare are vântul?

După o credință botoșăneană, vântul este un „copil făcut de o fată de împărat, fără bărbat, ci numai așa, din vis. Când s-a născut, Dumnezeu a

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 413-414.

² C.D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, p. 76; „Revista pentru istorie arheologie și filologie“, I, 2, p. 388.

³ Academia Română, *ms. no. 3418*, p. 174 v°.

⁴ Maica Domnului.

⁵ T. Pamfile, *Crăciunul*, p. 81.

mers și l-a botezat, și i-a pus, numele *Ion Vântul*. Apoi a mers Dumnezeu într-o pădure, unde știa că șade într-un copac un *zmău* și i-a cerut să-i dea copacul. Zmăul i l-a dat și Dumnezeu, aducând pe Ion, l-a pus în copac, cu voia lui, l-a cercuit cu cercuri de fier, lăsându-i o răsuflătoare, și l-a aruncat în mare. Și el acuma umblă purtat de valuri. Și pe răsuflătoarea ceea suflă, căci altfel, de-l lăsa așa, nu mai era lume: pământul ar fi răsturnat¹.

După alte credințe, pe care le întâlnim atât prin Bucovina, cât și prin Moldova, vântul este un *flăcău* frumos și zburdalnic, care trăiește în văzduh cu *mama* lui. El este neînsurat; totuși, de când e lumea, caută să se însoare, fără ca să poată izbuti. Când aleargă prin lume, – atunci când noi zicem că „*bate vântul*“, umblă după înșurătoare, iar când ostenește, – când nu bate vântul pe lume, – vântul șade acasă, se odihnește și-și caută de gospodărie, ca orișicare om, până ce îl apucă din nou *tuia*² înșurătorii.

Alergând prin lume în lung și-n lat, vântul pătimizește multe. Adesea se zgârie prin parii gardurilor sau se înțeapă în spinii lor. Pentru aceasta se crede că nu este bine să ascuțim *parii* gardurilor la amândouă capetele, ci numai la acel ce intră în pământ. De asemeni, se zice că nu este bine să punem *mărăcini* pe gard. „Când șuieră tare, atunci el țipă, că se zgârie“. Pe un om care-și face gardul din spini, Dumnezeu nu-l primește.

„*Cenușa, gunoiul*, să nu se arunce în vânt. El zice:

– Nu destul *mă-nspinez*, mă sângerez eu, da ei încă îmi aruncă cenușă și gunoi în ochi, să nu văd pe unde merg?”³.

Tot ca să nu se încurce calea vântului, femeile nu trebuie să umble despletite pe afară, căci este un mare păcat. Vântul aduce prea multe foloase omului, și de aceea nimeni nu trebuie să i se pună în cale. El poartă nourii de ne aduce ploaia, el mână *zloatele* pe păduri și mări, ca să nu strice sămănăturile, el ne răcorește fața, vara, când arșița soarelui ne pârlește și ne arde, el poartă corăbiile pe mări și curăță văzduhul de răutăți; el sună clopotul pus de *Alexandru Machedon* deasupra dealurilor, în care stau închiși *Căpcânii*, ce vor ieși la vremea de apoi⁴; pe aripile vântului se ridică sufletele răposaților spre cer, la rai ori la iad, până ce ajung la vămile văzduhului.

¹ Voronca, *op. cit.*, 397.

² *Dorul, slăbiciunea, patima, durdura*.

³ „Spune [vântul] acolo unde stau [femeile de vorbă] sărbătorile, la un loc“; Academia Română, *Ms. no. 3418*, pe. 74 v°.

⁴ Pe larg în T. Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 35-36.

Pentru toate acestea, vântul se socotește a fi sfânt¹.

O povestire moldovenească ne spune următoarele, în legătură cu cele de mai sus: „Vântul e sfânt, măcar că e însurat. Odată a mers fratele femeii vântului la soră-sa, când el nu era acasă. El s-a speriat că va veni vântul și-l va rupe în bucăți. De frică, l-a pus într-un dulap. El, când a venit, a zis că miroase a ceva străin. Femeia i-a spus la început că nu-i nimeni, da pe urmă i-a spus că e fratele ei, și l-a scos de acolo. El a stat cât a stat de vorbă și pe urmă a spus că se culcă, că-i tare trudit. A arătat cum era de zgâriat și plin de sânge, și blăstăma pe oamenii ce pun spini pe gard și fac deasupra parii ascuțiți”².

Prin jud. Botoșani se spune că *vântul* este *omul lui Dumnezeu*, și când Dumnezeu se mânie asupra lui, îl zbuciumă pe fața pământului. Deci e mare păcat pentru el ce ocărăște vântul, și se înțelege ușor pentru ce: pentru că prin acea ocară se supără Cel ce l-a orânduit a se zbuciuma, ca pildă pentru lumea pământului³.

Vântul nu trebuie blăstămat, căci cine îl va blăstăma, la moartea lui va avea parte de *plaoie* și de *vânt*, astfel că oamenii nu-l vor putea duce ușor la mormânt.

Altora, dacă vor blestema vântul, li se vor întâmpla alte necazuri și nenorociri.

„O femeie, în Moldova, a blăstămat vântul, – spune o povestire; dintr-această pricină, ea și bărbatul ei au zăcut o vară întreagă, „din senin“, ba încă și un copil le-a murit.

Pe altă femeie a „luat-o vântul cu doi copii, cum se jucau, cu merișoare“.

Cu cuțitul, în vânt, nu trebuie nimeni să se răstească, pentru că vântul, care nu se vede, este înjunghiat, și aceasta este un mare păcat: „înjunghiem un suflet de om lăsat de Dumnezeu spre binele și folosul lumii“.

Astfel de mari greșeli se întâmplă des, și, prin urmare, povestirile nu vor lipsi: „Un om a vrut să vadă odată pe vânt. Tot alerga după dânsul și nu-l putea vedea, și, de ciudă, a aruncat cu cuțitul după el.

¹ Vântul e sfânt; e tare bun. Pe dânsul e tare păcat să-l blestemi. Ba încă dacă vezi că vâjâie tare și că e furtună, să te rogi la Dumnezeu să-l ierte, că el tare se rupe prin garduri și crengi, dar trebuie să-și facă slujba lui“. El e slujbaş: trebuie să-și facă slujba lui. A adormit o leacă, și a doua zi, până 'n ziuă, iar s-a sculat și s-a dus“.

² Voronca, *op. cit.*, p. 406.

³ Cred. rom. din com. Mănăstireni, culegere de d-l D. Furtună.

Merge omul la pădure, și vede un foc, – era noapte, – și la foc un moșneag, care își cârpea pielea și cămeșa; iar cuțitul lui era înfipt în pulpă“.

Altă povestire spune că omul, după ce a aruncat cuțitul, a venit acasă și s-a culcat. Un om s-a cerut noaptea la dânsul, la dormit, și în opinca lui era cuțitul. Omul l-a cunoscut și *vântul* i-a zis ca să nu mai arunce cât va trăi după vânt, căci *vântul e cel mai bun om din lume*.

Omul s-a rugat de iertare și vântul l-a iertat.

Vântul are curți, femei și copii. Odată un om îmblătea, și vântul îi tot împrăstia pâinea; omul a dat cu cuțitul după vânt. Odată a mers la vânt în pădure, s-a rătăcit și a ajuns la curțile lui. Femeia vântului se temea să nu-l rupă, și l-a ascuns. El a zis că miroase a carne de om. Și abia după ce i-a făgăduit că nu-i va face nimic, l-a arătat. Vântul l-a cunoscut și i-a spus că de când i-a aruncat cuțitul în șold, de atunci e șchiop.

Un altul, întâlnind după aceea pe vânt în pădure și punându-se jos ca să mănânce, i-a zis:

– Poftim la masă, vântule!

– Ai noroc, i-a zis vântul, că m-ai poftit la masă; dar altfel era vai de tine!

Și a chemat pe om să-i scoată cuțitul din picior.

Un om făcea căpițe și vântul le răsturna. El a aruncat în vânt cu un topor. Mergând la pădure, a văzut lumină la o casă; s-a uitat pe fereastră și a văzut un moșneag cu barba până în pământ. Cu barba s-a acoperit și barba și-a așternut.

S-a rugat să-l primească, să doarmă, și a văzut toporul sub pat.

– Ai avut noroc, – zice vântul, – că eram atunci cu voie bună, și ți-am luat numai toporul, dar dacă te luam și pe tine și te izbeam de copaci prin pădure!

Mergând în pădure, a văzut pe vânt șezând jos cu o rană la coastă.

– Ce să-ți fac? – a zis el omului – pentru aceasta? Dacă vrei să nu te stric, slujește-mă jumătate de an. Altă treabă nu ai decât, când voi fi trudit și mă voi culca pe *hat*, tu să păzești, și când vei vedea că vine *alt vânt*, atunci să mă scoli: să mă tragi, să mă târâi cât vei putea!

Omul l-a slujit.

Zice că tare se bat când dă un vânt peste altul!¹.

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 405-406; “Șezătoarea“, V, pp. 139-140.

După o povestire bucovineană se spune că *vântul* a avut *doisprezece feciori* și când vântul, cu toți feciorii lui, pornea peste lume, se părea că pământul este gata să se piardă. Dumnezeu, văzându-l așa de primejdios, a făcut ce-a făcut, și cei doisprezece feciori ai vântului au murit. Pentru aceasta vântul s-a mâniat și n-a mai bătut după aceasta trei ani încheiați, astfel că *pâinile au rămas moarte*, – după cum am văzut, – din pricina *ruginii*.

După ce au trecut cei trei ani, Dumnezeu l-a chemat și i-a zis:

– De ce te-ai mâniat? Nu știi că cei doisprezece feciori ai tăi sunt în împărăția mea? Ei stau aici în tot binele: tu mergi și fă-ți slujba!

Auzind aceasta, vântul a pornit din nou să umble, după cum îi era datoria.

După unele credințe, vântul are doi feciori, cu care, la sfârșitul lumii, va sufla laolaltă cenușa pământului care va fi ars, spre a-l lăsa curat, cum a fost la început¹.

După altă povestire, vântului, care odată a avut două aripi, și din care Dumnezeu i-a luat una, fiindcă era prea de temut; nimeni nu i se potrivește pe pământ, nici astăzi, nici la sfârșitul lumii. Totuși: „Sfârșitul lumii are să fie cu vânt. Atunci are să fie vântul așa de mare, că va face una dealul cu valea, și toate celea se vor prăpădi. Da *boul* va fi așa de tare, că va pune piciorul în malul mării și nu se va da aruncat, –nu-l va putea doborî vântul. Atunci el va zice:

– Ei, că tare am fost! Cum n-am știut eu mai înainte că am așa putere! Pe mine mă bătea și copilul cel mic, dar, să fi știut eu de puterea mea, îl luam într-un corn și cine știe unde îl aruncam!”².

După o credință, vântul, prea supus la poruncile lui Dumnezeu, stă în al treilea scaun, sub scaunul Ziditorului, care îi spune când trebuie să bată și cât de tare anume.

– Doamne! – zice vântul câteodată, – eu nu mai pot; mă înăduș!

Dumnezeu atunci îi poruncește:

– Sloboade *pâcla*!

Când e frumos și bine, vântul zice:

¹ T. Pamfile, *Sfârșitul lumii*, p. 61.

² Voronca, *op. cit.*, pp. 401-402.

– Ar trebui să dăm acum oleacă de vânt!

Și Dumnezeu îi îngăduie:

– Sloboade, dar potrivit, să fie treaba cum se cade!¹.

La acestea adăugăm următoarele credințe:

Uni ispun că *vântu-i duhul lui Dumnezeu*²;

Alții că-i *gândul lui Dumnezeu*;

Alții că-i *Sfântul Ion*.

„Ziua e vântul; asta o știe toată lumea, dar noaptea se face și flăcău, și femeie“.

După unele credințe, vântul umblă călare pe un cal într-aripat; dacă se întâmplă să deoache pe cineva, descântecul de deochi zice:

... De te-a deocheat vântul,
Să-i crape calul,
Să rămâie pedestru...³

Tot astfel, după alte credințe, vântul ar fi un unchiaș năzdrăvan, care colindă lumea tot călare pe un cal într-aripat. Văzând multe în călătoria lui, el se miră câteodată și prin urmare poate să deoache. De aceea în descântecele de deochi este blestemat și dânsul ca orișicare deochetor, ca și mai sus:

De-o fi deocheat de vânt,
Să-i pice aripile...⁴

Prin Banat se crede că vântul este o hală sau balaur mare, care suflă numai pe o nare de nas, căci de ar sufla pe amândouă, ar prăpădi tot pământul⁵.

4. Vântul *bate* câteodată mai domol, mai încet, mai potolit; de-abia *trage*, de-abia *olorește*; când și când „te lovesc aripile lui, palele lui“, de-abia *ujuește*, cum zice cântecul:

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 401-402.

² Sau: „Vântul e duhul lui Dumnezeu și mama lui e *Mama-pădurii*“.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 412.

⁴ „Viața literară“, I, no. 11 . “

⁵ Gorovei, *op. cit.*, p. 385.

*Bate vântul, ujujește,
Mândra-n deal se odihnește...¹;*

de-abia *abură*² sau *aburează* văturele dulci, cum iarăși zice un cântec:

*Bate vântul văturele,
Și-mi aduce-un dor și-o jele...³;*

de-abia *foiește*, când i se zice, în glumă *foitiș*.

Atunci vântul e vesel, are inimă bună.

Când își are supărările lui, *sufală, urlă*, este furtunatic, cum face iarna, când, de frig, îi este inima rea, și cum face când vede vreo nedreptate sau alt lucru care nu-i place⁴.

După o credință moldovenească, vântul trebuie să dea într-o zi ocol pământului: atunci merge potrivit de repede. Când însă se întâmplă și mai zăbovește prin unele locuri, ca să-și isprăvească seara ocolul, trebuie s-o ia mai repede.

Pentru aceasta vântul merge așa de încet, că nici nu-l simți, iar alteori o ia prea nebunește, – atunci când bat furtunile⁵.

5. Vântul este nevăzut.

Numai copilul până la șapte ani îl poate vedea, dacă însă este păzit și nu i se dă să mănânce *ceapă* și *usturoi*.

Prin unele părți se crede că chiar omul în vârstă ar putea să vadă vântul, dacă s-ar feri și n-ar mânca ceapă și usturoi, a căror piele se pune pe ochiul omului și-i taie astfel din vedere⁶.

Prin alte părți se zice că ceapa și *chipărușii* mâncați împiedică vederea vântului.

¹ I.P. Reteganul, *Chiuituri*, Gherla, 1898, p. 24.

² „Familia“, XXVI, p. 6; Al. Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al Ardealului*, p. 15.

³ El. Sevastos, *Cântece moldovenești*, p. 48 și 79.

⁴ Voronca, *op. cit.*, pp. 402-403: „Vântul de aceea face câteodată așa furtună, că poate în casă se face huiet, – *huiuște* pe cineva care nu-i vinovat. Atunci el e mânios și bate tare de mânios ce-i, pentru păcat, că doar e păcat a supăra degeaba pe cineva“.

⁵ Cred. rom. din com. Mânăstireni, jud. Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună.

⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

Prin altele se spune că dacă o femeie îngreunată n-ar mânca ceapă toată viața ei, dacă ar naște o fată care nici ea n-ar mânca, copilul acestei fete ar vedea vântul.

Prin altele se crede că cine dorește să vadă vântul, să se ferească măcar un an, să nu mănânce pelicioară de la ceapă¹.

Prin jud. Tecuci, se spune că, pielița oului se pune, la omul care mănâncă ou, pe lumina ochiului și-l împiedică de a vedea vântul. Cine nu mănâncă ouă, vede vântul; copiii îl văd, dar nu se pricep să spună cum este acesta.

Prin jud. Muscel se crede că cel ce nu mănâncă luna ceapă și usturoi trei ani de-a rândul, poate vedea *comoara vânturilor*², – poate că e o confuzie pentru *cămarile* vântului³.

În sfârșit, prin Bucovina se spune că oricine ar putea vedea vântul, dacă în curgere de șapte ani n-ar mânca usturoi și n-ar spune *visurile* care le visează noaptea.

Astfel, ca o ființă ce nu se poate vedea, vântul este cimitit:

Ce trece pe sub soare și nu face umbră?⁴.

Ce zboară pe sus și nu-l vezi?

Ce-i în mână
Și-i minciună?

Ce trece prin vamă
Și nu se bagă-n samă?⁵

6. Binefăcătoarele însușiri ale vântului au dat naștere la o sumă de povestiri îndestul de bine cunoscute.

Iată una care arată dușmănia dintre *soare* și *vânt*:

„Soarele s-a luptat cu vântul, – voia ca vânt să nu mai fie. L-a chinuit tare, l-a tras pe roata morii și voia să-l prăpădească, să rămână soarele singur. Atunci Maica Domnului i-a spus soarelui:

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 413.

² Gorovei, *op. cit.*, p. 344.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 413.

⁴ N. Păsculescu, *Literatură populară română*, p. 104.

⁵ A. Gorovei, *Cimiliturile românilor*, pp. 396-397.

– Ai văzut cofă fără toartă? Ai văzut casa fără de ferești?

Și tot așa mai departe.

– Ba n-am văzut, – zice soarele.

– Dacă n-ai văzut, apoi tot așa nu se poate lume fără vânt!

Și i-a dat drumul vântului, dar l-a rupt bucăți, că a zis Dumnezeu ca să fie numai cât trebuie, să nu fie așa de tare, că, ferească Dumnezeu, ce putere avea. Năruia ziduri, case.

Dumnezeu l-a fost trimis să facă poduri, dar ce folos, că nu l-a lăsat soarele.

Și astăzi, de ce pune la poduri și la case, ca să țină, *suflete*? Lui îi dau, diavolului [de vânt]. Că înainte oamenii tot zideau și zideau, și se strica tot ce se făcea. Pe urmă le-a venit în minte să-i dea și lui ceva și amu au pace¹.

A doua povestire ne arată de asemeni întâietatea de care se bucură *vântul* față de *soare*:

„Un om zice că odată a întrebat pe femeia lui:

– Ți-s drag eu ție, femeie?

– Tare-mi ești drag!

– Cum ți-s de drag?

– Așa, ca vântul cel din postul Sâmpietrului!

– Ce vorbă-i asta?

Și trosc! o palmă femeii! Femeia a și rămas moartă pe loc.

Rămâne el singur cu copiii, muncește, chinuiește. Iată că vine vremea prășitului; era tocmai prin postul Sâmpietrului. Era o așa de mare fierbințeală, că nu mai putea răbda; tot își ștergea sudorile.

Trage un vântișor lin pe lângă dânsul, și îndată i-a fost mai ușor, – s-a răcorit.

– Ei, – zice el, – bine a zis femeia mea, biata, și eu am omorât-o! Eu n-am știut ce bun e vântul în postul Sâmpietrului!

Totuși, câteodată, prin *ploaie*, care se zice că-i a lui, Soarele răzbește vântul și-l potolește:

„Odată, soarele, *luna* și vântul au avut război înaintea lui Dumnezeu. Luna zicea că ea e mai mare, dar Sf. Soare i-a zis:

– Dacă-i așa, de ce când luminezi tu, nu se vede sub gard, – că se poate ascunde cineva, – dar când luminez eu, se vede peste toată lumea?

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 401.

Vântul e războinic. El a venit mare, vâjâind, și a zis că el e cel mai tare. Atunci soarele i-a răspuns:

– Ești tare și răstorni lumea, nu ceva, dar atâta până nu sunt eu; ian să dau eu numai o ploaie, și te faci îndată cârlig!¹.

A patra povestire ne arată legătura dintre *vânt* și *foc*, la care, mai târziu, s-a alipit și Sf. Ilie.

„Sf. Ilie e neam cu vântul și cu focul, sunt veri.

Zice că s-au fost pornit vântul cu focul, să-și cerce puterile. [Și Dumnezeu, văzând primejdia, a poruncit lui Sf. Ilie:]

– Ian du-te tu, Ilie, și le ieși înainte, să nu facă vreo poznă!

Da Sf. Ilie s-a făcut tovarăș cu dâșșii. Atunci Dumnezeu i-a luat o mână și-un picior, că, de-l lăsa așa tare, cum era, cu vântul și cu focul, ferească Dumnezeu ce făceau².

A cincea povestire ne arată întâietatea vântului față de *ger*:

„A fost un om și o femeie; el avea o mamă, dar baba ceea tare-i mânca pe dâșșii, și mai cu samă pe noră-sa.

Ce să facă omul? Se apucă și o duce la pădure, doară va degera. O amăgește că el merge să taie lemne. Se duce și leagă o scară de un copac, să sune. Baba și-a făcut un foc și ședea.

Vine gerul:

– Buna vremea!

– Mulțămesc!

– Da nu te temi, babă, că te-oi degeră?

– Ian fugi de aici, prostule; eu de tine să mă tem?

Se duce gerul și vine vântul.

– Buna vremea, mătușă!

– Mulțămesc!

– Da nu te temi c-oi da un vânt?

– Lasă, nu mai da, domnule, că eu mai vreau să trăiesc!

S-a dus vântul și se întâlnește cu gerul.

– Ce ți-a zis, ție? – întreabă vântul.

– Mi-a zis: „prostule! – de tine să mă tem?”

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 401: „Și așa-i că vântul, fie furtuna cât de mare, cum începe ploaia, se liniștește. *Gerul* e om bun, dacă e uscat. Atunci, iarna, poți merge unde vrei, numai să nu fie ploaie și vânt. În martie, n-a înghețat o femeie sub fereastră, la o casă?”

² *Ibidem*, p. 402.

– Ba mie mi-a zis: „domnule, mai lasă-mă să trăiesc!“¹. Vezi că eu sunt mai tare!

Se trece aceea.

Altă dată merge feciorul omului aceuia, așa, ca de vreo cincisprezece ani, în pădure, și taie lemne numai în cămeșă. Gerul se sloboade pe jumătate. El nu se sperie. Se sloboade pe trei părți de tare. El tot nu se teme. Se sloboade tot, da băiatului nu-i pasă.

Vine vântul și zice:

– Vezi, da ian să *alignesc* eu numai oleacă!

Cum a alignit, băiatul apucă cojocul.

– Stăi, să mai slobod, zice vântul gerului, că are să se îmbrace și cu sumanul!

Băiatul, chiar, haț! sumanul, se îmbracă și se încinge peste brâu.

– Da așteaptă să mai suflu o dată, că ai să vezi că îndată fuge acasă!

Băiatul leapădă totul, și, la fugă!

– Amu, vezi tu cât de tare ești, că tu nu i-ai putut face lui nimica, da eu, numai oleacă să mai suflu, și-i gata aici pe drum!

A suflat, și băiatul a picat mort.

Gerul să fie cât de tare, da dacă nu-i vânt, nu-ți pasă. Da vânt, dacă este la ger, măcar cât de puțin, atunci te arde¹.

În sfârșit, următoarea povestire nu-i decât o contopire a unora din cele de mai sus; ea este cunoscută sub numele de *Soarele, vântul și gerul*. În loc de *soare*, avem *căldura*.

„O fată de la țară, frumoasă și isteată nevoie mare, se întâlnește pe un drum cu trei flăcăi, care îi spuseră câte trei:

– Bună dimineața, fată mare!

Fata, care cunoscă că cei trei flăcăi erau unul *vântul*, altul *căldura* și al treilea *gerul*, răspunse la bună-dimineata lor:

– Mulțămesc la unul din voi!

Și își caută de drum. Flăcăii însă se opriră în drum și începură să dispute între ei, căruia anume i-a mulțămit fata. Flăcăul *căldură* spuse:

– Mie, căci știe dânsa că de-oi prinde-o vara la munca câmpului, îi răscoc creierii în cap, de o fac să cadă jos la pământ întinsă moartă.

– Ba mie, – zise flăcăul ger, – căci știe fata, că de-oi prinde-o iarna pe drum, o fac de înțelenește de frig, de rămâne moartă buștean în drum.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 400.

Dar vântul, mai împăciuitor, zise:

– Știți ce? Haideți s-o întrebăm pe ea, că după vorba voastră, parcă fiecare ați avea dreptate. Și eu cred că și eu aș avea dreptățile mele să cred că mie mi-a mulțumit.

Toți se învoiesc la această propunere și, luându-se după fată cu toții și iușind pașii, o ajunseră. Și unul din ei o întrebă cui a mulțumit ea. Fata răspunse că vântului.

Căldura îi zise:

– Lasă, te-oi prinde eu la vară, pe câmp!

Dar fata îi tăie vorba și îi răspunse scurt:

– Nu-mi pasă; numai vântul să bată!

Gerul, la rândul lui, începu și el să-i zică:

– Te-oi prinde eu la iarnă!

Dar și lui fata îi tăie tot așa de scurt vorba, răspunzându-i și lui:

– Nu-mi pasă, numai vântul să nu bată!

Și plecă, și îi lăsă pe flăcăi să mai dispute între ei, dacă vor mai avea poftă¹.

În Bucovina, varianta acestei povestiri sună astfel:

„Odată mergeau trei oameni: *soarele, gerul și vântul*. Trece un om pe din partea vântului și zice:

– Bună ziua!

După ce a făcut omul câțiva pași, întreabă soarele pe tovarășii lui:

– Ni-a zis omul acesta „bună ziua“.

– Ni-a zis, – răspunde vântul.

– Da oare căruia din noi trei?

– Mie, – zice vântul.

Soarele zice:

– Ba mie.

Gerul:

– Ba mie!

– Haide înapoi și l-om întreba!

– Haide!

Se duc ei și-l întreabă, și omul spune că vântul era din partea lui, și el vântului i-a spus.

¹ I. Otescu, *op. cit.*, pp. 72-73. La fel și în Șt. St. Tuțescu, *Taina ăluia*, Piatra-Neamț 1906, pp. 24-25. Intercalată în povestea *Voinicul fără tată*, de Ispirescu, cf. L. Șăineanu, *Basmele*, p. 657.

– Nu mi-ai spus mie? – zice soarele.

– Nu!

– Lasă, c-a veni *el* vara; ți-oi arăta eu!

– Nici mie? – zice gerul.

– Nici dumitale!

– Așteaptă dară până la iarnă, și vei vedea ce am să-ți fac eu!

– N-ai grijă nici de unul, nici de altul, – zice vântul; cât voi fi eu pe lângă tine, nu-ți va fi nimic!

Vine iarna și omul merge în pădure după lemne. Da era un ger, că i-au fost înghețat picioarele. El începe a umbla să se încălzească. Gerul începe a-i îngheța tot trupul omului. Atunci un vântișor cald trece pe lângă dânsul. El prinde la inimă, dezbracă cojocul și-l prinde a bate, că s-a fost băgat gerul în el. N-a avut gerul ce face și a ieșit. Acu-i era cald cum se cade.

Vine vara și el iese la prășit. Unde nu dă soarele o fierbințeală! Omul gândea că leșină, nu altceva. Atunci a trecut un vântișor răcoros pe lângă dânsul și îndată și-a venit în fire.

– Vezi? – zise el femeii, – tot mai puternic e vântul; bine a zis el că să nu mă tem!¹

Povestirea aceasta o întâlnim și la macedo-români².

Într-o variantă bănățeană, vântul, soarele și luna se întâlnesc cu un țigan.

Într-alta, moldovenească, intră și alte amănunte, nu îndestul de bine legate. V. Alecsandri o versifică, arătând că o fată, dintre cei trei, își alege mire pe vânt, cu toate amenințările celorlalți doi:

Nu-mi pasă, mândre Soare, de focul arzător,
Cât mi-a sufla în față un vânt răcoritor;
Nici de-al tău frig nu-mi pasă, o gerule de gheață,
Cât vântu-n miezul iernii nu mi-o sufla în față!

Povestirea aceasta o întâlnim și la ruși; cu alte amestecături, o au și popoarele orientale³.

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 399-400. Variantă și din jud. Brăila (*Graiul nostru*, I, p. 254).

² P. Papahagi, *Basmе aromâne*, pp. 335-336: *Vântul, dzerlu și soarle*.

³ L. Șăineanu, *Basmеle românilor*, pp. 996-997.

7. Vântul se mai întâlnește și în multe alte povestiri, din care răsar, cu toate că nu întotdeauna limpezi, unele din însușirile soarelui.

Dintre acestea, urmează întâia, unde este vorba de însurătoarea *soarelui*, precum și despre viața lui casnică: „Un moșneag și o babă aveau o fată și trei feciori. Fata era acum stătută și nimeni nu venea s-o ceară; și ei erau tare supărați că nu se putea mărita.

Într-o zi merge moșneagul să-și caute un ginere. Mergând el prin o pădure, trece ceva pe deasupra capului și-i zice:

– Moșule, dai fata după mine?

Dar fiindcă n-a văzut pe nimeni, nu i-a dat nici un răspuns.

Mai merge moșneagul până ce dă de niște curți mari; da într-însele nu era nimeni. Se întoarce înapoi.

Vine acasă și spune babii cum l-a întrebat, dar n-a văzut pe nimeni. Baba îi zice:

– De ce n-ai spus că o dai?

Merge moșneagul a doua zi [și vântul] îl întreabă iar așa. Moșneagul spune c-o dă.

Noaptea vine cineva și bate la ușă. Nu vrea nimeni să deschidă: moșneagul trimite pe babă, baba pe feciori, feciorii pe fată, fata merge și deschide. Atunci vântul a luat-o și a dus-o în palaturile lui.

Așteaptă cei din casă pe fată, așteaptă, dar ea nu mai vine. După vreo șase luni pornește feciorul cel mare s-o caute. Mergând prin codri, dă de palaturile cele deșerte și intră. Acolo era soră-sa. O întreabă el cum trăiește și cum se află, și ea îi spune că bine, numai că știe cu cine trăiește, că atâta vine, – la miezul nopții, – mănâncă, și fără să vadă pe cineva, se duce.

Fratele său a mâncat și s-a culcat. Pe la miezul nopții vine vântul:

– Bine ai venit! Ce mai faci, cumnate? – zice el flăcăului. Știi ce? Fă-mi o treabă. Du-te în grajd și ia calul meu de acolo, dă-i o dimerlie de jăratec și du-te la *podul de aramă*. Calul nu va voi să treacă, se va da înapoi, dară tu dă-i câteva ghionturi și el va merge.

Cum s-a făcut ziuă, a luat cumnatul său calul, dar s-a temut să-i dea jăratec, și i-a dat cărbuni stânși. Au pornit spre podul de aramă, dară calul nu a voit să meargă și s-a întors înapoi. Pe urmă a mers acasă la părinți și le-a spus ce a văzut.

S-a dus fratele cel mijlociu, dară și acela a făcut tot așa.

Pornește și cel mic. Acela era mai prost între ei, dar era năzdrăvan. El a dat calului jăratec și a pornit la podul de aramă, a trecut peste pod pe *ceea*

lume, ca să asculte ce se vorbește acolo. Acolo erau fel de fel de pomi și fel de fel de paseri. Unele ziceau:

Ferice de noi
Și de noi,
Și de cei ce ne-au făcut pe noi!

Da altele ziceau:

Vai de noi
Și de noi,
Și de cei ce ne-au făcut pe noi!¹

Mai încolo, doi moșnegi se sfădeau cu unul mai tânăr. Unul zicea că e a lui lumea, da cel mai tânăr, ba, că e a lui, că lui i se dau oamenii.

Cum a auzit el acestea, s-a dus înapoi și a adus veste cumnatului său. Atunci vântul i-a zis:

– Cei doi bătrâni erau unul *Dumnezeu* și unul *Sf. Petrea*, iar cel mai tânăr era *dracul*, care zicea că lui i se dau oamenii. Paserile ce ziceau că-s fericite erau copiii cei morți botezați, dar cele ce ziceau „vai de noi și de noi“ erau copiii care mor nebotezați!

De atunci vântul s-a făcut om, pentru treaba ce i-a făcut-o cumnatul său, și au trăit fericiți².

Acestei povestiri moldovenești, îi urmează varianta bucovineană: „Era un om sărac, care avea trei fete. Mergea el într-o zi în pădure, da cineva îl strigă:

– Moșule, moșule! Îi da fata cea mare după mine?

El tace. Vine acasă și spune babei. Baba îi zice:

– Când ți-a mai spune așa, să-i zici și tu: „Dacă ești om de cojoc, voi da-o, dar dacă nu, mai în fund te afundă!“

Merge moșneagul iar la pădure și iar aude. Îi spune așa cum a zis baba.

– Sunt om de cojoc, – a zis acela.

– Apoi dar vino și ți-o ia!

¹ Cf. Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, p. 117, 126, 133, 135-136 și 142.

² Voronca, *op. cit.*, pp. 406-407. Cum se vede, încheierea e cam tulbure.

Într-o seară, cum stau la masă, vine un vâjâit și un vânt, stinge lumânările și se deschide ușa. Când aprind lumânările, fata cea mare nu-i. Plâng ei, plâng, dară de la o vreme au mai uitat-o.

Într-o zi, face fata cea mijlocie un cuptor de plăcinte și pornește s-o caute pe soră-sa. Merge ea, merge și o găsește. Soră-sa ședea în rai. Se bucurară ele. Soră-sa o ia și-i arată totul ce e în rai: mere de aur, – *merele* care au fost date aici de pomană, –și alte lucruri, dar îi spune:

– Să nu cumva să furi ceva, că mai mult nu poți intra, și pe drum să nu spui la nimeni ce ai văzut, că tot ai să uiți.

Da ea, în loc s-o asculte, a făcut tocmai cum n-a trebuit.

Merge cealaltă. A dus-o și pe dânsa și i-a arătat prin toate părțile și i-a spus și ei cum să se poarte, să nu fure nimic și să nu spună pe drum la nimeni, dar a sfătuit-o că, cum va ajunge acasă, să facă un praznic mare, și atunci să spună tot ce a văzut.

Aceasta a ascultat, a făcut praznicul și, pe când spunea, a venit un vânt mare și-a stins lumânările și-a luat-o și pe ea în rai¹.

A doua povestire, care se aude prin Moldova de Sus, arată chipul cum vântul a răsplătit un nevoiaș căruia îi luase fânul din căpiță. Ea sună precum urmează: „Era un om sărac, cu o mulțime de copii. Dă Dumnezeu că-i mai face femeia un copil. El ia cumătru pe un om și acela îi dă o falce de câmp fânaț.

Omul a cosit și-a pus în căpiți, da vine o *vântoaică* mare și i le ia. Se duce el mânios la cumătrul său:

– Uită-te ce mi-a făcut vântul, cumetre! Eu fânul acela îl vindeam și mă hrăneam!

– Da eu ce-ți sunt vinovat? Poate n-are finul noroc. Du-te la vânt; ce vii la mine?

Se duce omul la vânt și a doua zi ajunge la casa lui. *Vântul* nu era acasă, numai *mă-sa*, o *șerpoaică mare*, încolâtăcită de sobă, care, când întindea mâna, ajungea de-o prăjină.

– Ce-ai venit aici? – îl întrebă mama vântului.

– Iată cum și iată cum..., – îi spune omul.

– Ascunde-te degrabă, că vine feciorul meu; să nu te găsească!

Da pe afară se auzea un vâjâit.

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 407-408.

Cum intră vântul în casă, începe a întreba:

– Mamă, pe aici miroase a om pământean!

– Nu-i nimic, dragul mamei, numai omul acela ce i-ai luat căpițele: zice că-i sărac și tu mai tare l-ai sărăcit!

– Și-apoi, – zice vântul, – parcă numai lui i le-am luat? De ce alții n-au venit?

Pe urmă s-a îmbunat vântul și a zis mâne-sa să-i dea *berbecul cel ce scutură bani*.

Merge vântul iar la trebile lui, îi scoate mama vântului un berbec și i-l dă, dară îi spune să nu zică până acasă „scutură-te, berbece!“

El leagă berbecul cu brâul și se duce, până ajunge la o gârlă. Da *Dumnezeu* sta sus pe deal cu *Sf. Petrea* și se uitau ce va face. Intră în gârla cea și zice:

– Scutură-te, berbece!

Când a început berbecul a se scutura și au început a curge la galbeni, el s-a prins cu mâinile de cap.

– Strânge-te, berbece!

Și berbecul a stat de scuturat.

A luat din banii ceia ce a putut și a mers până a înnoptat. A ajuns la o crâșmă.

– Iaca, jupâne, am un berbece; să-l pui într-o casă curată, dar să nu-i zici cumva „scutură-te, berbece!“.

Jidovul, bine că a auzit. Când dormea omul, se duce cu jupâneasa și zice așa. Când au văzut atâția bani, cum curgeau, s-au speriat.

– Vai de mine va fi, că amuș ne găsește omul!

Berbecul, când a auzit „va fi“, a stat. Ei au ascuns berbecul acela și i-au dat alt berbece în loc.

Acasă, strigă omul să măture ograda, că au să vadă ce n-au mai văzut.

Când îi zice berbecului să se scuture, berbecul face:

– Beee!

Taie omul berbecul și-l mănâncă.

Merge iar la vânt și vântul îi dă o masă, să zică „masă, întinde-te“, dar omul pățește tot ca și cu berbecul.

A treia oară îi dă o măciucută, să zică „dă, măciucută!“

Merge el cu măciucuta până la gârlă și zice:

– Dă, măciucută!

Dumnezeu cu Sf. Petrea se uitau de sus. Când a început măciuca a da în el, a fost uitat de spaimă cum să zică să steie, și tocmai pe urmă și-a adus aminte, când era măr.

Se duce la jidan și-i spune să nu zică „dă, măciucuță!“ Jidanul merge noaptea cu jupâneasa și zice:

– Dă, măciucuță! – când a început a-i bate și a-i ucide!

Omul știa și tăcea.

– Mă rog dumitale, ți-oi da de toate, numai nu ne omorî!

Când a auzit aceasta, a oprit măciucuța. A luat el berbecul și l-a legat de brâu dinapoi, și masa în cap, da măciucuța în mână. Și când le-a adus acasă la copiii flămânzi, au avut ce vedea!¹.

După a treia poveste, vântul însoară un flăcău: „Un om a blăstămat pe băiatul lui că atunci să se însoare, când l-a însura *vântul*, că el nu-l va mai însura.

Amu, băiatul crescuse, era holtei trecut și nu se putea însura. Pornește el în lume și se întâlnește cu un om.

– Unde te duci? – îl întreabă omul.

– Mă duc în lume; poate mă voi întâlni cu *vântul*, să mă însoare, că iată cum m-a blestemat tata.

Și-i spune. Omul cele era vântul.

– Suie-te în spate la mine și ține-te bine, că am să te duc pe o toloacă mare; acolo vei vedea oameni câtă frunză și iarbă, și vei vedea și o fată cu ștergar pus *costeșet*, de la umăr înspre brâu. Acea-i ursita ta. Să o iei.

Se suie el în spate la vânt și-l duce până la locul unde i-a spus, și acolo îl lasă jos. El merge și găsește fata, și-i spune să meargă cu dânsul, că e partea lui.

– Eu voi merge, – zice fata, – dar tu să nu-mi bănuiești niciodată când voi face ceva, că mai mult n-ai să mă ai. Să mă lași să fac ce voi vrea eu!

După aceea s-au suit amândoi în spatele vântului, și vântul i-a dus la părinții lui, acasă. Acolo s-au însurat și au avut un copil.

Dă Dumnezeu că moare tata omului nostru. Da nevasta, așa plângea și așa bocea, de nu știau ce-i pe lume. Moare și copilul lor. Atunci începe a bate în palme, a râde, a chiuui, și a cânta, cât putea.

El s-a mâniat și i-a zis:

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 411-412.

– Tata a fost om bătrân ce și-a trăit traiul, și când a murit, tu ai bocit și te-ai frânt, de la copilașul nostru, că a murit fără de vreme, tu cânti?

– La tatăl tău de aceea am plâns, – zicea ea, – că, să fi văzut cum îl rupeau dracii, când îi luau suflul; îți era mai mare mila! Da la copilul nostru au venit o mulțime de îngeri de l-au luat și drept la Dumnezeu l-au dus, și de aceea sunt veselă și cânt. Dar pentru aceea, că tu nu ai ținut cuvântul meu în samă, cum te-am rugat eu, acum trebuie să mă duc. Rămâi sănătos!

Și s-a dus!¹

În sfârșit, după a patra poveste, vântul, în chip de *cal*, ajută unui voinic să săvârșească minunate isprăvi. Aceasta sună precum urmează:

A fost un împărat și avea trei feciori.

Într-o seară, – spre ce zi va fi fost aceea, – le-a spus el să se culce și a doua zi să-i spună visurile ce vor visa.

Unul a visat că va fi împărat.

– Bine, – zice tatăl său, – tu chiar ai să fii împărat!

Altul s-a visat într-un oraș, negustor.

– Tu, să faci lui Dumnezeu o biserică și îți va da și ție împărăție.

Da al treilea s-a visat pe un munte cioban la oi, c-un harapnic de douăzeci de chite de cânepă în mână.

– Tu ai să fii *câner*, – a zis tatăl său, – și mai mult să nu-l văd în ochii mei. Chiar îndată luați-l și-l duceți în pădure, de-l omorâți; numai inima și degetul cel mic să mi le aduceți acum de la el!

L-a dat unei slugi². Aceasta a luat un câne sub strai, și pe băiat, și l-a dus. În pădure a tăiat cânele și i-a scos inima, iar băiatului numai degetul i-a tăiat și l-a lăsat acolo.

Băiatul s-a dus peste hotar și a dat de un moșneag orb, ce păștea o mulțime de oi.

– Buna ziua, moșule! Nu mă-i primi cioban la oi?

– Ba de ce nu! Să trăiești, dragul moșului! De-amu tocmai vor avea oile mele stăpân. Dar ia sama bine, în lanul cel de grâu și cel de mălai să nu intri, că va veni *bălaurul* și-ți va lua ochii, ca și mie, și te va orbi.

– N-oi uita, moșule, dar du-te acasă și adă-mi douăzeci de chite de cânepă, să-mi fac un harapnic!

Moșneagul a alergat la babă și i-a spus:

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 408-409.

² În text: „unui lacheu“.

– Măi babă, tocmai acum avem la oile noastre stăpân. Avem cioban! I-a adus cânepa și băiatul și-a făcut harapnic; apoi a intrat în lanul de mălai.

Balaurul cu două capete a venit. Băiatul a învăluit biciul de vreo două ori și, când l-a învărtit în jurul unui cap, i l-a retezat din loc.

– Un cap îți las, – zice el, – să-mi spui unde-s ochii moșului și ai bunicăi.

– Ochii moșului sunt la el acasă, afară, pe poliță, da ai mătușii în casă, pe poliță. Și [se pot lipi cum au fost, dacă se vor unge cu] untul lor.

I-a tăiat voinicul și cela cap și a venit acasă voios, de-a spus la moșnegi ce ispravă a făcut. Apoi luând ochii și ungându-i cu unt de acela, i-a pus la amândoi în cap și au văzut¹.

Moșnegii aceia erau *Sf. Mihail* și *Sf. Ana*. Se iau ei într-o zi și se duc la biserică, în târgul unde era tatăl băiatului împărat, și-i dau de grijă ca oriunde să meargă, numai în cutare odaie să nu intre, că va fi vai de el.

El tocmai acolo a intrat și a găsit un *cal*, *dinainte c-un ciubăr de jăratec și unul de apă, mâncând*. Calul acela era *vântul*.

– Ei, stăpâne, zice calul, la tatăl tău acasă este mare paradă; se mărită surorile tale cele două, mari; vei vedea că-ți vor aduce moșnegii veste, iar în ceea duminică vom merge și noi!

Băiatul a ieșit degrabă, și moșnegii, când au venit, n-au cunoscut c-a fost el acolo. Ei i-au spus că pe duminica viitoare tatăl său a poftit toți tinerii să vină, și care se va putea sui pe *muntea neagră*, după acela va da și pe fata cea mică.

În duminica viitoare, moșnegii i-au dat calul, și i-au dat trei felii de pâine și trei creițari, să dea la trei poduri, la niște moșnegi flenduroși, să-i dea straile lor.

Aceasta era pe ceea lume. El a făcut așa și a căpătat de la unul straie, de la altul o pălărie ruptă și de la al treilea un ham de cal flenduros și-o biciușcă de tei. Așa gătit, s-a dus la paradă între feciorii de-mpărați. Fiindcă era poftit, l-au lăsat.

Toți s-au încercat să se suie, dar n-au putut. El a dat bici calului cu bățul acela și a fost tocmai deasupra. A trebuit ca împăratul să-l poftască în palat și să-i dea și lui o odaie ca și la ceilalți, și grajd pentru cal. Când a

¹ Variantă în T. Pamfile, *Graiul vremurilor*, p. 121 și urm.

intrat, a și dat mâna cu servitorul și acela l-a cunoscut. Seara, în odaia lui, s-a făcut o lampă ce plătea toată împărăția împăratului, și el, îmbrăcat tot în aur. Moșnegii l-au fost îmbrăcat. Înaintea lui s-a fost făcut pâine din grâul cel mai curat și vin din pâinea ce-a fost dat la cerșitori lângă pod. Și el bea și mânca, iar calul lui a mers la mare și-a adus cincisprezece *cai din mare, care cântau ca lăutarii*.

Văzând slugile, au alergat la împărat și i-au spus. A doua zi împăratul l-a adus de mână înaintea împărăției¹ să-i dea fata. El a luat-o de mână și, viind la mama lor, a zis:

– Acest pânțec ne-a purtat și din pieptul acesta amândoi am supt. Oare se cuvine să se ia soră cu frate?

Și-a arătat împăratului degetul. Împăratul l-a crezut, i-a căzut în genunchi și i-a pus coroana lui de împărat pe cap, lăsându-l pe dânsul în loc.

Și a fost împărat și este și în ziua de azi. El totuna trăiește și cât lumea va fi, [va trăi]. El șade pe un pat de aur și sub dânsul este o apă de aur. La el a fost și *Alexandru Machedon* să se spele cu apa ceea, doar ar trăi. Și el i-a zis:

– Hotarnicule, pașnicule, creminalistule! Te-ai apucat și-ai măsurat cu pașii pământul și-ai pus hotarele, pentru ca oamenii de la hotară să se bată, să se ucidă, să umble în judecăți și să înfunde creminalurile. Că de la Dumnezeu nu era așa, ci, cât cuprindea omul pământ și cât putea, atâta lucra și se hrănea. Și-ai pus câte douăsprezece ocă de fier pe mânele și picioarele arestanților! Dar va veni o vreme că va fi un împărat a cărui împărăteasă le va ridica.

Și iată că s-a împlinit! N-a ridicat împărăteasa noastră de la arestanții fiarele?².

Dar lui Alexandru i-a zis:

– Ce-ai venit? Ce, gândești că vei trăi mult? La patruzeci de ani ai să mori.

Și așa a fost. El a murit pentru hotărnicie, că a măsurat pământul și a pus fiarele pe hoți, căci pe dânsii Dumnezeu i-a trimis să omoare. Pentru aceasta Dumnezeu l-a pedepsit³.

¹ În text: „împărăție“.

² De bună seamă că avem de-a face cu o credință populară în atotputernicia capetelor încoronate. Nu știm dacă desființarea fiarelor în penitenciarele bucovinene se atribuie împărătesii Elisaveta. Pomenim că la noi succesiva scurtare a serviciului activ se crede a se datora feluritelor întâmplări fericite din sânul familiei regale, cum de pildă ar fi nașterile de prunci: „Auu, dacă o mai face principesa un băiet, se aude că are să mai ierte un an din *miliție*!“.

³ Voronca, *op. cit.*, pp. 409-411.

II. Vânturile

1. Cel mai năprasnic dintre feluritele soiuri de vânturi este *vântul turbat*¹, care bate „tocmai deasupra“, foarte sus, pe sub nourii și pe deasupra lor.

Prin jud. Botoșani se crede că vântul turbat este cald².

După o credință din jud. Olt și Buzău, vântul turbat s-a iscat nu mult după ce Dumnezeu a ridicat cerul mai sus de cum se afla la început, din pricina femeii unui om, care a murdărit cerul cu necurătenia unui copil. Bărbatul femeii, luându-și de toate câte socotea că va avea nevoie, din vietățile pământului și din lucruri, a pornit să se ridice la Dumnezeu în cer. „Și a mers și a tot mers astfel mult timp, până către mijlocul drumului sub cer. Aici însă îi ieși înaintea *ucigă-l-crucea*.

– Unde te duci?

– Nu-i treaba ta!

– Pe cine cauți?

– Cată-ți de drum și cară-te mai iute!

– Ești un arțăgos!

– Ba tu ești un viclean și un rău!

Și cu, „tu ești“, „ba tu ești“, se luară zdravăn la ceartă!

Diavolul scoase atunci din traista lui balaurul și șarpele năprasnic, ursul, scorpia blăstămată, calul furios, căpățâna de om, și pe toate le zvârli împrejurul omului, ca să-l înspăimânte.

Omul însă nu se înspăimântă, și fără să-și piardă cumpătul, – că doar românul nu se sperie cu una, cu două, – se încăieră la luptă vitejește cu dracul, – atât de vitejește, că, dintr-un fleac de trântală, se făcu sub cer o vijelie mare, că și azi durează acolo sus, și va dura în veci acea vijelie, pe care noi o numim *vântul turbat*, pentru că orice zburătoare ajunge până la acest vânt turbează pe loc și cade moartă; și orice lighioană mănâncă dintr-însa, turbează și ea“³

¹ Totuși citim în Voronca, *op. cit.*, p. 398. „Pe lume sunt trei vânturi: *vântul acesta al nostru*, care poartă și nourii, apoi *vântul turbat*, care e mai deasupra și la care, cum ajunge vreo pasăre, îndată *turbă*. Până la el numai *ciocârlanul* se suie, dar cade mort la pământ; și al treilea e *șoimul*, – așa se numește vântul cel mai de sus care e și pe *cea lume*, deasupra noastră. Acolo copacul și orice crește într-o zi cât ar crește la noi într-un an“.

² Acad. Rom. *Ms. no. 3418*, p. 87 v°.

³ Otescu, *op. cit.*, p. 46; *Șezătoare*, V, p. 142 : „*Vântul turbat* suflă sus, deasupra vântului istuilalt. La el nu ajunge decât *ciocârlia*. Când ea dă peste vântul acesta, se coboară

Într-adevăr, e o credință obștească aceasta, că păsările, care în zborul lor ajung până la vântul turbat, ameteșc și cad jos. Astfel păștește, de pildă, și *ciocârlia*, ibovnica *soarelui*, care s-ar urca până la dragul ei, dacă n-ar fi vântul turbat¹. Cănele care o mănâncă, după ce cade jos moartă, turbează².

Când bate vântul turbat, mai ales primăvara, în luna lui april³, oamenii ca și celelalte animale fac niște *căței* sub limbă, care după patruzeci de zile se suie în cap și vietatea *turbează*⁴.

Pe *Sf. Filofteia* se zice că un vârtej a luat-o și-a căutat s-o ridice la cer. Vârtejul a ajuns însă numai până la *vântul turbat*, de unde a scăpat-o, astfel că sfânta, ale cărei moaște se află astăzi la Curtea de Argeș, a căzut moartă la pământ⁵.

Vântul turbat nu trebuie să se confunde cu *vânturile rele*, care-i poartă câteodată numele lui, și care bat pe jos⁶.

2. „*Vânturile rele* sunt niște vânturi însoțite de duhuri necurate“, – de cele mai multe ori de *Iele*. Aceste vânturi bat numai anumite locuri, și dacă se întâmplă că prin acele părți dau peste oameni, îi *vântuiesc*, adică îi înnebunesc, îi muțesc, le iau vreo mână sau vreun picior, cu alte cuvinte, nu-i lasă „teferi și întregi“.

Aceasta se întâmplă nu numai cu oamenii, ci și cu tot soiul de animale. Și peste dânsle dacă dau vânturile, le vântuiesc și astfel dobitoacele iau câmpii și se tot duc⁷.

Pentru ca omul să se ferească de ele, când pleacă la drum, trebuie să aibă asupra lui trei *căței* de *usturoi*⁸

jos, turbă și, dând peste ea un câne, o mănâncă, și de la ea se umplu și dobitoacele celelalte și chiar omul. *Vântul turbat* nu suflă niciodată pe pământ, că, de-ar sufla, numai oameni și dobitoace turbate ai vedea“.

¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; Acad. Rom., *Ms. no. 3418* p. 76.

² Cred rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tușescu.

³ Acad. Rom. *Ms. no. 3418*, p. 175 v°.

⁴ *Ibidem*, p. 44 v°.

⁵ Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 91.

⁶ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 29, cred. din jud. Botoșani: „când turbă vreun câine, a dat un *vânt turbat* peste el“.

⁷ „Șezătoarea“, V, p. 142; Voronca, *op. cit.*, p. 404: „Sunt *vânturi rele*, care dau peste om și pot să-l muțescă, să-l ologească, să-l îmbolnăvescă, dar el, [vântul cel adevărat], nu e vinovat“.

⁸ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

Prin jud. Romanați se pare că vânturile rele se mai numesc și *vânt mare* sau *vânt turbat*, – cel „care întâlnește pe om în cale și-l îmbolnăvește”¹.

Vânturile rele bat mai ales iarna. De aceea nu este bine să iasă omul pe această vreme pe câmpuri, căci îl îmbolnăvesc și, „Doamne ferește, îl culcă la pat”. Dacă însă nu se poate altfel și trebuie să meargă, omul acela trebuie să aibă la dânsul usturoiul pomenit mai sus, ca să fie ferit de orice nenorocire.

La singular, se pare că i se zice și *vânt rău*. „Într-o noapte, spune cineva, hodineam afară numai cu cămașa pe mine; și am simțit un *vânt rău*; și când m-am sculat, mă durea capul”²

3. *Furtuna* e numită și *fortună*, *hală*³, *vântoasă*⁴ sau *vântoaică*. „Atunci când suflă vântul tare, iarna sau vara, acela nu-i *vântul*, ci *vântoaica*, femeia lui. E mâniaoasă pe dânsul, că el nu suflă destul de tare, și de aceea se duce ea în locul lui. Vântul e mai potrivit; el suflă mai cu chibzuială, dar ea, Doamne ferește!” După alții, *vântoaica este sora vântului*. „Vântul e tare, dar sora lui, *vântoaica*, e și mai amarnică. El, când se ostenește, vine acasă și atunci merge ea în locul lui”⁵.

Prin unele părți *furtună* se cheamă numai atunci când vântul este însoțit de ploaie, tunete și fulgere⁶.

Prin Ardeal, vremea cu furtună se cheamă *vreme tare*; atunci clopotarul satului trage *clopotul* într-o dungă⁷.

¹ D-r Daniil Ionescu și Al.I. Daniil, *Culegeri de descânțete din jud. Romanați*, II, 1908, p. 196.

² Candrea, Densușianu, Speranția, *Graiul nostru*, I, p. 240; credință din jud. Vlașca.

³ Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 65, 73: „furtună groaznică”; Culegere din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt.St. Țuțescu; *Dicționarul limbii române*, la cuv.; *Ibidem*, I, p. 696: Furtunii i se zicea mai demult *bură*, *buria*, *burana*, *borană*.

⁴ „Șezătoarea”, V, p. 171: „vânt foarte mare”; *Idem*, p. 140: vânt care rupe copacii, strică stogurile și descoperă casele.

⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 402.

⁶ „Șezătoarea”, V, p. 140.

⁷ Frâncu, Candrea, *Românii din Munți Apuseni ai Transilvaniei*, p. 112.

Când este însoțită de omăt, furtuna se cheamă și *vișor*¹, *vișorniță*, *vișorniță*², *givișorniță*³, *ghivorniță*, *ghivorniță*, *vicol*, *ghicol*, *gigul*, *givâr*, *zbărgău*, *spărgău*⁴ sau *vocoș*⁵.

Macedo-românii îi zic *zof*: furtună strașnică⁶.

Când pornesc furtunile, se zice că *vântuiește*, – ca și mai sus, pentru vânturile rele; duhurile rele răscolesc vânturile și le pornesc⁷; furtunile, ca și *vârtejurile*, sunt jocurile *Ielelor*⁸.

Credința aceasta o întâlnim la bulgari⁹ și ucraineni¹⁰.

Vântul cel ce sfarmă, – că poate să-ți ia și casa, acoperământul, – acela e *necuratul*. Acel vânt, să vezi dumneata ce face la pădure! Prin câmp, pe aici, nu este [așa de grozav], că tot merg preoții vara cu procesia și sfințesc câmpurile, stropesc măcar unde și unde. Dar prin pădure parcă mai stropește cineva? Copacul, cu rădăcina cât de groasă, – îl scoate din pământ și-l răstoarnă cu vârful în jos. Pe acela *se destoește* el. Și crengile și copacii îl bat pe vânt unul de altul“.

Prin alte părți se crede că „halele sunt oamenii... [ale căror] suflete... se transformă în vânturi, și se scoală, unul dintr-o parte, altul dintr-alta, de se bat cu multă putere, astfel că se dărâmă case, se dezrădăcinează arbori etc.”¹¹.

¹ Facem această apropiere cu una din zeitățile slave, după *Istoria Rosilor*, de Miron Costin (cf. M. Gaster, *Chrestomație română*, II, p. 51) de pe la jumătatea veacului al XVIII-lea: „Al treilea [idol era] *Pozvizdu*, pre carele unii îl cheamă *Pohvintu*, alții *Vihor*, mărturisindu-l pe Dumnezeuul văzduhului, al vremii bune și al vremii reale“. Cf. aici, p. 18, nota 5.

² Este și-o zână care se cheamă *Jihoroasă* sau *Vântoasă* (Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 331).

³ I. Creangă, *op. compl.*, București, p. 427.

⁴ *Urticariul*, X, p. 407.

⁵ Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 107.

⁶ L. Șăineanu, *Basmele românilor*, p. 473.

⁷ M. Păsculescu, *op. cit.*, p. 385.

⁸ Cred. rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-l I.O. Zugravu.

⁹ A. Dozon, *Chansons populaires bulgares*, Paris 1875, p. XXII și 318:

– De unde vin atâtea vânturi?...

– Nu-s vânturi...

Ci Iude și Samovile,

Când pulberea se ridică pe drumuri,

Când se răsboesc între ele...

¹⁰ *Revue des traditions populaires*, IX, p. 424: Când dracii se bat între dânșii, se ridică furtună; atunci oamenii sunt paralizați sau îndemnați să-și facă samă“.

¹¹ *Dicționarul limbii române*, la cuv. *hală*.

Când se iscă furtună înainte de ploaie, nu-i curată. În furtună este *diavolul*, care pornește cu mânie împotriva lui Dumnezeu, dar Dumnezeu îl înfrânge nu târziu, trăgând în necurat cu tunul până ce-l îngrămădește într-un colț, unde îl și trăsnește¹.

Prin jud. Dolj întâlnim credința că furtunile se datoresc unor *balauri* numiți *ale*, ce se iscă pe cer în timpul ploii. „Unde se întâlnesc două ale, încep a se bate și dărâmă tot ce întâmpină în calea lor; astfel dezrădăcinează arbori, dau jos pătule și coșare, iau carăle ce se află la lucru și le duc departe.

Se zice că alele se fac din oamenii care au duh necurat și care în timpul furtunii se culcă, adormind un somn greu. În acest răstimp sufletul celui adormit, făcându-se *ală*, se duce de întâmpină pe cealaltă *ală*, care este sufletul altei ființe din altă localitate și apoi se bat amândouă. Locul unde se bat alele, și localitatea celei învinse, sunt supuse furtunii și suferă mult de *grindină*“².

Furtunile, cu sau fără ploi, se pornesc mai ales atunci când s-a făcut vreo *moarte de om*³, când cineva și-a făcut singur sama⁴, când „a pierit un suflet de om“, – cum cred megleno-românii⁵, – când „s-a făcut vreo *poznă*“⁶, cum ar fi, de pildă, greșala unei fete mari⁷. „*Vânturile rele*, – o numire a furtunilor, ca și cea de *vânturi mânioase*, – sunt acele care bat

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 403; *Ibidem*, p. 404: „Când e furtună mare, Dumnezeu după necuratul se aruncă și-l face vârtej unde-l găsește, iar alteori dă cu tunul în el“; Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci: Dumnezeu, fiind zilnic supărat de duhurile rele, caută să le prăpădească. Când această mânie ajunge la culme, toată firea se zbârleşte, *furtunile se pornesc*; cerul se înnoarează și duhurile caută să se ascundă. Atunci tună.

² Gorovei, *op. cit.*, pp. 14-15.

³ „Șezătoarea“, V, p. 140; *Idem*, VI, p. 44; Cosmulei, *Datine, credințe și superstiții aromânești*, București, 1909, p. 47: Când se ridică un vânt mare, s-a făcut o crimă, un omor etc.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 116; Cred. rom. din com. Mănăstireni, jud. Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună; a celor din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-l D.I. Procopie; Marian, *Înmormântarea la români*, p. 348.

⁵ P. Papahagi, *Megleno-românii*, I, p. 98.

⁶ „Șezătoarea“, VI, p. 63.

⁷ Culegere din Ardeal, împărt. de d-l P. Ugliș: „Când e vânt mare, vifor, vara, se zice că este vreo fată mare care a conceput, ori s-a spânzurat vreun om; Cosmulei, *op. cit.*, p. 46: Când timpul e frumos, cu soare, și pe neașteptate se schimbă în *vânt*, frig ori ploaie, să știți că un copil s-a aruncat îl prăpastie“.

când se primejduiește cineva; atunci necurații huiesc, trosnesc, răstoarnă copacii în pădure; ... diavolul... se bucură că a căpătat un suflet“.¹

Prin unele părți din Transilvania se crede că trebuie să fie șapte vocote pe an, iarna mai ales; dacă acest număr nu se sfârșește iarna, rămășița de vijelie se dezlănțuiește vara. Prin urmare, oamenii se bucură când vocotele se isprăvesc iarna, căci vara nu vor mai fi supărați în muncile lor².

Mai ales vara, muncitorii se îngrijesc ca să nu-i apuce furtunile, de pildă, cu poloagele de secerătură și cu brazdele de fân nestrânse. De aceea, când văd *nori* venind despre miazăzi, știu că peste puțin *se va stârni* și furtuna³, și prin urmare se grăbesc să-și orânduiască munca.

Se poate ști din vreme dacă vara va fi furtunoasă. Un semn pentru aceasta este și acesta: cârdul de *cocoare* ce vin de la *văratec* și merge spre *iernatec*⁴ este mic, iar cocoarele sunt împrăstiate⁵.

Am pomenit că furtunile se iscă din pricina duhurile necurate; câteodată ele sunt trimise și ca o pedeapsă pentru cei ce lucrează unele sărbători, cum ar fi *Vărtolomeiul* (11 iunie) sau în ziua de *Iuda* (10 și 20 iunie)⁶. Pentru furtuni, aceste sărbători trebuiesc păzite cu nelucru. Tot spre a fi feriți de furtuni, prin unele părți din Transilvania se serbează de români *joia* întâia de după Paști, cea din săptămâna albă și cea de după Rusalii⁷. Prin Bucovina se serbează spre acest scop vinerea din săptămâna luminată⁸, ziua de *Sf. Varvara* și *Dochia*⁹. Prin alte părți se serbează și *Circovii de iarnă* (16, 17 și 18 ianuarie), ca să nu fie vifore¹⁰.

Dacă o *barză* își face cuibul pe casa unui om, pe șopronul sau gardul său, în anul acela acel om, pe lângă că va fi ferit de *furi*, dar nici *furtunile* nu-i vor strica ogarele¹¹.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 403.

² Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 107.

³ „Șezătoarea“, IV, p. 102.“

⁴ „Din acestea rezultă că *văratecul* ar fi spre miazăzi, unde este veșnic *vară*, iar *iernatecul*, spre miazănoapte. E prea puțință o confuzie. *Văratec* și *iernatec* sunt locurile unde *vărează*, – petrece vara, – sau *iernează*, cineva. Deci, *văratecul* cocoarelor, pentru țara noastră, este spre miazănoapte, și *iernaticul* spre miazăzi.

⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁶ Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 73.

⁷ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 162.

⁸ *Ibidem*, p. 166.

⁹ Voronca, *op. cit.*, p. 402.

¹⁰ „Ion Creangă“, VII, p. 25.

¹¹ „Șezătoarea“, XI, p. 52.“

Prin Bucovina se zice că nu-i bine să *melițe* sau să *perie* gospodina până la Ispas, ca să nu se stârneasă furtunile¹.

Ca să se potolească o furtună dezlănțuită, prin Macedonia se pune sub streșina casii o *pirustie* pe dos, iar deasupra ei se așează un *ou* roș, de la Joi-mari².

În țară, tot spre acest scop, și mai ales când furtunile sunt însoțite de ploi mănioase, se pun pe foc *mâțișoare*, – flori de salcie de la Florii, – cu credință că fumul acestora va împrăștiia furtunile³.

Prin Bucovina, când se apropie de sat vreo furtună mare amestecată cu grindină, se ia *crucea paștii* și, dându-se în cruciș cu dânsa asupra grindinii, se zice:

– Precum s-a schimbat aluatul în cuptor și a luat altă formă și față, așa să se schimbe și furtuna care vine; și precum cu crucea se pot apăra toate relele, așa să se apere și piatra care vine. Acestea sunt cuvintele lui Dumnezeu, pentru că Isus Hristos s-a răstignit pe cruce!

Făcându-se aceasta, se crede că furtuna cu grindină se depărtează de sat⁴.

În sfârșit, uneori se pune să ardă înaintea icoanelor lumânarea de la Paști⁵; alteori se aprinde *tămâie*, căci de tămâie fuge necuratul pornitor al furtunii⁶.

Furtunile mari, impresionând prin stricăciunile care le fac, sunt însemnate de bătrâni prin cărțile vechi, alături de cutremure, întunecimi de soare sau lună și alte „cumpeni“ mari:

„Știut să fie, – zice o însemnare, – di când au fost fortună mari la Sfinții Mucenici, foarte cumplită, cât n-au mai rămas oi; și ciobanii au murit. Și spre știință s-au însămnat, 1797 Mart 9“⁷.

„La anul 1838 Noemvrie 13 au început o iarnă foarte gre și au ținut până la 1839 Fevr. 15; și atunci *au mai furtunat* o zi și o noapte...”

La anul 1839 Iunie 13 a dat o mare furtună în acest oraș [Bârlad], a stricat multe dughene, a rupt morile de vânt și a rupt pomii de prin grădini“⁸.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 791.

² P. Papahagi, *Din literatura pop. a aromânilor*, p. 339.

³ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 164.

⁴ *Ibidem*, pp. 83-84.

⁵ *Ibidem*, p. 84.

⁶ Gorovei, *op. cit.*, p. 130.

⁷ „Miron Costin“, II, p. 32.“

⁸ I. Antonovici, *Documente bârlădene*, I, p. 351.

4. *Vârtejul*, – la pl. *vârtejuri* și *vârteațe*¹, – numit și *bolboră*², *volvură*, *vârticuș* sau *vârtecuș*, – este vântul care, învârtindu-se cu vârful în pământ, iar pâlnia în văzduh, se lărgeste din ce în ce mai mult. El este întotdeauna stăpânit de diavol, căci necuratul se află pururi în mijlocul lui³. De vârtejuri, prin urmare, trebuie să se ferească orișicine, pentru că pune dracul câteodată mâna pe cel prins, intră apoi într-însul și nu mai iese toată viața. „Câți oameni nu sunt cu dracu-ntr-înșii!“ Aceasta o doresc dracii mai ales cu copiii care-s slabi și nepricepuți!

„Când îl vezi că se apropie, să scuipi și să fugi⁴.

De cele mai multe ori însă nu trebuie să scuipi. Când este vârtej, dracul face rămășag cu *Maica Domnului*. Atunci, dracul zice că va găsi apă, iar *Maica Domnului* zice că nu va găsi. Dacă scuipi, dracul arată scuipatul *Maicii Domnului* și *Maica Domnului*, pe lângă că te dăruiește necuratului, dar se mânie⁵.

Alții spun că rămășagul acesta îl face nu *Maica Domnului*, ci *Dumnezeu* și cu diavolul, zicând acesta din urmă că va scoate apă din piatră, – „cică oamenii îs pietre“. Omul, când vede vârtejul, să strige „huidea!“, ca să nu rămână dracul pe *Dumnezeu*⁶, sau „ho!“, ca să se risipească⁷.

Prin unele părți se strigă vârtejului, având ochii închiși⁸: – Pât! pâ! bolboră⁹.

Prin unele părți se zice că, scuipând, faci semn diavolului ca să vină să te ia.

Tichia necuratului se găsește în vârful de con, format din colb. Dacă cineva poate să ridice colbul „tocmai pe jos“, ar putea pune mâna pe acea tichie, care are darul să facă pe orișicine nevăzut, dacă o va pune în cap¹⁰.

¹ Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 73.

² Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

³ Cred. rom. din com. Vârful-câmpului, jud. Dorohoi, împărt. de d-l D. Urzică: Dacă vezi un vârticuș, ferește-te, că-i necuratul; Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 110, cred. din jud. Botoșani: *Vârtecușul* nu-i vânt curat.

⁴ „Șezătoarea“, V, p. 142; *Idem*, VI, p. 62: Când vezi un vârtej, fugi de el, că dă peste tine și nebunești; G.F. Căușanu, *Superstițiile poporului român*, p. 239.“

⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁶ „Șezătoarea“, II, p. 194.

⁷ *Idem*, III, p. 122.

⁸ Revista „Tinerimea Română“, III, I, p. 450.

⁹ Șt. St. Tuțescu, *Taina aлуia*, p. 94.

¹⁰ „Șezătoarea“, VI, p. 26.“

Prin Bucovina, vârtejurile de toamnă, când nu se pot vedea din pricină că pământul este umed, fără pulbere, se numesc *vântoase*; oamenii le zic însă nu pe numele lor, ci *frumoase*, *frumușele*.

Frumușelele sunt toamna; atunci e nunta dracului, – se însoară un fecior de drac. Vine așa un vânt și rupe frunzele de pe popușoi și se învârtă cu o frunză până la cer. Frunza aceea e *mireasa*, zic oamenii în răs. Un astfel de vânt, dacă trece peste un om, când îl găsește dormind, îl ologește, îi ia puterile, îl strâmbă. Copiii ocărăsc pe mireasă și chiuiesc, de fugă diavolul cu frunza aceea în vârf cine știe unde... Vântoasa ia jugul întreg de strujeni, toate frunzele cad și numai una o ridică în sus. Oamenii, când văd vârtejul, într-adins se uită să vadă care frunză va rămânea mireasă.

Mama, dacă blastămă copilul când e mititel, vântoasa îl ia. O femeie zicea într-una la copil:

– Umflate-ar vântoasele!

Și l-au ridicat pe sus, cum păștea vacile, și l-au izbit într-o râpă, de a murit¹.

Cine nu vrea să aibă de-a face cu vântul, își face cruce și-l lasă să se ducă. Sunt însă oameni îndrăzneți, care merg până acolo că prind pe dracul din vârtej. „Prinderea lui se face stupind în vârtej de trei ori și legând cu un *bricinariu*² trei noduri îndesate. Când vârtejul trece, rămâi cu dracul legat de bot, ca și cum ai ținea un cal de căpăstru. Atunci, de știi cum, și de ești om purtat în lume, îl poți face pe dracul să te îmbogățească, fără să fii al lui. De nu, te păcălește.

Odată, peste un om pățit și purtat în lume, dă un vârtej. El prinde pe dracul cu bricinariul. Dracul intră la tocmeală cu omul că ce să-i dea, să scape? Omul îi ceru să nu se amestece în treburile lui, nici el, nici cornorații lui, să nu mai vină prin meleagurile acelea cât va fi lumea, nici el, nici ceata slugilor lui, și să aibă voie a scoate de la pieire trei suflete. Dracul crăpa de ciudă și se ruga de om să nu-l chinuiască cu fleacuri de acestea, ci mai bine să-i dea doi saci de galbeni. Omul nu primi, ci târâia pe dracul să-l ducă la biserică, să-l călugărească. De teamă să n-o pață cu omul, se leagă să țină cele trei cereri ale omului, și de-atunci prin meleagurile acelea nu mai vezi răutăți și mișelii.

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 403-404.

² Bricinariu se cheamă ața ce o petrec țărani prin bata izmenelor și a cioaricilor.

Altă dată dete un vârtej și peste un om mai lacom și mai nepurtat în lume. El știa cum se prinde dracul din vârtej și... numai ce-l prinde. Dracul făgădui omului doi saci de galbeni ca să-i dea drumul și omul, – lăcomia se vede că l-a povățuit așa, – primi darul de la drac. Cum s-a văzut dracul slobod, pe ici i-a fost drumul, iar omul, când a căutat în saci să vadă galbenii, a găsit găinați de găină¹.

Pe cine l-a apucat vârtejul, până la anul moare² sau rămâne pocit³.

Femeile, pe vremea ghilitului pânzii, trebuie să se ferească să nu le ia vârtejurile pânza întinsă pe pajiște, căci o astfel de pânză, dacă s-ar întrebuița, ar aduce moartea celui ce ar purta rufă făcută din acea pânză⁴.

Prea multe vârtejuri se socotesc a fi un semn de *secetă*⁵.

Ca să nu bată vârtejurile, în ziua de *Izvorul Tămăduirii* nu se deapănă, crezându-se că, după cum „se învârte vârtelnița, astfel se vor învârti și vânturile și vor aduce ploi și furtuni”⁶.

Credințele în duhuri necurate ce sălășluiesc în mijlocul vârtejurilor le aflăm și la alte popoare, cum sunt francezii și slavii de sud⁷.

5. Vânturile care nu sunt trecute în rândul celor de mai sus se numesc în mod obișnuit *vânturi*, – mai tari: „vânt, nu glumă”, ori mai potolite: *adieri*, *reveneli*⁸, *abureală*, *boare* cum zice cântecul:

Colo-n vârful muntelui,
Jos în poala codrului,
Subțirea *boare* trăgea
Și un brad se clătina....

vântișor, *vântuleț* sau *vântuț*. Înțelesul acestor cuvinte reiese de cele mai multe ori de la fraza ce le cuprinde. Astfel: „trage un *pui de vânt*, sau „s-a scornit un *pui de vântișor*”⁹ însemnează că bate un vânt tare.

¹ „Șezătoarea“, V, pp. 141-142.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

³ Govorei, *Credinți*, p. 352.

⁴ Gorovei, *op. cit.*, p. 258.

⁵ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 166.

⁷ Cîlășanu, *op. cit.*, pp. 233-235.

⁸ Șt. St. Tuțescu, *Taina ăluia*, p. 108: *reveneală*, *adiere* ușoară de vânt.

⁹ „Șezătoarea“, V, p. 140.

6. Sunt foarte multe numirile de vânturi locale, cărora, cu greu li se poate arăta tăria și direcția dincotro bat. Astfel, avem:

Aburelul este un vânt care de-abia adie.

Borilă, vânt de miazăzi, care aduce *ploaie*¹.

Gorneagul, vânt de la deal², adică de la apus, când prin acele părți, prin „la deal” se înțelege răsăritul sau miazănoapte, – după cum la răsărit sau la miazănoapte, se întinde regiunea dealurilor pentru acea localitate.

Coșava este un vânt de la vale³.

Dunărințul este vântul ce bate de la sud, de către Dunăre⁴. Pentru alte localități, acest vânt se numește *câinar* sau *austru*⁵.

Băltăganul este un vânt de răsărit⁶; pentru unele părți, băltăganul se numește și *muntean*⁷; *băltagul* e „vântul cel mare”, prin Făgăraș⁸.

Băltărețul este un vânt de baltă, – de miazăzi, – și este de cele mai multe ori cald. Prin jud. Argeș, despre dânsul se spune că „scoate boabele”⁹, adică grăbește creșterea boabelor în spice.

Jelița, *jelnița* este un vânt răcoritor¹⁰, dar și „rece”¹¹.

Sieșul e un vânt „uscă”, care pătrunde iarna până la os și care bate când e gerul mai cumplit”¹².

Crivățul, poreclit și „*traistă-goală*” prin jud. Argeș¹³, bate iarna dinspre răsărit și miazănoapte. Cu privire la crivăț, prin jud. Tutova se aude următoarea povestire:

A fost odată un împărat care avea patru feciori, cu care trăia în castelul lui pe vârful unui munte. Feciorilor le dădea drumul pe rând ca să iasă la plimbare. Odată dădu drumul și *crivățului*, unul din cei patru feciori. Acesta

¹ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 243.

² I. Boceanu, *Glosar de cuvinte din jud. Mehedinți*, p. 11.

³ *Ibidem*, la cuv.

⁴ Boceanu, *op. cit.*, la cuv.

⁵ *Dicționarul limbii române*, la cuv.

⁶ *Idem*, II, p. 466.

⁷ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 160 și 264 v°.

⁸ *Dicț. l. rom.*, II, p. 465.

⁹ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 10.

¹⁰ Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 68.

¹¹ Al. Viciu, *op. cit.*, p. 54.

¹² Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 105.

¹³ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 10.

însă, în loc să umble domol, s-a apucat de stricăciuni, a dezgolit case, a dărâmat copaci, a răsturnat tot ce a întâlnit, așa că după dânsul îți era mai mare jalea să privești. Toată munca omului era împrăștiată pe câmpuri, iar omului îi venea să-și ia lumea-n cap de sărăcie.

Împăratul, tatăl lui, văzând aceasta, l-a muștrat, l-a ocărât, ba chiar zice-se că l-a și ciocănit, dar degeaba. Feciorul acela de vânt, cum căpăta învoire de la tatăl său, făcea palancă toate la pământ, astfel că, văzându-l împăratul fără nădejde de a se îndrepta, l-a oprit să mai iasă la plimbare când va voi el, ci i-a îngăduit aceasta numai iarna, când nu se află nimic pe câmpuri.

De atunci *crivățul* bate numai iarna¹.

Ceilalți trei frați ai vântului, – despre care prin jud. Muscel se zice că, dacă bate la *Bobotează*, arată timp bun, – par a fi *vânturile de miazăzi, răsărit și apus*².

Agostrul, poate că *austrul* sau *câinarul*³ pomenit mai sus, prin jud. Muscel este numele vântului de miazăzi. Dacă agostrul bate la Bobotează, prevestește timp rău⁴.

Prin jud. Botoșani se numesc vânturile după națiunile dincotro vin; astfel, se zice *vânt de la rus* sau *de la moscal*, *vânt de la ungar*, *vânt de la neamț* și *vânt de la turc*⁵. *Vântul de la cazac*⁶ sau *Cazacul*⁷ va fi cel de răsărit.

Alteori se botează cu numele regiunii, *Vrânceanul* va fi vântul ce bate de către Vrâncea⁸, – iar când acestea vor lipsi, se va zice *vânt de la deal, de la vale, din sus, din jos*.

„De la Dumnezeu sunt *trei frați vânturi*: unul mai mare și mai tare; acela e rece de te trece. Vântul mijlociu, care trebuie și la vânturat, acela e și cel mai bun. Al treilea e cel de vară, care de abia *alignește*, de pare că-ți dă sănătate“.

De multe ori însă numărul vânturilor se socotește a fi mai mare:

¹ Culegere din com. Zorleni, împărt. de d-l T. Popovici.

² Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 17.

³ Acad. Rom. *Ms. no. 3418*, p. 38 v°.

⁴ Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 17.

⁵ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 38 v°.

⁶ *Ibidem*, p. 28 v°.

⁷ *Ibidem*, p. 74 v°.

⁸ *Ibidem*, p. 391 v°.

*Vânturi sunt douăzeci și patru: unsprezece sunt sub vântul turbat, și douăsprezece sunt deasupra acestuia*¹.

„*Vânturi sunt douăsprezece: câte luni în an, atâtea și vânturi; fiecare lună își are și vântul ei*“.

Dintre acestea:

„Vântul de martie e vânt tânăr, cu furtuni, vânt iute, vânt ce arată primăvara;

Vântul de aprilie e și el vânt tânăr, vânt mugur. El este ca să împăneze codrul, *pomătul*. El curăță totul. În aprilie te simți așa de ușor și sănătos, parcă ai zbura.

Vântul de mai, de iunie, e vânt de roadă, vânt de poame;

Vântul de iulie, de august, e vânt mai bătrân, de strâns;

Vânturile de septembrie, octombrie sunt vânturi bogate;

Vânturile din postul Crăciunului și din Câșlegi, dacă nu vor avea credință atunci, își fac pe urmă ale lor [mendre]“.

Și se adaugă:

„Vânturile cele de primăvară sunt pentru ca să desfacă mugurul, să înfrunzească pădurea, iar cele de toamnă, să dea frunza jos, să desfrunzească, să usuce“².

Cele douăsprezece vânturi ale văzduhului, la sfârșitul lumii, după ce pământul va arde, vor începe să bată, ca să adune cenușa într-o grămadă mare³.

III. Semne de vânt

Bătaia vântului se cunoaște după unele semne de mai înainte, lucru care își are prețul său, căci omul își poate lua măsurile sale pentru ca această bătaie să nu-i aducă pagube. Aceste semne sunt:

Când *soarele* apune într-o roșeață⁴ sau când *nourii* ce înconjoară soarele la apus vor fi roșii⁵.

¹ *Ibidem*, p. 243, v°-244.

² Voronca, *op. cit.*, pp. 398-399.

³ Pamfile, *Sfârșitul lumii*, p. 59.

⁴ Cred. rom. din Hânțești, jud. Dorohoi, împărt. de d-I.N.V. Hânțescu; „Șezătoarea“, IV, p. 119; *Idem*, V, p. 140; Marian, *Sărbătorile I*, p. 119.

⁵ „Șezătoarea“, VI, p. 62.“

Când dimineța se va vedea o *roșeață* în pragul răsăritului¹.

Când *luna* va fi înconjurată de cercuri².

Când *curcubeul* este mai mult roșu³.

Când *oile* se bat și se izbesc cap în cap în perdele⁴.

Când se încură *cai*⁵.

Când *mâța* zgârie rogojina sau leicesterul de pe pat⁶ ori sare și se joacă prin casă⁷.

Când cântă *ciocârliile* „vrăjmaș“, mult⁸.

Când *rândunelele* zboară până în nouri, încet⁹.

Când cântă *stârcii*¹⁰.

Când cântă *cocoșii* seara¹¹.

Când *cocoarele*, *vulturii* și alte păsări răpitoare se desprind din șireag și spânzură în văzduh¹².

Când huiesc *albinele* și în timpul nopții în prisacă¹³.

Când te mănâncă trupul fără pricină.

Când huiesc *tăciunii* în sobă¹⁴.

Când visezi *pește*¹⁵.

Când te ustură *urechile*¹⁶.

Când visezi *cal* alergând¹⁷, *cai albi* sau *cai roibi*.

Când visezi *șarpe*¹⁸.

¹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

² Cred. rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-l I.O. Zugravu.

³ Cred. rom. din com. Trușești, jud. Botoșani, împărt. de d-l C.A. Atanasiu.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121; Gorovei, *op. cit.*, p. 369.

⁵ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

⁶ „Ion Creangă“, III, p. 44.

⁷ Gorovei, *op. cit.*, p. 368.

⁸ Șezătoare, IV, p. 119.

⁹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

¹⁰ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

¹¹ *Idem*: Când or cânta cocoșii de cu seară, se strică vremea; bate *vântul mai ales* și plouă.

¹² Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121.

¹³ *Ibidem*, p. 119.

¹⁴ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁵ *Idem*.

¹⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121.

¹⁷ Gorovei, *op. cit.*, p. 41.

¹⁸ „Șezătoarea“, V, p. 140; *Idem*, VI, p. 61; cred. rom. din com. Trușești, jud. Botoșani, împărt. de d-l C.A. Atanasiu.

Când visezi *soldați*¹.

Când se plimbă *vâlvătaia* pe *fierosteie* și vase².

Când *țiuie focul*³.

Când zburdă *vitele*⁴ și se boloncăiesc, când se mână la apă sau când se întorc, – semn de *furtună* mare, – ca și când mugesc și se uită în sus⁵.

Când *nourii* se roșesc la apusul soarelui.

Când *fulgeră fălăind*, ca lumina de la un foc grozav, – semn și de *ploaie*⁶, ca și când fulgeră iarna⁷.

Când *vrăbiile* stau multe pe gunoi și *ciocotesc*, – semn de viscol.

Când *codrul* vujește tare⁸.

Când *norii* în timpul verii sunt ca berbecii⁹.

Vântul, dacă bate la *Sâmți*, însemnează că va urma să bată șase săptămâni¹⁰.

De foarte multe ori însă vântul se pune în legătură cu ninsoarea sau cu stricarea vremii; prin urmare, semnele după care poporul nostru crede că vremea se va schimba vor fi și pentru pornirea vântului; de pildă, când *porcii* duc gunoaie în gură, ca să-și facă strat, este semn de *givorniță* mare¹¹.

IV. Credințe mărunte și altele

1. Dacă va bate vântul la *Crăciun*, anul va fi rău, adică va fi secetos¹².

Dacă va bate la *Mucenici*, *stupilor* le va merge rău în acel an¹³.

Dacă crivățul va bate la *Bobotează*¹⁴ anul va fi mănos¹⁵; dacă va bate lin, să se uite omul să vadă din ce parte va bate, căci în acea parte se vor

¹ Cred. rom. din Vicovul de Sus, Bucovina, împărt. de d-l P. Cârstean.

² Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121.

³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁴ *Idem* a celor din com. Roșiești, jud. Fălciu.

⁵ Gorovei, *op. cit.*, p. 368.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 381.

⁸ Gorovei, *Credinți*, p. 381.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Cred. rom. din com. Gorunești, jud. Vâlcea, împărt. de d-l C.M. Popescu.

¹¹ Cred. rom. din Mănăstireni-Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună.

¹² Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 97.

¹³ Marian, *Insectele*, p. 189.

¹⁴ *Ion Creangă*, VI, p. 306: „La Iordan, seara, se spală toate păcatele. Atunci în ajun, dă Dumnezeu drumul la toți *îngerii*, să facă cine și ce-o vrea:

– Noaptea asta-i a voastră. Faceți-vă și voi odată de cap!

Și de obicei e vânt în seara aceea!“

¹⁵ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 275.

culca pâinile¹, adică se vor pleca în acea parte². Despre *crivăț* și *agostru*, s-a mai vorbit.

Când vântul suflă făcând zgomot afară, se zice că el atunci vorbește despre cei morți³.

Vântul care bate de la răsărit aduce *zloată* sau *sloată*, adică vremea rea, zăpadă⁴.

Dacă cineva ridică un *șarpe* de la pământ, bate vântul după aceasta șase săptămâni fără curmare⁵.

Când bate vântul mult, s-a spânzurat cineva⁶.

Asupra vântului, cine se urinează, se *zăprește*⁷.

Când bate vântul, nu este bine să se pună *cloșca* pe ouă, căci nu ies pui⁸; rămân ouăle limpezi⁹.

Dacă iarna sunt vânturi multe este semn că anul va fi bogat, mai ales în *porumb*¹⁰.

Vântul „din jos“, – de la miazăzi, – aduce *ploaie*¹¹.

2. Am arătat, când a fost vorba de *furtună*, ceea ce se crede că este bine de făcut ca aceasta să înceteze. Adăugăm aici că pentru ca vânturile să nu bată cu mânie și să aducă stricăciuni țărinilor, prin unele părți din Banat, în ziua de *Lunea morților*, – a doua zi de Duminica Tomii, – preoții ies cu litii în țărină și fac rugăciuni¹².

Prin jud. Dolj, oamenii se feresc să jumulească iarba cu mâna, ca să nu bată vântul¹³.

¹ „Familia“, XXVI, 6.

² T. Pamfile, *Agricultura la români*, pp. 118-119.

³ Revista „Tinerimea română“, III, I, p. 451; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 278.

⁴ Cred. rom. din com. Mănăstireni, împărt. de d-l D. Furtună.

⁵ Revista, „Tinerimea română“, III, I, p. 448; cred. rom. din Vrata-Mehedinți, împărt. de d-nii O. și T.A. Apostol.

⁶ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 110, cred. din jud. Botoșani; Gorovei, *op. cit.*, p. 351.

⁷ Capătă blenoragie.

⁸ Cred. rom. din com. Zorleni, jud. Tutova, împărt. de d-l M. Lupescu.

⁹ „Șezătoarea“, VI, p. 27.

¹⁰ Gorovei, *op. cit.*, p. 20.

¹¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹² Marian, *Sărbătorile*, III, p. 170.

¹³ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt.St. Tuțescu.

3. În cântecele de țară, vântul, ca un călător, duce și aduce ceea ce starea sufletească a cântărețului pofteste.

Celui înstrăinat i-aduce dor de la ai săi:

Bate, vânte, printre munți,
Adă-mi dor de la părinți;
Bate, vânte, printre brazi,
Adă-mi dor și de la frați;
Bate, vânte, printre flori,
Adă-mi dor de la surori¹;

Sau:

Bate, vânte, și răzbate,
Tuturor le-ai făcut parte
Și din soră, și din frate,
Numai mie rea dreptate;
Bate vântul văturele
Și-mi aduce dor și jele
De la locurile mele,
De la mamă, de la nene,
De la frați, de la surori,
De la grădina cu flori;
De la surori, de la frați,
De la grădina cu brazi,
De la moși, de la uncheși,
De la grădina cu perji,
De la grădina cu ruji,
De la dragele mătuși!²

Sau:

Bate, vântule, prin munți,
Adă-mi dor de la părinți;

¹ El. Sevastos, *Cântece moldovenești*, pp. 80-81.

² Voronca, *op. cit.*, p. 415.

Bate, vânt, și printre brazi,
Adă-mi dor de l-ai mei frați;
Bate, vântule, prin flori,
Adă-mi dor de la surori...
Bate vântul, iarba culcă,
Dorul mândrii mă usucă;
Bate vântul, iarba scoală,
Dorul mândrii mă omoară!¹

Un necăjit suspină:

Mult mă-ntreabă *sfântul vânt*
Că mi-a prins fața pământ!

¹ „Ion Creangă“, VII, p. 309.

PARTEA a III-a

NOURII

I. Nourii și pâcla

1. *Nourii* sau *norii*, sing. *nor*, *nour*, *noor*¹, diminut. *nourel*, *noruț*², *nouraș*, la macedo-români, *niur*³, se fac sau se ridică din apă, din „aburii” care se desprind de pe fața apelor, vara mai ales, lucru care se vede foarte bine dimineața, înainte de răsăritul soarelui: acele scame subțiri care plutesc deasupra albiei râului, până când vremea se-ncălzește, până când se ridică apoi sus. Atunci se alcătuiesc *nourii*. Pâraiele, bălțile și râurile n-ar mai putea niciodată să hrănească mulțimea nourilor din lume. Cei mai mulți se vor ridica deci de pe fața mărilor, „din marea neagră, din „marea cea mare, în care se varsă toate apele de pe pământ⁴. „De-acolo, de la marea de către miazăzi, vin toți *nourii*”.

În popor se înțelege veșnica evaporare a apei din coaja pământului.

¹ Vârcol, *Graiul din Vâlcea*, p. 96.

² Pop-Reteganul, *125 chimituri*, Gherla, 1904, p. 15.

³ P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 660.

⁴ Cunoștințele geografice fiind foarte răstrânse în popor, vom înțelege de ce prin comp. Țepu, jud. Tecuci, se zice că toate apele se varsă în Briheci:

Briheciul (Berheciul) se varsă în Bârlad,

Bârladul se varsă în Siret,

Siretul în Dunăre,

Dunărea în Mare,

[Și Marea] sfârșit nu are!

„Da apa ce vine din ploaie? Apoi ea stă ce stă, până când vine vântul ori soarele de o răzbate, și apoi mai toată se prefăce în aburi și se ridică în slava cerului, de se prefăce în nouri. Nu se vede? Apoi să-ți spun eu de ce nu se vede: nu se vede pentru că lucrul se face cu încetul, cu încetul; apoi, chiar dacă s-ar face mai cu multul, nu s-ar vedea din pricina căldurii. Iaca, dintr-o oală care fierbe: iarna se vede cum se ridică aburii, dar vara nu se văd. Și tot așa, când răsuflă omul: iarna se văd aburii, da vara, nu“.

Mai de mult, – și poate că prin unele locuri și astăzi, – se credea într-o vietate suprafirească, numită *sorb*, care *sorbea* apa din mare și din râuri, ca să hrănească nouri. Acel sorb sorbea câteodată așa de multă apă și așa de lacom, că trăgea în gura lui și *broaște*, ba chiar și *balauri*, care apoi cădeau pe pământ, o dată cu ploaia, atunci când „plouă cu broaște“, când turna cu cofa“, ori „cu găleata“¹.

Nourii au felurite înfățișări. Unii sunt subțiri, albi, cețoși; alții sunt deși, albi prin unele părți, negri prin altele. Unii ca aceștia, dacă se văd vara mai ales, se cheamă *corcolani*². Alți nouri sunt ca niște râme, lungi și subțiri, și se numesc *gene*, sing. *geană*; ei se ivesc mai ales spre răsărit și apus³. Nourii albi-galbeni, care se desprind de pe pădurile de brazi, la suflarea vântului, și mai ales după ploi, se numesc *mană*³.

„Sunt însă oameni care-i cunosc și-i știu care-s de ploaie și care-s de ninsoare, care-s de umbră și care-s de altceva“⁴. *Nouriștea*⁵ se cunoaște cu greu.

Unii nouri merg „în sus“, adică spre miazănoapte⁶; aceștia, prin unele părți, se socotesc a fi un semn de *ploaie*. Prin Bucovina, dimpotrivă, se socotesc ca un semn de ploaie atunci când nouri merg în jos⁷, când „se zice că merg la cumetrie, să se îmbete“, rămânând ca la întoarcere, când par răsfirați, lumea să-i socotească a fi beți⁸.

¹ „Șezătoarea“, III, p. 122.

² Boceanu, *op. cit.*, p. 7.

³ Culegere din com. Tepu, jud. Tecuci.

⁴ „Șezătoarea“, VI, p. 21.

⁵ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 249: „când e însurat“.

⁶ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 344: „când merg nouri spre miazănoapte are să ploaie și are să viscolească“.

⁷ Credință bucovineană.

⁸ Voronca, *op. cit.*, p. 909.

Nelegându-i de curențele din văzduh, poporul crede că uneori nouri pot merge și *împotriva vântului*, ceea ce se zice că este un semn de *ploaie*¹. Acest lucru se întâmplă, după unele credințe, numai până la *Sf. Ilie*. De la această zi înainte, nouri vor merge cu vânturile².

Câteodată nouri merg foarte repede; atunci se zice că *aleargă*, și aceasta se socotește a fi un semn de vreme rea³.

De nouri se mai leagă și următoarele credințe:

Dacă va fi nour la *Crăciun*, anul va fi bun, adică îmbelșugat⁴; tot acest lucru prevestește ești *mana*, de care se vorbește mai sus⁵.

Când nouri au o culoare trandafirie, prevestesc vreme bună⁶.

Când nouri sunt roși, la apusul soarelui, arată că peste puțin se vor isca *vânturi*⁷, *furtuni*⁸.

Dacă nouri vor fi galbeni, și tot spre apus, este semn de *ploaie*⁹.

Când se încrețesc ca valurile, nu plouă¹⁰.

Bună prevestire de *ploaie* se socotește și atunci când se va observa o *geană* numai la apus ori la răsărit¹¹.

În legătură cu ploaia, care câteodată nu este dorită, însemnăm și această credință: „Cu o nuia, dacă vei scoate o broască din gură de șarpe, dacă vei face semn către nori, să se despărțească, se despărțesc“.¹²

Cântecele de țară fac din nouri ființe călătoare, pe care le-ntreabă și cărora le dau solii:

Frunză verde de harbuz,
Vin doi nourași din sus

¹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 344; când merg nouri *asupra* vântului, are să ploaie și are să viscolească“.

² Cred. rom. din com. Mănăstireni, jud. Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună.

³ Zanne, *Proverbele*, IV, p. 344.

⁴ Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 97.

⁵ „Șezătoarea“, VI, p. 21.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

⁷ „Șezătoarea“, VI, p. 26.

⁸ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121.

⁹ *Ibidem*, p. 119.

¹⁰ Cred. rom. din com. Albești, jud. Botoșani, împărt. de d-l O. Rotundu.

¹¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹² Gorovei, *op. cit.*, p. 387.

Cu veste și cu răspuns
De la puiul, că s-a dus!¹.

2. Prin jud. Tecuci, când zarea pare fumurie, astfel că împiedică vederea lămurită a lucrurilor îndepărtate, se zice că este *ceață*, lucru care se datorește vaporilor de apă din atmosferă. Ceață se cheamă de foarte multe ori și *negura*, –nourul lăsat pe pământ. Negura se mai cheamă și *neguriță*², *pâclă*³, *bastară*⁴, *boaghe*⁵, *burhai* sau *buhai*⁶, *burhăială*⁷, *bură*⁸, *bârnă*⁹, *buștină*¹⁰, *mocirlă*¹¹, *bungineală*¹²; macedo-românii îi zic *andară*¹³.

Căzând pe vremuri reci, – toamna și iarna, când nu bat vânturile, – pâcla stă mai ales noaptea; uneori stă și zile-ntregi. Poporul o cimilește foarte nimerit, când zice:

Ce trece prin vamă
Și nimeni n-o bagă-n samă?

Pe cea vale adâncită
Vine mierla-nzovonită¹⁴

A scăpat Doamna cheile
Și se-nchise țările¹⁵.

¹ „Șezătoarea“, XV, p. 41. “

² În Ardeal.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 889: „*pâcla e femeie*“ .

⁴ *Etym. magn. Rom.*, p. 2658: ceață primejdioasă pentru sămănături.

⁵ C. Rădulescu-Codin, *O samă de cuvinte din Muscel*, p. 10.

⁶ Al. Viciu, *Glosar*, p. 24: „negură de toamnă“.

⁷ *Dicț. l. rom.*, II, p. 696.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 708.

¹¹ Culegere din com. Zorleni, jud. Tutova, împărt. de d-l M. Lupescu.

¹² Vârcol, *op. cit.*, p. 90.

¹³ P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 525.

¹⁴ N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 77.

¹⁵ *Ibidem*, p. 90.

Am o vacă surie,
Vine din pustie,
Cuprinde luncile
Cu brâncile¹.

Am un moș bătrân,
Cu capul ici
Și cu picioarele peste Prut².

Semne prevestitoare de negură poporul nostru cunoaște mai multe.
Astfel:

Dacă iarna stă *ciocârlia* pe câmp, pitulată la pământ, vremea se va muia, va fi moină, moleșag și vor cădea pâclile³.

Când se adună mai multe *vrăbii* la un loc⁴.

Când cântă *cocoșii* de cu seară, se vor lăsa negurile⁵.

Fiind supărătoare mai întotdeauna prin umezeala și răcoarea ei, „care te pătrunde până la măduvă“, poporul a născocit mijlocul de a izgoni negura. Astfel, când ea ține mult, unii pun o *tivdă* în foc, crezând că, astfel făcând, vor alunga-o⁶. Alții, tot spre acest scop, pun pe foc o *tigaie*⁷.

De neguri, pe lângă acestea, se mai leagă și următoarele credințe:

Când negura se lasă jos și se întinde pe șesuri, se socotește a fi o prevestire că vremea se va însenina⁸, sau, cum se mai zice:

Când se lasă ceața jos
Este semn de timp frumos⁹.

Dacă negura este deasă și întunecoasă, se crede că aduce ploaie; prin alte părți se crede că negura care se ridică aduce *ploaie*¹⁰

¹ Gorovei, *Cimiliturile*, p. 237.

² *Ibidem*, p. 71.

³ Culegere din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-l I.O. Zugravu.

⁴ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁶ „Șezătoarea“, II, p. 194.

⁷ Zanne, *Proverbele*, I, p. 342.

⁸ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121.

⁹ Zanne, *Proverbele*, I, p. 28.

¹⁰ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

Negura de toamnă este un semn că strugurii se vor coace bine.

Negurile alburii se socotesc ca semne că vremea se va face frumoasă¹.

De va fi pâclă în ziua de Anul Nou, vor fi *boli* peste an².

Dacă este pâclă la *Întâmpinarea Domnului* oamenii de prin unele părți nu seamănă *grâu* peste an, temându-se că nu se va face³.

Dacă în ziua de Bunavestire ceața se ia înainte de răsăritul soarelui, timpul va fi devreme, adică verdeață, din pricina căldurii timpurii, va da colț în grabă⁴.

Pâcla ce cade la *Sf. Gheorghe* prevestește un an mănos⁵.

Pâclă de va avea cineva în ajunul *logodnei* lui, se va bucura de tot belșugul și de toată voia cea bună în viață⁶

II. Promoroaca

Promoroaca se mai numește și *promoară*, *bură*⁷, *buracă*, *polei*⁸, *chidă*⁹, *chidie*, *chiciură*, *brumă*, *rouă* înghețată¹⁰ sau *stura*. Verbul corespunzător este *a brumi*, *a bruma*, *a stura*¹¹ sau *sturi*¹², care se întrebuințează rar în locul expresiei *a bate bruma*.

Promoroaca se face mai ales iarna, din negura înghețată ce se prinde de ramurile copacilor, de garduri, de feluritele rămășiți de plante de pe pământ, de haine, de părul vitelor, de sprâncenile și mustățile oamenilor.

Când pomii au prea multă promoroacă, se zice că-s *încărcați*.

Promoroaca, în ajunul *Bobotezei*, prevestește rod în pomi¹³, precum și zloată în toate peste an, dacă pomii vor fi îndeobște încărcați de promoroacă peste iarnă¹⁴.

¹ *Ibidem*, p. 120.

² Gorovei, *op. cit.*, p. 293.

³ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 247.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, II, p. 223.

⁵ „Șezătoarea“, VI, p. 21.

⁶ *Idem*.

⁷ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 134.

⁸ Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 6.

⁹ *Dicționarul limbii române*, II, p. 696.

¹⁰ Al. Vasiliu, *Cântece și urături*, p. 206.

¹¹ G. Madan, *Suspine*, p. 47.

¹² „Șezătoarea“, V, p. 125.

¹³ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 167.

¹⁴ *Ibidem*, p. 116.

An roditor prevestește și promoroaca ce cade la *Anul Nou*¹, ca și aceea ce se lasă la *Ovidenie*² sau orice altă zi mare³.

Ca și la pâclă, promoroaca din ajunul unei *logodne* prevestește fericirea căsătoriei care va urma⁴.

¹ Cred. rom. din Bucovina, împărt. de d-l D. Dan.

² „Șezătoarea“, VI, p. 22; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 273.

³ „Cred. rom. din com. Jorăști, jud. Covurlui, împărt. de păr. I.C. Beldie.

⁴ „Șezătoarea“, VI, p. 21.

PARTEA a IV-a

ROUA ȘI BRUMA

I. Roua

Despre *rouă*, poporul român are credința că aceasta cade din văzduh, într-amurg, ca o foarte subțire bură de ploaie, în chip tainic, având menirea să *adăore*, – să ajute, – verdeții pământului, ca să crească, mai ales noaptea și pe vremuri secetoase.

După „grosimea“ rouăi, agricultorul român își dă sama de nevoia care o au sămănăturile de ploaie.

Când este rouă, se zice „pe rouă“ sau „pe rouă nescuturată“. Ea *se ia, se ridică* după ce se ridică și soarele; poporul crede că aceasta se întâmplă repede și în întregime,

Ca spuma de mare,

Ca roua de soare.

Iar căderea și ridicarea ei:

Poporul o cimilește:

Cercelușul Doamnei

Din fundul mării.

Mă suii pe scară,

Cheile-mi picară,

Luna le văzură,

Soarele le luară¹.

¹ N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 98.

Pe vremuri de secetă, muncitorii de câmp se roagă lui Dumnezeu și pentru rouă, care, mai ales când e „groasă“, prețuiește cât o ploaie. Iată povestirea norocului adunător de rouă:

„A fost o babă care avea casă și trăia foarte bine: sta toată ziua pe cuptor și oamenii veneau la dânsa să împrumute bani și să se sfătuiască. O fetiță ce o slujea, îi zice într-o zi:

– Ce bine ți-i dumitale, mătușă!

– Că așa mi-i norocul! – îi răspunde ea.

– Doamne, când ți-aș vedea eu norocul, să știu cum e! – zice fata.

– L-ai vedea: du-te mâni și-i du mâncare în câmp, și-l cheamă să vie, că va veni.

A doua zi baba o învăță cum să facă mâncare în trei ulcele mititele, să ducă în câmp pe ogorul ei și să-l strige:

– Noroace, noroace, vino încoace și vei mânca!

Fata îi făcu așa și *norocul a venit ud tot de roua ce o lua de pe toate câmpurile și o aducea pe câmpul babei; și pâinea la toți era proastă, numai la ea frumoasă și cu spicele plecate în jos*¹.

Mai târziu, baba a arătat și fetii chipul cum să-și vadă norocul: al ei *nu era ud*¹.

Când nu cade rouă, se crede că au luat-o *strigoaicele*, pentru că oamenii au uitat pe Dumnezeu².

Când se naște un copil cu noroc și din cinste, cade rouă multă³.

Ca și mai sus, dacă în ajunul *logodnei* cuiva se lasă rouă, este o prevestire pentru acei ce se logodesc, că vor trăi în mulțumire⁴.

Dacă este roua la *Sf. Gheorghe*, este o prevestire că anul va fi mănos⁵ Roua strânsă în această noapte este folosită în multe vrăji⁶; astfel, cine se va spăla pe față cu dânsa sau se va tăvăli prin ea, va fi ferit de boli peste an și nu va face pete pe față⁷.

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 252-253.

² *Ibidem*, p. 866.

³ *Ibidem*, p. 931.

⁴ „Șezătoarea“, VI, p. 21.

⁵ *Idem*.

⁶ Gorovei, *Credinți*, p. 290.

⁷ N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 74.

II. Bruma

Bruma sau *chida*¹ se socotește a fi rouă care îngheață, ca o prevestire a frigului; ea se va cimili, deci, ca și roua:

Vine moșul pe porțiță
Și își scapă o cheiță.
Vine luna și n-o ia,
Vin stelele și n-o ia,
Vine soarele și-o ia.

Mă suii pe-un scai,
Cuțitul îmi scăpă:
Luna-l văzu și nu-l luă,
Soarele-l văzu și-l luă².

Ce naște cu luna
Și pierde cu soarele?

Pe-o măgură mă urcai,
Cuțitul din teacă-l scăpai;
Luna nu-l văzu,
Soarele-l luă³.

Bruma va fi timpurie dacă îngheață la *Patruzeci de sfinți* și apoi *patruzeci* de zile după această sărbătoare; cu alte cuvinte, toamna va fi scurtă⁴.

De asemenea, bruma va *buma* devreme, dacă se rup călinele. Prin Bucovina se zice că nu este bine a le rupe înainte de Ziua Crucii, ca să nu se lase gerurile, –vestindu-se, firește, întâi cu bruma⁵

2. Cântecel de țară nu uită bruma ucigătoare a verdeții:

Struguraș bătut de brumă,
Ca copilul fără mamă;
Struguraș bătut de piatră,
Ca copilul fără tată.

Sau:

Frunzuliță ghiorea,
A foculu-i dragostea⁶;

¹ Candrea, Densușianu, Speranția, *Graiul nostru*, I, p. 131.

² Gorovei, *Cimiliturile*, p. 32.

³ N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 74.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, II, pp. 154-155.

⁵ „Șezătoarea“, XV, p. 14.“

⁶ În text: „A focului este dragostea“.

Mai bine să fi murit
De când eram copil mic,
Că plecai de la *râmn*¹,
Lăsai râmnul-nflorit
Și l-am găsit vestejit
Și de *chidă* năpădit²,

ca și Eminescu în

Vezi, rândunelele se duc,
Se scutur' frunzele de nuc,
S-așează bruma peste vii,
De ce nu vii, de ce nu vii?

¹ *Vale*.

² Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 131.

PARTEA a V-a

FULGERUL, TRĂSNETUL, TUNETUL

I. Fulgerul

Fiindcă *fulgerul*, *fulgeratul* sau *fulgerătura* se vede întâi și apoi se aude mai întotdeauna *tunetul*, e firesc lucru ca și poporul să le pună în legătură; de aceea multe credințe privitoare la fulger se vor referi și la tunet.

Astfel, fulgerul va fi socotit ca o lumină pe care Dumnezeu și-o face, ca să lumineze văzduhul întunecat de nouri și de *necurați*, ca să afle locul unde se ascunde *duhul cel rău*. „Dumnezeu *scapără*, cum scapără și omul când voiește să-și aprindă lumânarea“, și de aceea fulgerului i se mai zice și *scăpărat*. Ca verb unipersonal: *fulgeră*, *scapără*!

Macedo-românii, la fel cu noi, numesc fulgerul *ascapirare*, iar când îl văd, spun că *ascapiră*¹.

Când *Sf. Ilie* este cel ce urmărește pe *necurați*, el scapără ca să-și urmărească *necurații*². De aici s-a născut cimilitura trăsnetului, a fulgerului:

Săgeata-mpăratului
Sparge casa dracului³.

Țândărică lemn uscat,
Luminează-n Țarigrad⁴.

¹ L. Șăineanu, *Basmele românilor*, p. 539.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

³ Gorovei, *Cimiliturile*, p. 156.

⁴ N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 83.

Dacă tunetul este tropotul cailor sau duruitul căruței lui Sf. Ilie, care, poate, umblă prin cer, cum umblă orișicine pe pământ, fulgerul va fi socotit ca niște scânteii ce ies din piatra lovită de potcoavele cailor lui¹.

Biciul lui Sf. Ilie, fiind de foc, fulgerul se vede, prin urmare, atunci când Sf. Ilie își va îndemna caii cu acest bici de foc, ca să meargă mai repede².

După alte credințe, fulgerul este socotit ca orice scăpărare, asemeni celor de pe pământ. Prin urmare, când fulgeră, fie Dumnezeu, fie Sf. Ilie sau Sf. Petru, scapără ca să-și aprindă luleaua!³.

Când se crede că Sf. Ilie sau Sf. Petru urmăresc pe diavol, când, prin urmare, tună și fulgeră, ca și la tunet, omul trebuie să își facă semnul *crucii*, ca să fugă dracul de dânsul și astfel să nu fie trăsmit. Această credință are același înțeles cu următoarea: „când fulgeră de-aproape, s-apropie *furtuna*...; la fiecare fulgerat să faci semnul *crucii* de trei ori și să zici: – Doamne, ferește de moarte năprasnică!“⁴.

Aceasta iese din faptul că furtuna, de multe ori, este întovărășită de tunete și fulgere.

Când fulgeră, nu este bine să stai în ușa casei⁵.

Prin Bucovina se crede că, atunci când fulgeră și tună, nu este bine să stai la fereastră, nici să te uiți pe fereastră, că-i primejdie să nu fii lovit „de fulger“⁶.

Prin jud. Ilfov se crede că, atunci când fulgeră întâia dată, este bine să iei niște gunoaie de jos, să le pui în apă și să te *lai* cu ele, ca să te scapi de *fulgerături* sau *pecingini* în cap⁷.

Prin alte părți, se crede că este bine ca paiele să fie luate cu ochii închiși; lăutoarea se zice că este bună pentru tămăduirea durerii de cap, care pare a se numi de asemenea *fulgerătură*⁸.

¹ P. Papahagi, *Megleno-românii*, I, p. 96.

² I. Otescu, *op. cit.*, p. 76.

³ „Șezătoarea“, VI, p. 34; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 311.“

⁴ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 311.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Gorovei, *Credinți*, p. 114.

⁷ Cred. rom. din com. Afumați, jud. Ilfov, de d-l S.P. Colibași.

⁸ „Șezătoarea“, II, p. 194; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 310.“

Prin jud. Covurlui, când fulgeră întâi se crede că este bine ca să te freci cu țărână la ochi, ca să nu te mai doară ochii¹.

Câteodată fulgerul nu se vede pe cer ca o fâșie luminoasă, dreaptă ori colțuroasă, ci ca o lumină, și aceasta, fie că fulgeră între nouri ascunși de alții, fie mai ales că fulgeră dincolo de orizont, „la poalele cerului“. Despre acesta se crede că este fulgerul îndepărtat sau fulgerul vremurilor când de obicei nu fulgeră: iarna, primăvara timpurie și toamna târzie. I se zice mai cu seamă *scăpărat*, și cei vechi însemnau acest lucru ca o întâmplare minunată:

„[1]818, Oct. 20, la 6 ciasuri din noapte, s-au arătat lumină despre apus, și pă urma luminii, tunet“².

Când scapără din senin, este senin de *ploaie*.

Despre fulgerul de iarnă se crede că prevestește o vreme rea³.

Despre fulgerul părții de apus a cerului se zice că prevestește *furtuna*⁴.

Când fulgeră și tună mult în luna iunie, vara va fi nouroasă⁵.

Fulgerul de la *cornul caprei* se crede că aduce *ploaie*⁶.

Fulgerul de toamnă se socotește ca un semn că vremea va fi secetoasă⁷.

Fulgerul de noapte prevestește că cerul se va însenina⁸

II. Trăsnetul

1. *Trăsnetul*, numit și *fulger*, iar de macedo-români *sfulg*, – de unde verbul *sfuldziră*⁹, – este un fulger întâmplat între un nour, sau între cer și pământ, este săgeata de foc care se vede însoțită de zgomotul scurt și asurzitor, care se aude atunci când Dumnezeu sau Sf. Ilie lovesc pe diavol¹⁰, după ce au văzut unde este și sub ce chip se înfățișează.

¹ Cred. rom. din com. Vârlezi, jud. Covurlui, împărt. de d-l I.N. Vârlezanu.

² Academia Română, *Manuscripte românești*, I, p. 423.

³ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 310.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Gorovei, *Credinți*, p. 379.

⁶ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 310.

⁷ „Șezătoarea“, VI, p. 62.“

⁸ „Convorbiri literare“, XLII, vol. II, p. 955: „se înseninează...“

⁹ P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 695.

¹⁰ Gorovei, *Credinți*, p. 107: Sf. Ilie la ziua lui umbla după diavol să-l trăsnească, ca să scape lumea de ispită.

Această credință s-a născut, firește, înainte de a cunoaște poporul, ca mijloace de a ucide de la depărtare, pușca sau tunul de astăzi. Pe atunci, cunoscându-se piatra care lovea și săgeata care străpungea, trăsnetul s-a asemuit acestor două lucruri, care s-au închipuit, în mâna celor atotputernici, a fi de foc. Deci „limba trăsnetului“ este socotită a fi mai rar ca o săgeată de fier, pe care oamenii, fie la munca ogoarelor, fie la alte săpături sau prilejuri, le-au găsit în pământ. Se înțelege, pietrele cu asemenea înfățișări nu vor lipsi, iar săgeți, ca rămășiți istorice, se vor afla în multe părți.

Și rușii cred că este *piatra trăsnetului*, cum ne arată un manuscript românesc de pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, la locul unde vorbește „de idoli“: „Întâi au ridicat un idol mai mare, anume *Perun*, dumnezeul tunetului, al fulgerului și al norilor celor de ploaie, într-un deal înaltu lângă râul Buriul, după asămănarea omului. Trupul lui era vărsat de argintu, urechile de aur, picioarele de fier și în mâini ținea o piatră aseamene cu *piatra trăsnetului*, cu robinuri și cu aifrax [ce iaste piatră în chipul focului] înpodobită“¹.

Figura alăturată ne-arată asemeni rămășiți, – sulți, săgeți și altele, găsite în comuna Tepu, jud. Tecuci, despre care „lumea proastă“ socotește că sunt fărâme din trăsnetul lui Dumnezeu.

O astfel de săgeată, când cade din cer, se afundă la nouă stânjeni, de unde începe să se ridice spre fața pământului în fiecare an cu câte un stânjen, așa că, după nouă ani, săgeata ajunge deasupra².

Aceste săgeți, după găsim, se folosesc între fiarele ce alcătuiesc *frigările* cu care se descântă de *săgetătură* și alte boli³. *Junghiul* se tămăduiește spălând o astfel de săgeată în trei ape și dând celui bolnav ca să bea apa ce se dobândește spălând rugina fierului⁴. Prin unele părți se păstrează ca amulet la gât, aducător de noroc, înfășurându-se în frunze mirositoare de *dumbravnic*, într-o punguliță de postav roșu⁵.

Despre cea mai bună *cremene* de scăpărat se crede a fi rămasă de la trăsnet⁶.

¹ Gaster, *Chrestomație română*, II, pp. 50-51.

² G. Căușanu, *op. cit.*, p. 71. Credința aceasta o au și *germanii*. La dânșii însă se spune că săgețile ies afară după șapte ani, de la cei șapte stânjeni de adâncime unde ajunseseră; cf. cu privire la alte neamuri, tot acolo.

³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁴ G. Căușanu, *op. cit.*, p. 73.

⁵ *Ibidem*, p. 72.

⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

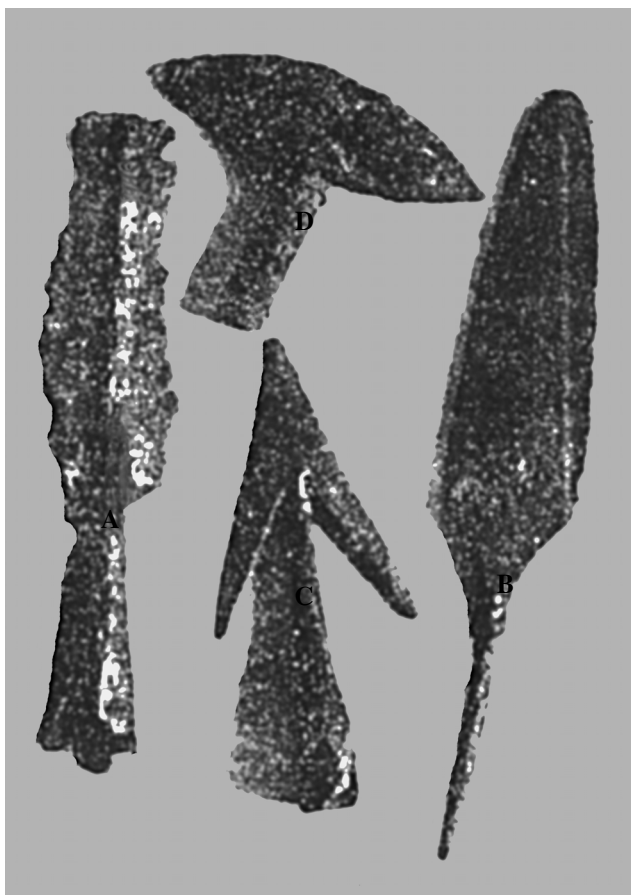

Fig. 1. – Vârfuri de arme vechi socotite a fi *limbi* sau *săgeți* de trăsnet.

„În săptămâna sfintelor Paști, nu e bine ca muierea să coasă, căci atunci împarte Sf. Ilie trăsnetele“¹.

¹ Gorovei, *Credinți*, p. 326.

Trăsnetul, ca și tunetul, este cu atât mai puternic, cu cât Dumnezeu sau Sf. Ilie este mai mânios când săgetează pe diavol și cu cât „diavolul este mai bătrân“. Despre Sf. Ilie se mai spune că, atunci când trăsnește, izbește cu un picior; mai înainte izbea ca două, dar Dumnezeu i-a luat unul, căci se temea să nu prăpădească lumea¹.

Fiind de multe ori însoțite de furtună, se înțelege de ce întâlnim și aici credința că trăsnetele și fulgerele se pornesc atunci când cineva își curmă singur viața².

Prin unele părți, se spune că fulgerul este „șarpele din nourii“; el „se poate goni cu bățul de *alun*, după cum nici șarpele de pe pământ nu se atinge măcar de cel ce are un băț de alun“³.

2. Diavolul, – și, de altfel, toate duhurile rele, pe care mânia lui Dumnezeu ori a Sfântului Ilie le urmărește, – neștiind cum să scape, se prefăce de multe ori, dacă nu întotdeauna, în felurite vietăți și lucruri, crezând că astfel cereștile și sfintele priviri vor trece pe lângă dânsul, fără să-l bage de seamă. Se înșeală însă, căci Dumnezeu sau Sf. Ilie descoperă pe necurat. Ei știu că diavolul se poate prefăce în *câine*⁴, în *mâță*⁵ și, la

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 866. Mai pe larg, vezi aceste împrejurări în T. Pamfile, *Sărbători la vară*, cap. Sf. Ilie; I. Otescu, *op. cit.*, p. 76: „După credința țărănească, Sf. Ilie urmărește prin cer spiritele rele, pe diavol, primblându-se pe nourii cerului, cu cai, trăsura și biciul de foc. *Tunetul* e hurelul roatelor trăsirii și tropotul cailor Sfântului Ilie, când caii o iau mai repede la goană prin nourii. Când *fulgeră*, Sf. Ilie amenință caii cu biciul său de foc, ca să-și ia avânt caii. De aia după fulger urmează imediat și tunetul. Iar când *trăsnește*, atunci Sf. Ilie a lovit pe diavol cu săgeata. Lumina e mai mare la trăsnet decât la fulgerul simplu, căci săgeata e mai iute azvârlită decât amenințatul lui, și e mai plină de foc, iar *fulgerul* sunt vârful Sfântului Ilie, caută să se ascundă în ce îi iese înainte: om, vită, pom, casă sau orice alt lucru, dar Sf. Ilie tot îl vede așa ascuns și tot trăsnește după el, și așa trăsnește și ființa ori lucrul în care s-a ascuns diavolul. De aceea, când fulgeră, oamenii își fac cruce, ca să nu se apropie diavolul de ei și să fie și ei trântiți o dată cu diavolul“.

² Marian, *Înmormântarea*, p. 348.

³ G. Ciușanu, *op. cit.*, p. 73.

⁴ Cosmulei, *op. cit.*, p. 48: *Câinele* îl gonesc din casă când plouă, ca să nu atragă trăsnetul; cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 38: „Când tună și trăsnește, să gonești de pe lângă tine mâța ori câinele, că se bagă necuratul în ei și te trăsnește Sf. Ilie“.

⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; G. Ciușanu, *op. cit.*, p. 74.

urma urmelor, chiar în orice animal și orice lucru, cum ar fi *pomul* și *casa*¹. Dintre copaci, cel în care se ascunde mai ales necuratul este *carpenul*², lângă care, prin urmare, omul nu trebuie să stea, ca să nu fie trăsnet³. Dracul se mai ascunde și sub *răchită*⁴.

Stejarul, de asemeni, este un copac sub care uneori se aciuază necuratul.

Sub *tei* poți sta, că-i sfânt.

„Lemn trăsnet nu se pune la casă⁵, decât dacă se scrie o rugăciune și se pune în lemn: “– Eu laud numele Domnului, da tu pe cine lauzi?”⁶.”

Dacă prin Oltenia se zice că nu este bine să stai în pragul casei când tună⁷, trebuie să se înțeleagă că acolo, de obicei, pe vreme urâtă se adăpostește câinele și poate că și mîța, dacă nu este în casă. De asemeni, pe ușă sau pe fereastră deschisă caută diavolul să intre în casă, spre a scăpa de trăsnet. Pentru aceeași pricină, nu trebuie să stea cineva pe asemenea vreme lângă horn⁸.

Diavolul se poate ascunde și în *biserică*, dar Dumnezeu nu se înduplecă, ci trăsnește și biserică. Odată chiar diavolul a spus lui Dumnezeu:

– Mă voi preface în câine, în mîță!

Și Dumnezeu i-a răspuns:

– Și eu te voi ucide!

– Mă voi preface în biserică!

– Și eu voi sfârâma-o, iar oamenii vor ridica alta încă mai frumoasă.

¹ Cosmulei, *op. cit.*, p. 46: Fulgerul când cade pe o casă ori pe un arbore, să știți că acolo a fost dracul ori vreun *smeu*. – Zanne, *Proverbele*, IX, p. 380.

² Voronca, *op. cit.*, p. 791.

³ „Șezătoarea“, VI, p. 35; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 285.“

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 791; cred rom. din com. Mânăstireni, jud. Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună: „*De ce ne facem cruce când trăsnește?* Pentru că Sf. Ilie dă atunci strașnic război cu ucigă-l-crucea, care, ca să scape cu zile, se vîră ori într-un copac ori într-un dobitoc, ori într-un om, ori în ce apucă și el. Și așa, când Sf. Ilie răpede săgeata după dânsul, farmă și prăpădește copacul ori omul, ori dobitocul în care s-a sălășluit necuratul. De aceea, făcând sf. cruce, noi alungăm pe oaspetele ista nepoftit, și cu chipul ista scăpăm de săgeata lui Sf. Ilie, care-i foc și pară împotriva *cornaciului*.”

⁵ Gorovei, *Credinți*, p. 326: Lemnul atins de trăsnet nu e bine să se folosească la zidiri, și cu deosebire la case.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 791.

⁷ Cred. rom. din jud. Dolj, împărt. de d-l N.I. Dumitrașcu.

⁸ Voronca, *op. cit.*, p. 791.

– Dar m-oi ascunde în om!

– Și eu îl voi uide și-i voi aduce sufletul de-a dreptul în raiu¹.

În toate se poate preface și ascunde diavolul, fără numai în *cruce nouă* nu; de aceea omul trebuie să-și facă necurmat semnul crucii, ca să fugă diavolul dimprejurul lui și astfel să fie ferit de trăsnet².

3. Când tună și fulgeră, nu trebuie să alergi, ci să-ți strângi hainele pe lângă tine, ca să nu intre necuratul și să ți se lipească de trup.

Să nu mergi pe mijlocul drumului, ci mai pe o margine, căci te-ntâlnești cu diavolul, care merge pe mijloc³.

„În ziua de Bobotează, când strigă *Chiraleisa*, să nu fie nici o cotreanță sau petecă de pânză pe-afară, să ascunzi totul în casă, căci diavolul se ascunde sub ea, și atunci la casa ceea trăsnește”⁴.

Nu e bine *să coși* duminica, să înjugi boii sau să lucrezi ceva, că tot ce faci e lucrul dracului și te trăsnește când te-o apuca ploaia undeva⁵.

O casă care se aprinde de trăsnet, nu se mai poate stânga, căci focul de trăsnet nu-l înăbușă decât *laptele dulce*⁶.

Credința aceasta o aflăm și la ucraineni⁷.

Pentru ca să fie ferită casa și, prin urmare, toți cei dintr-însa, de trăsnet, se crede că este bine ca seara la *Vinerea Mare*, când se întorc oamenii de la

¹ Se și crede că cei morți prin trăsnet își au toate păcatele iertate. Astfel de oameni, în care s-a înmuiat diavolul, nu pot scăpa cu nici un chip. Despre o femeie din Tecuci se povestește că trăsnetul a urmărit-o pe hornă, pe sub pat și a ajuns-o în cuptor, unde se ascunsese de frica trăsnetului.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; “Șezătoarea”, III, pp. 80-81: Dracii, „când aud pe Sf. Ilie cu căruța, fug de prăpădesc și se pitulă mai mult pe după *câini*, și se vâra în *capre*. De aceea, în vreme de vifornițe, să nu lași câini și capre pe-alături, nici să stai pe la strâmtori, pe unde poate să treacă vreun drac pitulat acolo, și când o trăsni pe dracul, te trăsnește și pe tine. Dracul fuge mai mult de *carpen*; de aceea nu e bine să pui la casă lemn de carpen ori să te aciolezi sub carpeni în vreme de viforniță. În viforniță e bine să stai la luminișuri și mai bine să te plouă, decât să te duci la adăposturi, că tot la adăposturi trag și dracii. În vreme de viforniță să-ți faci des cruce, că Dumnezeu a zis lui Sf. Ilie când i-a dat biciul să trăsnească pe draci: – Ilie, în toate să dai, dar în *cruce nouă* să nu dai!...”

³ Voronca, *op. cit.*, p. 791.

⁴ *Ibidem*, pp. 794-795.

⁵ Gorovei, *Credinți*, p. 166.

⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁷ *Revue des traditions populaires*, X, p. 421.

biserică¹, să vină cu lumânările aprinse, să încunjure casa de trei ori și să facă pe fiecare perete câte o cruce².

Pentru trăsnet să înfigi *barda* cu colțul în pragul cel cu totul din afară al casei; astfel făcând, ploaia mai conținește și fulgerile se stămpără³.

Să pui *roata căruței* pe casă, „să nu detune”⁴.

Să faci cruce cu cuțitul în coaja *pinului*, cum obișnuiesc păstorii macedo-români⁵.

Să aprinzi în casă rămășiță de *tămâie* din bulgărul care s-a aprins Joi seara, înainte de Paști, de douăsprezece ori în vremea celor douăsprezece evanghelii⁶.

Să aprinzi în casa *lumânarea* de la *aer* și de la *Înviere*⁷.

Să pui sub streășină *mâțișori de salcie* de la *Florii*⁸ sau să aprinzi salcie de la Florii, care a stat făcută cercuri la icoane⁹. Alteori acești mâțișori se aruncă în foc, ca și *teiul* de la *Duminica mare*¹⁰. Unii tămâiază și cu tămâie de la Florii¹¹.

Când ai *inel* în deget și-i vremea rea, *să nu sudui*, că te trăsnește¹².

În Transilvania și în Banat se afumă cu frunze de *paltin* de la *Ispas*¹³.

¹ De la „Domnul Hristos”. Altfel, *Vinerea Mare* este sărbătoarea *Cuvioasei Paraschiva*, 14 octombrie.

² C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 59.

³ Cred. rom. din com. Boureni, jud. Dolj, împărt. de d-l N.I. Dumitrașcu.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 785.

⁵ Cosmulei, *op. cit.*, p. 53.

⁶ Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58. E o greșeală vădită totuși când se scrie: „în timpul celor douăsprezece liturghii”.

⁷ *Ibidem*, p. 59.

⁸ Voronca, *op. cit.*, p. 1054 și 806; Cîașanu, *op. cit.*, p. 73: „Salcia nu numai când se pune ca *împroor* la Sf. Gheorghe, ci totdeauna e apărătoare de trăsnet. Mlădița de salcie de la Florii o ține țaranul după icoană și totdeauna, vara, când e furtună, ia mlădița de după icoană și o pune în mijlocul casei, ca s-o ferească de trăsnet. Mulți umblă încinși tot anul peste mijloc, pe piele, cu o cunună de mlădițe de sălcii de la Florii, pentru șale și pentru mușcătură de șarpe. De aici, credința se raportă la fulger, – numit în descântece *șarpe*, – nu la șarpele adevărat”.

⁹ Gorovei, *Credinți*, p. 291.

¹⁰ Voronca, *Studii în folclor*, I, p. 9.

¹¹ *Idem*, *Datinile*, p. 806.

¹² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹³ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 336.

*Urzica*¹ și *sânzienile*² apără și ele casele de trăsnet.

Celui ucis de trăsnet i se iartă de Dumnezeu toate păcatele și pe lumea cealaltă merge de-a dreptul în rai, cum s-a mai pomenit.

În credințe întâlnim de multe ori trăsnetul laolaltă cu tunetul și fulgerul. Astfel, se zice: când trăsnește și fulgeră, să nu stea cineva lângă vreun *câine* sau *pisică*, căci diavolul se ascunde în părul lor și se poate întâmpla să trăsnească și pe cei dimprejur. Asemenea, să se închidă ușile, ferestrele și să se astupe cahla, ca să nu intre necuratul în casă³.

Cel ce vrea să fie ferit de trăsnet, trage *clopotele* la Paști⁴.

Sârbează *Marțea de trăsnet*, adică marțea din întâia săptămână a Paresimilor⁵, ziua lui *Ion fierbe-piatră* (25 mai), *Joia întâia* de după Paști, *Joia* din săptămâna albă, *Nedeia*, *Joile* de după Rusalii⁶, *Răpotinul* (a treia marți de după Paști)⁷, *Vinerea Mare* și o săptămână după *Sf. Ilie*⁸.

Prin Bucovina, unii cresc în grădină *iarba tunului*, numită și *borșisor*⁹.

Când trăsnește lângă tine, ca să nu rămâi cu *frică*, să bei apa în care ai stâns cărbuni din copacul trăsnet¹⁰.

4. Când vrea Dumnezeu, trăsnetul n-are numaidecât nevoie de nourii și de săgeată. El poate veni și din senin, cum spune blăstăm: “—Trăsni-te-ar din senin să te trăsnească!” Aceasta este una din osândeale cu care Dumnezeu pedepsește pe cei prea răi: — N-ai văzut cum cade omul din picioare? *Îl trăsnește Dumnezeu din bun și curat senin!*

¹ Cîiașanu, *op. cit.*, p. 73: „*Urzica* este socotită că poate să apere de trăsnet. Ea se poartă ca amulet, mai ales de tineri, în ziua de Sf. Gheorghe”.

² *Ibidem*. „În ajunul Sânzienilor țărani culeg florile numite sânzieni și le aruncă seara pe acoperișul casei, de obicei făcute cununi. Ca și *urzica*, au puterea de a îndepărta *fulgerul*; tocmai de aceea se pune pe acoperiș, pe locuri înalte, ca și salcia, pe stâlpii cei mai înalți ai porții, sau ca *urzica*, în vârful armindenului: paratrăsnete ale poporului. Sânzienele aruncate pe casă în buchete ori în cununi se lasă acolo toată vara”.

³ Gorovei, *Credinți*, p. 106.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 144.

⁵ *Semn de cinstire lui Serafim Ionescu*, Bârlad, 1914, p. 66.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 162.

⁷ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

⁸ C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.

⁹ *Ibidem*, p. 87.

¹⁰ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

III. Tunetul.

1. Despre *tunet*, *tun*¹, *durat*² sau *bubuit*³, – pe care macedo-românii îl numesc *bumbundizare*, – cu verbul *a tuna*, *a dura*, *a bubui*, și unipersonalul *bumbuneadză*⁴, – poporul român crede că are mai multe pricini.

Prin unele părți se crede că este zgomotul produs de mersul lui *Sf. Ilie*. „Tunul e foarte bun; el păzește omul și țarina, [care este] mama noastră. Domnul Hristos merge înainte, da Sf. Ilie vine în urmă cu tunul.

– Ilie, – îi zice Dumnezeu, – dacă mergi cu mine, bate mai tare din picioare!

Și atunci se aude mai tare tunând!“⁴.

Alții spun că este zgomotul carului lui *Sf. Ilie*, când pornește după diavoli⁵.

Prin unele părți se zice că tunetul este tot zgomotul unei căruțe, însă aceasta este a *Sfântului Petru*, chelarul raiului; mai ales când tună toamna, poporul zice că Sf. Petru se întoarce de la câmp, cu carul plin cu popușoi⁶.

Prin alte părți se crede că tunetele sunt vaietele *duhurilor* rele, pe care Dumnezeu caută să le nimicească. În această goană, se pornesc furtunile năprasnice și frământările nourilor, când văzduhul se-ntunecă și când Dumnezeu, ca să dea de urma diavolilor, – după cum am văzut, – scapără,

¹ T. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 3 și 206.

² Marian, *Legendele Maicii Domnului*, p. 286.

³ În Oltenia, împărt. de d-l N.I. Dumitrașcu.

⁴ P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 553.

⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 802.

⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; I. Otescu, *op. cit.*, p. 76: „Sf. Ilie urmărește prin cer spiritele rele, pe diavol, plimbându-se pe nourii cerului cu cai, trăsura și biciul de foc. Tunetul e bubuitul roatelor trăsorii și tropotul cailor Sfântului Ilie, când caii o iau mai repede la goană prin nori. – Credința aceasta o aflăm și la macedo-români (cf. *Revue des traditions populaires*, VIII, p. 284).

Ucrainenii cred că Sf. Gavril și Sf. Gheorghe împușcă după Diavol: „Când *cerul se deschide*, Sf. Mihail blagoslovește cu crucea și Sf. Gavril și Sf. Gheorghe trag cu tunul și cu *săgeata de piatră* asupra diavolului. Acesta se ascunde atunci sau în om, sau în pom; și pomul este sfărâmat, și casa este arsă și omul este ucis, dacă Sf. Gavril a ochit bine; altfel, se vede că Sf. Gavril greșește“. Nu lipsesc nici credințele despre Sf. Ilie, ca și la noi (cf. *Revue des traditions populaires*, IX, p. 421).

⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

ca să-și facă lumină înaintea ochilor, și apoi dă cu *tunul*. Tunetul este deci urletul diavolilor vătămați. Tunul lui Dumnezeu poate să fie la fel cu tunurile oștirii noastre.

Ca și Dumnezeu, mai des însă, tunul acesta îl mânuiește și Sf. Ilie, cel mai neîmpăcat dușman al celor necurați¹.

Tunetul se numește, – ca și tunul, – *pușcă*. „Cu *pușca* aceea Dumnezeu în tot anul blagoslovește lumea, și ce picură din *pușcă*, aceea avem; și îndată își scrie, –însemnează în care țară are să fie pâine și în care nu, care om are să moară, cine are să se nască, ce are să pățească”².

Lângă această credință bucovineană despre tunul lui Dumnezeu se alipește alta, care ne zugrăvește *tunetul* ca „un bici împodobit cu flori”³.

După unele credințe, *tunul* a fost la început în stăpânirea diavolului și de la acesta a fost furat de Sf. Ilie, după sfatul și cu ajutorul lui Dumnezeu, cum arată următoarea povestire: „Dintâi, pe lume, *necuratul umbla cu tunetul* și făcea o mulțime de pacosti: omora oameni. Atunci Dumnezeu a trimis pe Sf. Ilie și i-a zis cum să se scalde cu dânsul, ca să i-l ia.

– Hai, – îi zice Sf. Ilie, – la scăldat, să vedem care va sta mai mult în apă!

Diavolul a spus că el poate sta cât mai mult și să intre cât de adânc. Cum a intrat și s-a scufundat, Dumnezeu a făcut gheață deasupra. Da Sf. Ilie iute a ieșit și a apucat de pe mal două aripi de-ale zmeului [de necurat] și *tunetul*, și a zburat. Când să iasă dracul deasupra, gheață! Până ce a rupt-o, Sf. Ilie cu *tunul* nu-i! Fuga după Sf. Ilie!

– Doamne, zice Ilie, mă ajunge, că el are șase aripi, dar eu numai două!

Dumnezeu i-a zis:

– Ai puterea în mâni: pune-i un picior pe cap și unul pe spate și taie-i patru aripi, să rămâie și el cu două!

Și de atunci dracul a rămas pe jos, și tot se întoarce cu dosul la Sf. Ilie de ciudă; dar Sf. Ilie unde-l vede, sloboade săgeata să-l omoare; dar diavolul se ascunde și în piatră, și nu-l poate nimeri. Numai un cioban, cum păștea oile și cânta din fluier, l-a văzut cum a ieșit din piatra și a dat cu *pușca* într-însul. Atunci Sf. Ilie a trimis pe un *înger* să-l întrebe ce vrea pentru

¹ Cosmulei, *op. cit.*, p. 47: „Când fulgeră și tună, Dumnezeu e în luptă cu *zmeii*” .

² T. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 85.

³ *Ibidem*.

treaba ce i-a făcut. El a zis că putere mare, ca să se teamă toți de dânsul, și să-i spuie de ce moarte va muri. Sf. Ilie i-a dat putere și i-a zis că nu-l vor omorî decât cu grâu sfințit de la douăsprezece slujbe, și cu plumb tot așa sfințit¹.

Cele mai multe povestiri cu privire la dușmănia dintre Sf. Ilie și drac au însă altă cuprindere. Iată una: „Se zice că Sf. Ilie a fost om ca toți oamenii, cu casă și gospodărie, și însurat de tinerel, ca să se adeverească vorba ceea: „mâncarea de dimineată și însuratul de tânăr nu strică“. Nu după multă vreme însă îi veni rândul să se ducă la oaste, să-și facă și el dreptul, ca orișice creștin, cum ne ducem și noi astăzi. Și-a lăsat nevasta și copilășul și s-a pornit departe, departe, pentru douăzeci de ani încheiați, cât ținea armata pe atunci.

A stat acolo și și-a făcut datoria, și la douăzeci de ani a plecat acasă. A mers cât a mers și, când aproape să intre în sat, iată că se-ntâlnește cu un unchiaș. Și unchiașul acela era *diavolul*.

– Buna seara, Ilie! – îi dă moșneagul; dar ce ești așa de veselos?

– Cum să nu fiu, moșule, dacă toată lumea parcă-i a mea! – îi răspunse Ilie.

– Hei, nepoate, nepoate, rău faci că-ți bucuri sufletul, căci grozav de tare ai să ți-l amărăști! Mai bine ai nimeri-o să-ți iei lumea în cap și să te duci într-altă parte, decât să-ți mai vezi casa!

– Dar de ce, moșule?

– Apoi, uite ce-i: nevastă-ta se ține cu altul!

– Cu cine se ține?

– Cu câți s-a ținut până acuma, nu i-aș putea număra, dar ce-i acum, îi grozav. Dacă vrei, du-te și vezi!

Ilie pornește mai departe, cu capul aprins de mânie, și intră în casă tocmai după ce se întunecase binișor. Face așa ca să nu-l simtă nimeni și trage la pat. Pe pat vede pe nevastă-sa adormită, iar la picioarele ei pe altul, un om, așa, cam de douăzeci de ani. N-a mai stat mult pe gânduri, să-și socotească anii de când a plecat și să vadă cam de câți ani trebuia să-i fie feciorul, – a tras repede sabia și i-a tăiat pe amândoi, pe nevastă-sa și pe fiu-său!

– Ce-ai făcut, Ilie? – auzi dânsul glasul lui Dumnezeu, care i se arătă în față.

¹ T. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, pp. 193-194.

– Diavolul m-a înșelat, Doamne! Iartă-mă, – răspunse Ilie, căzând în genunchi înaintea Domnului.

Dumnezeu îl iertă și-l ridică la cer cu sine; acolo îi dădu pe samă *tunetele* și *trăsnetele*, ca să-și răzbune pe diavoli.

Și Sf. Ilie, unde vedea câte o clacă de drăcușori, punea tunetul și fulgerul și-i *detună*; unde vedea câte o nuntă de necurați, vreo îngropăciune de-a lor, iarăși punea tunetele și trăsnetele toate asupra lor, ca să nu mai rămână unul pe fața pământului.

Se împuținau diavolii, nevoie mare, lucru care nu-i prea plăcea lui Dumnezeu. De astă luă lui Sf. Ilie mâna dreaptă și piciorul drept, lăsându-l ciung și șchiop, iar cu tunetul și fulgerul i-a spus să tragă numai când va găsi Dumnezeu cu cale¹.

Acestea se cuprind și în următorul sfârșit de urație:

– Ilie, Ilie,
Mare Sânt-Ilie,
Ascultă cuvântul meu
Și fă ce ți-oi spune eu:
Pornește *tunetul* tău,
Tunetul tău cel cotit
Și de mine rânduit,
Pornește-mi-l, da-l pornește
Și pe *draci* mi-i fugărește,
Că ei iată ce-au făcut,
Din sus, despre răsărit,
Dedesubt, pe sub pământ,
Un iad mare și rotat,
De diavoli întunecat,
De care singur m-am spăimântat.
Ilie când auzi,
Din putere năvăli
Și din *tun* când a trântit,
Cerul că s-a *scrijilit*,
Pământul s-a prăbușit,

Mulțime mare de diavoli
Din iad că i-a prăpădit.
Dumnezeu când a văzut,
Sânt-Ilie ce-a făcut,
Singur s-a înspăimântat
Ce putere mare i-a dat.
La dânsul a alergat,
Mâna dreaptă i-a luat,
Piciorul drept i-a scurtat.
Sânt-Ilie înspăimântat
De ceea-ce s-a întâmplat,
În glas mare a strigat:
– Of, of, Doamne, ce mi-ai dat?
Mâna dreaptă mi-ai luat,
Piciorul drept mi-ai scurtat,
Cu ce, Doamne, m-ai lăsat?
Dară Dumnezeu a stat
Și zicând i-a cuvântat:
– Ilie, Sânt-Ilie,
De-acuma al tău să fie

¹ Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 185-6.

Tunetul și pietrele ¹	Într-o zi de vară,
Când or înflori pâinile,	Să nu aibă ce mânca
Că o bate piatra	Într-un an o țară... ² .

Din Bucovina avem și alte credințe:

„Sunt în cer niște *zmei*, puteri ale lui Dumnezeu. Ei sunt doi: unul la răsărit și altul la asfințit. Cel de la răsărit e de *ploaie* de mană, cel de la asfințit de *secetă*. Și când se face *furtună*, se aude tunând și se vede fulgerând, ei se bat. Atunci sloboade săgețile cel de la răsărit spre cel de la apus, și vezi pe cer acum unul dă în altul. Dacă dovedește cel de ploaie, e anul mănós; dacă dovedește cel de secetă, e secetos“.

Sau:

„*Zmeii* se bat în cer așa de tare, că curge sânge jos și se face grămadă încheată; acel sânge este bun de orice leac, de afumat omul sau vita. Ei se bat în săptămâna *Duminicii mari*“ .

Și firește, nu lipsește povestirea. Zmeul sau „bălaurul s-a văzut acum câțiva ani pe un nour strașnic de mare, și pe urmă a venit prin gazete că s-a lăsat cu nourul pe un sat și l-a ras cu totul de pe fața pământului. De acolo s-o fi dus cu pohoaiile în mare“³.

Sau, amestecând bălaurii cu necurații: „*Fulgerile, tunetul* de aceea se fac, că *bălaurii* se bat. Se întâlnesc doi *solomonari*, – ce umblă călări pe bălauri, – și nu pot ținea bălaurii lor, să nu se bată. Iar trăsnetul de aceea iese, că trăsnește în bălauri *Sf. Ilie*, când poate au făcut ceva unui om, că bălaurul este necuratul⁴.

¹ *Piatră*, pl. *pietre* „în cazul acesta înțeleg românii din Bucovina *grindina, gheața*“, – pluralul nefolosit în Moldova.

² Marian, *Nunta*, p. 787; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 380: Când tună, *pușcă* Sf. Ilie după draci.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 804: „Odată se zice că a căzut un *zmeu*, jos; zice că avea gură strașnică de mare, căscată, roșie și lungă cât ograda. Și a stat trei zile și nu s-a umit din loc. Oamenii au fost fugit, au fost lăsat case și tot. Duhul lui era așa de puternic, că, atunci când răsufila, trăgea toate lucrurile din casă pe horn, pe ferești și pe uși. Apoi a început a se mișca și a dat Dumnezeu c-a venit un nour, și încet, încet, el s-a învelit cu nourul acela și s-a ridicat în sus.“; Pamfile, *Diavolul învrăjbitor al lumii*, pp. 39-44, patru povestiri.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 809.

În sfârșit, prin unele părți se mai crede că *tunetul* se mai aude și atunci când *nourii* negri și întunecoși se bat în capete, și când din bătaia lor cade pe pământ un fel de *spună* bună pentru lecuیت vătămătura¹.

Depsre tunet, în cimilituri, se zice că:

Zbiară leu-ntre hotară,
S-aude-n a noua țară²;

sau:

Rage buha la hotară
Și s-aude-a noua țară³.

2. Până când nu se desprimăvărează bine și nu *s-așează* vremea, nu tună, căci, dacă ar tuna, pământul s-ar deschide, iarba ar da colț și ar crește, mugurii și florile s-ar desface, vietățile ar începe să mișune în toate părțile, și ce primejdie mare ar fi pe lume, dacă, după ce firea a înviat, s-ar lăsa din nou frigul sau înghețul! Astfel a hotărât Dumnezeu tunul ca bun început al primăverii⁴.

Tunetul de primăvară, pe când este încă omăt, se ține de semn că vara va fi *grindină* multă⁵.

Se poate să tune și mai de timpuriu, dar faptul acesta se socotește ca prevestire a unor întâmplări grele: „Am văzut o videnie foarte înfricoșată, – scrie cineva pe o carte, – iarna, în luna lui Ghenarie, 16 zile, că *au tunat* și *au fulgerat foarte tare*, fiind zăpada ca de o palmă; după aceea au nins o zăpadă foarte mare, de cinci palme, și *cutremur* au fost foarte rău. Tot atunci *Moscali* au fost prin toate satele... și multe împărecheri mincinoase au fost întru acel an 1829, Ghenarie 16. Și cine va ceti, să zică: –Dumnezeu să ne ferească de aman!“⁶. Sau: „1840 Ghenarie 25 zăle, au tunat și au

¹ I. Otescu, *op. cit.*, p. 76.

² N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 101.

³ Culegere din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 787: „Până nu tună, pământul este închis; când tună, pământul se desface; atunci toată iarba încolțește, atunci se începe a se ara, că amu pământul e cald“.

⁵ Gorovei, *Credinți*, p. 326.

⁶ G. Căușanu, *op. cit.*, p. 15.

fulgerat, și mulți din oameni au scos plugurile di au arat la câmpu. Și, să fie spre pomenire, s-au scris di mini, ca cetind cineva, să vă aducă aminte și di mini smerit și plecat la toți, iproci¹.

Ca să aibă cineva noroc la *pește*, – la prins pește, – când tună întâi, să vâre mâna în apă².

Unde va tuna primăvara întâi, acolo va ploua întâi³.

După ce tună întâi, totul poate să crească și să se nască: *melcul* chiar, care se socotește ca cea mai plăpândă dintre ființele de pe lume, își poate lepăda căsuța sa din spate, fără teamă de frig! De aici credința că *melcii* ies numai după ce tună întâia dată⁴.

Hreanul, însă, după ce tună, nu mai este bun, căci se face teios⁵.

Primăvara se poate începe chiar dacă omeții nu s-au luat, când iarna a zăbovit peste soroacele ei; deci, dacă tunetul s-aude când omătul nu s-a topit, este semn că peste vară va bate *grindina*⁶, căci „când tună întâi, cât omăt apucă Sf. Ilie cu tunul, atâta piatră este peste an; de este atunci omăt mult, este și piatră multă⁷”.

În afară de acestea, de întâiul tunc se mai leagă și următoarele credințe:

Dacă va tuna întâi la *Patruzeci de Sfînți*, vara va fi rodnică; dacă va tuna înainte de această zi, va fi neroditoare, cu toate că vor fi ploi multe⁸. Prin unele părți se crede a fi un semn de belșug când tună primăvara de timpuriu⁹.

Tunetul aduce rod în câmp; prin urmare, încotro va tuna întâi primăvara, într-acolo se vor face bucatele din zloată¹⁰; totuși prin unele părți se zice că belșugul va fi îndeobște, dacă tună întâi spre *cornul caprei*, –spre miazănoapte, – prin altele, că mana anului se arată dacă tună întâi

¹ I. Antonovici, *Documente bărlădene*, I, p. 345.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; Gorovei, *Credinți*, p. 341: Când auzi tunând întâia oară anul acela, să te dai de trei ori peste cap, c-apoi te faci *urs*!

³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁴ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 380; Gorovei, *Credinți*, p. 89.

⁵ „Șezătoarea“, XV, p. 43.“

⁶ D. Dan, *Straja*, p. 100.

⁷ Voronca, *op. cit.*, p. 787.

⁸ Marian, *Sărbătorile*, II, p. 155.

⁹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 380.

¹⁰ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 116.

spre răsărit, iar dacă tună spre miazănoapte, e o prevestire că anul va fi rău¹. Prin altele, aceasta se întâmplă dacă tună întâi spre apus sau răsărit².

Dacă tună dinspre câmp, – nu de către pădure, – peste vară nu va bate piatra³.

„În ziua în care a tunat întâi, să îți bine minte și în acea zi să sameni, că rodește bine pământul“. „Când tună întâi, să știi în ce zi, și să sameni *bostani*, că se fac mulți, dacă sameni în acea zi“. Alteori se zice că întâiul tunet trebuie să găsească *popușoi* și *bostanii* în pământ, ca să rodească frumos peste vară⁴.

Când tună întâi, să sfărâmi în grădină o *bostănoaică* păstrată de cu primăvară; acea sămânță care se scoate din ea, să se samene, ca se fac *bostanii* frumoși și mulți⁵.

Tot atunci trebuie să se scuture și copacii din grădină, ca să rodească bine⁶.

„Ca să ai mană la vacă, atunci când tună întâi, să iei un băț de *tufă*, – alun, – și să-l vâri în pământ, să-l lași trei zile, apoi să-l pisezi și să-l dai în mâncare vacii, căci atunci când tună întâi, pământul se umple de toată m a n a“⁷.

Ca să nu te doară *capul* peste vară, „ca să-ți fie capul tare“, atunci când tună întâi să te lovești sau să te bați în frunte cu o *piatră*⁸, cu un *fier*⁹ oarecare, cum ar fi muchia *toporului*, *cuțitul* sau *foarfecele* și să zici: „– Capul ca (acel lucru cu care te bați)“¹⁰ sau: „– Cum e tunul de tare și nu-l risipește nimeni, așa capul meu să fie!“¹¹. Sau de trei ori: „Tunul ca ciurul,

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 787.

² Cred. rom. din com. Covasna, jud. Fălciu, împărt. de d-l G. Polcovnicu.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 787.

⁴ *Ibidem*, p. 788.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 788.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Gorovei, *Credinți*, p. 51: La un copil nu se întăresc *moalele capului* până nu va putea zice *piatră*“.

⁹ Cred. rom. din com. Schineni, jud. Tutova, împărt. de d-nii frați Cahu: „Când tună întâi, dai cu un fier în cap, să-ți fie capul tare ca fierul; cred. rom. din com. Vânători, jud. Neamț, împărt. de d-l A. Moisei; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 380, însă nu „*fir*, ci „*fier*“.

¹⁰ Cred. rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-l I. O. Zugravu.

¹¹ Voronca, *op. cit.*, p. 787.

Capul ca fierul!¹, sau: „– Atunci să mă doară capul, când a dura pe piatra asta!².

La lipsă de *fier* și *piatră*, te poți bate în frunte cu orice³, – un lucru tare, – și să zici: „– Capul meu ca fierul!“

Macedo-românii se lovesc, – de bună samă că tot în cap, – cu *fierul*, ca să fie sănătoși toată vara, adică „ca să fie tari“⁴.

Prin jud. Covurlui oamenii își fac cruce cu un lucru tare, – „o bucată de *fier* sau cu *portofelul*“, – ca să fie sănătoși⁵.

Prin alte părți se zice că-i bine să te bați în frunte cu o *para de argint* sau de *aur*, și la nevoie cu o para oarecare⁶, ca să ai parte peste an de câștig și noroc de curățenie și sănătate⁷, și iarăși, ca să nu te doară capul⁸.

Dacă ești voios când tună întâi, vei fi voios tot anul⁹.

Fetele mari, când tună întâi, pun un *ac* într-un sac și apoi se culcă pe el o săptămână întreagă, dintr-o *marți* până-ntr-altă *marți*, ca să fie dragostoase flăcăilor¹⁰.

Prin Bucovina, când tună întâi, se pune o *piatră* după grindă; ea este bună la pregătirea aburului care va tămădui *măselele*¹¹.

După ce a tunat întâia oară, femeilor le este îngăduit să bată *cămeșile* la pârau, căci tunetul însemnează că *Dumnezeu* și le-a bătut pe-ale sale¹².

„Când tună, femeia să țină *cuțitul* în mână, în sus, *lumânarea* de la *Paști* aprinsă, în jur cu buruiene sfințite de la *Paști*, flori, și să afume cu ele, că îndată fuge *tunul*, *piatra*. Sau să arunce afară *cociorva* și *lopata* cruciș“¹³

¹ „Șezătoarea“, I, p. 126.

² Cred. rom. din Vașcău, Transilvania, împărt. de d-l V. Sala.

³ Cred. rom. din Transilvania, împărt. de d-l P. Ugliș: „Când auzi primăvara tunând, cu ce ai, cu aceea să-ți dai în cap, că așa vei fi de tare și sănătos peste tot anul, ca obiectul cutare“.

⁴ Cosmulei, *op. cit.*, p. 47.

⁵ Cred. rom. din com. Balintesti, jud. Covurlui, împărt. de d-l N. I. Munteanu.

⁶ Cred. rom. com. Țepu, jud. Tecuci.

⁷ Cred. rom. din com. Afumați, jud. Ilfov, împărt. de d-l S.P. Colibași.

⁸ Revista „Tinerimea română“, VI, 1-2, p. 90.

⁹ Voronca, *op. cit.*, p. 787.

¹⁰ *Ibidem*, p. 795.

¹¹ Cred. rom. din com. Hangu, jud. Neamț, împărt. de d-l Gr. Vlad.

¹² Voronca, *op. cit.*, p. 787.

¹³ *Ibidem*, p. 805.

Prin Bucovina se aude următoarea rugăciune de apărare împotriva tunetului:

Cruce-n casă,
Cruce-n masă,
Cruce-n tuspătru unghiuri de casă.
Şade Sf. Nichita în mijlocul casii
Cu hainele scurte,
Cu săbiile crunte.
Şade de cu seară
Până-n cinioară,
De la cinioară
Pân' la cântători,
De la cântători
Până la vecii veacului.
Din sus de casa noastră este o bisericuţă mititică,
Cu altar
De mărgăritar,
Cu țințirim de tămâie neagră.
Acolo şade *Ana Sana*.
Surorile lui Dumnezeu au ieşit
Ş-au căutat spre sfințit,
Ş-au căutat spre amiazăzi,
Ş-au căutat spre răsărit.
Au văzut *mânică mânicători*¹ la creştini.
Şi viind pe-o cărăruşă,
S-au întâlnit c-o albinuţă,
Şi din albinuţă s-a făcut o turtiţă de ceară,
Din turtiţa cea de ceară
S-a făcut o făclioară;
Făclioara s-a aprins,
Dumnezeu a-nvins şi-a râs!
Acum şi pururea şi-n vecii vecilor! Amin!².

¹ ... dimineata, oameni porniți dis-dimineată...

² Voronca, *op. cit.*, pp. 329-330.

Macedo-românii, în ziua când „tună și plouă peste măsură“, zic că s-a săvârșit o crimă¹.

Dacă tună în ziua de *Sf. Ilie*, seacă alunele², adică nu fac miez, ca și nucile, și ca și alte poame.

Multe din credințele care pomenesc paza de tunet, privesc mai mult *trăsnetul*. Astfel:

Când *tună și fulgeră* nu e bine a se ascunde de ploaie sub copaci mari, fiindcă acolo se ascunde diavolul, pe care îl urmărește trăsnetul, și trăsnește în acei copaci.

Când tună și fulgeră, – ceea ce însemnează și când *trăsnește*, – să nu ții mătă și câine în casă, că s-ascunde necuratul în ei³.

3. De îndată ce vremea se răcorește, tunetul nu se mai aude; totuși, dacă tună în ziua de *Simion Stâlpcul*, este semn că *toamna* va fi lungă⁴; prin alte părți, tunetul de toamnă se socotește a fi un semn bun atât pentru întârzierea neobișnuită a iernii, cât și pentru a arăta că vara viitoare va fi secetoasă⁵.

Când tună sau fulgeră iarna, e o prevestire că va fi o bătaie, „sau e vreun semn, ceva“⁶, o foamete peste an⁷.

4. Lumea se înspăimântă de zgomotul asurzitor pe care câteodată îl face tunetul, și care uneori se simte și în dârdâiala ferestrelor. Cu toate acestea, spaima aceasta se datorește mai ales trăsnetului, care, după părerea poporului, urmează tunetului, sau se întâmplă odată. Chiar înțelesul vorbeii *a tuna* este împrumutat de la *a trăsni*, sinonime cu *a detuna*. Astfel, când se zice:

Cine crede la fecior,
Tune-l, Doamne, fără nor;
Cine crede la drăguț,
Tune-l, Doamne, din noruț⁸.

vra să zică: „*trăsnește-l*, Doamne“.

¹ Cosmulei, *op. cit.*, p. 47.

² Gorovei, *Credinți*, p. 5.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 106.

⁴ „Șezătoarea“, VI, p. 63.“

⁵ Șezătoare, VI, p. 62.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 790.

⁷ Gorovei, *Credinți*, p. 118.

⁸ I. Pop Reteganul, *125 Chiuituri*, Gherla, 1904, p. 15.

Prin urmare, se înțelege ușor de ce poporul zice să gonești de pe lângă tine *mâța* și *câinele*, când tună și fulgeră, căci în ei se bagă *dracul*, și când *Sf. Ilie* îi săgetează, poate să te omoare și pe tine¹. Tot astfel, de amândouă părțile ale Dunării se crede că nu-i bine să stai în ușă, la fereastră ori sub pom, să nu ai arme asupra ta și să te întinzi pe burtă, că altfel te trăsnește².

Macedo-românii cred că e bine să mănânci pâine³.

Tunetul, care înspăimântă pe copii în pânțele mamelor lor, cum s-a întâmplat și cu Isus Hristos, – lucru care face pe femei să nască înainte de vreme, care seacă *nucile* și *alunele*, dacă se aude și în ziua Sf. Petru⁴, – poate de asemeni ucide și puiul în oul de sub cloșcă⁵. Ca să fie potolit, se serbează *Vinerea Mare*⁶, tămâind cu tămâie care s-a aprins de douăsprezece ori în timpul celor douăsprezece evanghelii din Joia mare⁷ și făcându-ți semnul sfintei cruci. De asemeni se serbează și *Procopiile* (8 iulie)⁸.

„Cine se teme de tun, să apuce atunci bețe, paie, ce va găsi, de jos, și cu acelea să se afume, că sunt bune de speriat, și mai mult nu se teme. Paiele celea sunt bune și de junghi, de săgetătură în urechi”⁹.

Tunetul, de multe ori, cutremură lumea, ca s-o mai abată din calea răutăților, vestind noroadelor osânda ce le așteaptă.

Nu întotdeauna stă în legătură cu ploaia, cum spun și credințele: „când tună și fulgeră mult, nu plouă”¹⁰ și „când tună sau fulgeră din senin sau când de o parte e nor și fulgeră, și de alta e soare, aceasta e a *secetă*”¹¹.

¹ „Șezătoarea“, II, p. 194; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 380.

² P. Papahagi, *Megleno-românii*, I, p. 94.

³ Cosmulei, *op. cit.*, p. 47.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 202.

⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 6.

⁶ C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 90.

⁷ *Ibidem*, p. 58.

⁸ Gorovei, *Credinți*, p. 128.

⁹ Voronca, *op. cit.*, p. 788; cf. aici, p. 72.

¹⁰ N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 110.

¹¹ Voronca, *op. cit.*, p. 790.

PARTEA a VI-a

PLOAIA

I. Ploaia

Izvorul ploii se vede și se înțelege ușor. De pe ape și de pe pământ se ridică de multe ori aburi și neguri, se prefac sus în nouri și, „când este dat să ploaie, plouă“. „Ploaia se face din omătul care a intrat iarna în pământ. Acela, primăvara, iese în chip de aburi, căci vara izgonește iarna afară, din pământ...”

Ceea ce nu înțelege toată lumea este lucrul acesta: de unde curge câteodată atâta ploaie și de unde câteodată „plouă din senin“?

Și, firește, la aceste întrebări, aceste răspunsuri:

„Ploaia se face că Dumnezeu sloboade vine din cer și ia apa din mare și din iazuri, care se prefacă în cer în nouri, și plouă”¹.

„Ploaia se face din omăt; împrejurul pământului este omăt mare, care stă și vara. Din acela se ridică la cer, și Sf. Ilie îl topește cu foc și dă ploaie din el, da *dracii* fac *gheață*, – grindină, – și dau asupra oamenilor, să n-aibă pâine, și tot Sf. Ilie o sfarmă cu sulia”².

O credință foarte răspândită este și aceasta: ploile s-adapă din marea cea fără sfârșit, care înconjoară pământul din toate părțile. Apa din această mare, precum și din cele de pe pământ, o trage sau o *soarbe* în cer o vietate nevăzută, care se cheamă *sorb* sau *sorbul mărilor*. Câteodată, sorbul lacom

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 870.

² *Ibidem*, p. 793.

seacă ape mari. Cine nu știe că uneori plouă cu *broaște*¹ și chiar cu *bălauri*! Pricina este tot acest sorb, care soarbe apa cu totul și apoi o răvarsă pe fața pământului cu bălauri, broaște și *râme*, spre cea mai mare spaimă a oamenilor².

După ce începe ploaia, ca apa din nouri să nu se isprăvească, începe să tragă altă apă, din apele curgătoare, *curcubeul*, după cum vom vedea la locul cuvenit.

O altă credință, de asemeni răspândită, este și aceasta: ploaia care cade pe pământul nostru vine din *cer*, care și el este tot o față de pământ, căreia noi îi vedem numai partea dedesubt. Și în acel cer plouă: ploaia aceea pătrunde prin pământul cerului și, când ajunge tocmai la fund, îl străbate și apoi începe să cadă pe pământul nostru. În *cer*, plouă dintr-al doilea cer, într-al doilea plouă dintr-al treilea și tot astfel mai departe, până la al șaptelea ori al nouălea cer, unde „numai Dumnezeu știe ce se petrece“. Tot astfel poate că ploaia de pe pământul nostru curge sub chip de ploaie pe alt pământ, pe altă lume de sub noi, pentru care și podișca noastră întinsă ca o nesfârșită față de masă este socotită tot ca un cer³.

După alte credințe, ploaia stă în cer la un loc anumit; când vrea Dumnezeu,

Deschide porțile,
Să curgă ploile,

după cum vom vedea că îndeamnă copiii *căluianul* ca să roage pe Dumnezeu.

Alții zic că apa stă răspândită pe fața cerului, dar nu curge decât atunci când trece *Sf. Ilie* pe acolo, cu carul său. Acest car, ca să nu alunece pe bolta cerului, are niște cuie pe șinele roatelor; acele cuie găuresc cerul și astfel apa poate să pătrundă prin găuri și să se verse asupra pământului nostru ca ploaie⁴.

¹ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj: *Broaștele* mici, care ies după ploi, sunt sorbite de nouri din mări.

² Zanne, *Proverbele*, IX, p. 277: *Broaștele* ce se văd după ploaie sunt aduse de *sorb*, care, pogorându-se peste râuri, ia apa împreună cu broaște.

³ Cred. rom. din jud. Tecuci.

⁴ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; Acad. Rom., *Ms., no. 3418*, p. 244: Sf. Ilie ține cheile cerului și dă ploaie când vrea.

Prin jud. Brăila se zice că, atunci când *Sf. Petru* își udă ciolanele carului său, ca să nu mai scârție, plouă.

Prin Bucovina se zice despre ploi în mai multe feluri:

„*Zmeii, balaurii* poartă *nourii*; ei se scoboară în iazuri și sug apă; din aceea împrăștie pe cer ca nourii și crește ca și cum ar crește pâinea când dospește.

Curcubeul e drumul bălaurilor; pe curcubeu se duc la apă. De e ploaia sărată ce o dau, – de au băut din loc sărat, – nu se face pâine. Ei dau ploaie cu broaște și alte cele. Dumnezeu pe bălaur îl rânduiește să poarte [ploile] și să facă [cu ele] după cum sunt oamenii de buni.

Zmeul, balaurul se face din *șarpe*, dacă n-a mușcat pe nimeni doisprezece ani și n-a văzut pe nimeni: atunci capătă aripi și picioare, și-i zmeu. Când iese din pădure, copacii se pleacă într-o parte și el se ridică în sus și se duce în nourii. Acolo ei se rânduiesc cu *tunul* și cu *fulgerul*, cu *ploaia* și cu *piatra*. Când se aud în cer bubuituri de tunete, hurducături și nourii se frământă, sunt ei. Ei umblă să omoare pe *dracul* și, unde-l văd că se ascunde, sub vită, sub om, îl trăsesc.

Zmeii, după ce se ridică, merg la Dumnezeu și zic:

–Acu, trebuie să prăpădim lumea, Doamne, că se fac prea multe păcate!

Da Dumnezeu zice:

– Încă nu, încă nu!

Ei dau ploaia, ca să prăpădească lumea, dau *piatră* și *viermi*“¹.

Prin unele părți se crede că face mare păcat cel ce trage cu pușca pe ploaie².

II. Semne de ploaie

Ploaia o orânduiește Dumnezeu când vrea, deci când omul nici cu gândul nu gândește, căci cine poate pătrunde cu mintea în taina lui Dumnezeu! Cu toate acestea, sunt o sumă de semne de ploaie, în care poporul crede cu destulă tărie.

Astfel, se zice că plouă, când:

Albinărelul, căruia i s-a uscat limba, cere ploaie, „care apoi și urmează, și el își astâmpără setea“³.

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 803-804.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

³ Gorovei, *Credinți* p. 3.

Albinele huiesc ziua și noaptea în prisacă¹, se scoală dimineată și se întorc curând², pornesc dimineată după miere, sunt răutăcioase, mușcă³ și dau năvală la urdiniș⁴. De asemeni, când visează cineva roi de albine zburând pe sus⁵.

Apa rece, pusă în oală ca să fiarbă la foc, se urcă spre buza oalei și dă în foc⁶.

Bălțile miros prea tare⁷.

Barza își acoperă puii⁸.

Bătăturile dor fără pricină⁹.

Bătrânii se vaită de șale și de spate¹⁰.

Boul lui Dumnezeu cântă¹¹.

Berbecii se bat în capete¹².

Broasca țestoasă cârcăie în baltă¹³.

Broaștele orăcăiesc și deci „cumplit are să ploaie“¹⁴; alteori ies din ogrăzi¹⁵.

*Buburuza*¹⁶ zboară spre răsărit¹⁷.

Bubușoare ies pe mâini¹⁸.

Buraticii, *broșticii*, *broțăceii*, *protocării*, *broatecii*¹⁹, *racateții* sau *răcăneii* cântă ca și broaștele.

Caii nu mănâncă, ci stau îngândurați²⁰, cap la cap, cu dosul spre gard, tăcuți²¹; alteori sforăie, trag aer pe nări²² și oftează²³.

¹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

² *Ibidem* p. 118.

³ Marian, *Insectele*, p. 189.

⁴ „Șezătoarea“, VI, p. 20.

⁵ Marian, *Insectele*, p. 189.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Etym. Magn. Rom.*, col. 2524.

⁹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 273; cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁰ Frâncu, Candrea, *Românii din Munții Apuseni*, p. 121.

¹¹ Gorovei, *Credinți*, p. 375.

¹² Revista „Tinerimea română“, VI, 1-2, p. 91.

¹³ Cred. rom. din com. Zlătărei, jud. Vâlcea, împărt. de d-I G. Fira.

¹⁴ „Șezătoarea“, IV, p. 119 și VI, p. 51; Cosmulei, *op. cit.*, p. 47; Revista „Tinerimea română“, VI, 1-2, p. 90; P. Papahagi, „Megleno-românii“, I, p. 94.

¹⁵ „Șezătoarea“, VI, p. 51.

¹⁶ *Coccinela septempunctata*, L.

¹⁷ Marian *Insectele*, p. 119.

¹⁸ Gorovei, *Credinți*, p. 376.

¹⁹ Cred. rom. din com. Afumați, jud. Ilfov, de d-I S. P. Colibași.

²⁰ Cred. rom. din com. Vârlezi, jud. Covurlui, împărt. de d-I N. V. Vârlezeanu.

²¹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 281; cred. rom. din jud. Tecuci.

²² *Ibidem*.

²³ Cred. rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoi, împărt. de d-I N. V. Hânțescu.

Călcâiele te mănâncă¹.

Căldarea de mămăligă arde pe fund².

Câinele este supărat de *musca câinelui*³, deci caută s-o prindă și s-o mănânce⁴; atunci s-aud câinii clănțâind. Alteori câinii rup iarba cu dinții⁵.

Ceaunul arde pe fund slobozind chiar și scânteie⁶.

Cerul este roș, dimineată⁷.

Chirostiile ard pe foc⁸.

Ciorile se strâng la un loc și croncănesc⁹ sau zboară împotriva vântului¹⁰.

Ciorapii, din greșală, îi încălți pe dos¹¹.

Cloștile cloncăiesc cu neastâmpăr, iar puii chisucie¹².

Cocoșii cântă ziua¹³ în pățul¹⁴ necurmat¹⁵, sau seara devreme¹⁶, cu toții deodată¹⁷; aceasta o fac fiindcă aud în cer pe Dumnezeu tocând pentru ploaie și pentru aceasta ei vestesc lumea¹⁸; alteori umblă cu coada lăsată-n jos¹⁹.

Cocostărcii umblă singuri²⁰ sau bat din *bâtlan*²¹; după alte credințe, se învârtesc câte doi-trei în aer²².

¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

² „Șezătoarea“, III, p. 47.

³ *Hippobosca equina*, Lat.

⁴ Marian, *Insectele*, p. 399.

⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁶ „Șezătoarea“, IV, p. 120; Voronca, *op. cit.*, p. 929; cred. rom. din com. Mânăstireni, jud. Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună, și a celor din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-l D. Procopie.

⁷ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

⁸ Cred. rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoi, împărt. de d-l N. V. Hânțescu.

⁹ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

¹⁰ Voronca, *op. cit.*, p. 929.

¹¹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 299.

¹² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹³ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

¹⁴ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁵ Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 121.

¹⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 437.

¹⁷ „Șezătoarea“, VI, p. 29.

¹⁸ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁹ „Șezătoarea“, VI, p. 29.

²⁰ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

²¹ Voronca, *op. cit.*, p. 929.

²² Gorovei, *Credinți*, p. 376.

Copilul de țăță face din guriță: brr, brr, brr! și scoate stupețel¹. Se botează un copil cu noroc².

Cucuveaua cântă toată noaptea³.

Culicii, – un fel de paseri, – zboară pe sus⁴.

Corbii zboară împotriva vântului⁵.

Curcubeul se arată dimineața⁶.

Ferestrele asudă⁷.

Focul nu arde⁸.

*Fugăi*⁹ se văd zburând mai mulți¹⁰.

Fulgerul se vede înspre *capricorn*¹¹, adică *cornul caprei*¹² sau spre apus; când *fulgeră* împrăștiat este semn că va ploua mult¹³.

Fumul bufnește înapoi pe hornă¹⁴, sau se întinde pe pământ¹⁵, în loc să se ridice drept în sus¹⁶.

Furnicile ies¹⁷ în casă¹⁸, mișună pe drumuri¹⁹, fac mușinoaie mici, își scot ouăle din mușinoaie²⁰, scot țărâna din mușinoi²¹, sau zboară pe sus²².

¹ „Șezătoarea“, VI, p. 51.

² Voronca, *op. cit.*, p. 931.

³ Cosmulei, *op. cit.*, p. 48.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 118.

⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 929.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

⁷ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 306; „Șezătoarea“, p. 119; Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

⁸ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

⁹ *Hidrometra paludum*, Fabr.

¹⁰ Marian, *Insectele*, p. 454.

¹¹ I. Otescu, *op. cit.*, p. 29.

¹² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹³ Gorovei, *Credinți* p. 377.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 928.

¹⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

¹⁷ *Ibidem*, p. 118.

¹⁸ „Șezătoarea“, VI, p. 51.

¹⁹ Cred. rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoi, împărt. de d-l N.V. Hânțescu; „Șezătoarea“, IV, p. 119.

²⁰ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

²¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

²² Marian, *Insectele*, p. 241. Când se ascund, când fac mușuroaie mari, anul va fi ploios.

Găinile umblă grămadă¹ pe ogor, de cu dimineață², „se spală în *tâfă*“³, ori se suie în pătul și se ciugulesc⁴.

Gaia sau *caia*⁵ țipă în văzduh.

Gâștele bat din aripi în pământ⁶, adică se scaldă în țărână⁷, fac gălăgie⁸, „nu-și află stare și astâmpăr“⁹.

Geană ușoară de ceață se vede spre răsărit¹⁰.

Ghionoiaia toacă pe *osiac*, – vârful de copac rămușor, uscat și fără coajă¹¹.

Graurii ciripesc pe sus. Ei sunt pedepsiți de Dumnezeu, ca și *gaia*, ca să nu-și potolească setea decât din stropii de ploaie, nu din izvoarele pământului, la alegerea cărora n-au ajutat Ziditorului, sub cuvânt că-și murdăresc frumoasele lor picioare¹².

Huhurezii cântă mult¹³.

Licuricii zboară și strălucesc prin tufe¹⁴.

Luleaua sfârâie¹⁵.

Luna are un cerc strălucit primprejur¹⁶, este cu pânțele în jos, după unii¹⁷, iar după alții cu burduful în sus, – și deci cu coarnele în jos¹⁸, – este plumburie¹⁹ sau, la două ori trei zile după lună nouă, coarnele îi sunt cam tocite²⁰.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 437.

² Cred. Rom. din com. Vicovul de sus, Bucovina, împărt. de d-l P. Cârștean.

³ Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 121.

⁴ Gorovei, *Credinți*, p. 376.

⁵ Valea Tutovii, același județ.

⁶ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 313.

⁷ Cred. rom. din com. Boureni, jud. Dolj, împărt. de d-l N.I. Dumitrașcu, și a celor din jud. Tecuci.

⁸ Cosmulei, *op. cit.*, p. 48.

⁹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 118.

¹⁰ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹¹ Rădulescu-Codin, *O samă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung, 1901, p. 55.

¹² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹³ „Șezătoarea“, IV, p. 120.

¹⁴ Marian, *Insectele*, p. 52.

¹⁵ Gorovei, *Credinți*, p. 375.

¹⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119; Căușanu, *op. cit.*, p. 96.

¹⁷ Voronca, *op. cit.*, p. 929.

¹⁸ „Șezătoarea“, VII, p. 38; cred. rom. din com. Vrata, jud. Mehedinți, împărt. de d-nii A. și O. Apostol.

¹⁹ Căușanu, *op. cit.*, p. 97.

²⁰ Gorovei, *Credinți*, p. 382.

*Măinile asudă*¹.

*Mâța se spală și-i somnoroasă*², alteori zburdă³, iar alteori își ascute unghiile de stâlpul hornului sau alt loc⁴.

*Mornițele pișcă*⁵.

*Muștele înțeapă*⁶ prea tare⁷, supără câinii și-i fac să nu-și mai găsească astâmpăr⁸.

*Nasul te mănâncă*⁹.

*Negurile se ridică*¹⁰ de pe păduri¹¹ sau vin de la șes; în acest caz prevestesc ploaie putredă¹².

*Nourii merg asupra vântului*¹³ sau spre miazănoapte¹⁴; alteori se adună seara spre apus¹⁵.

*Oalele dau în foc, fierbând*¹⁶.

*Oile se izbesc și se bat*¹⁷ vesele¹⁸, ori se scutură¹⁹. Unii visează oi negre²⁰.

*Para focului bate în toate părțile*²¹.

*Păunul cântă*²².

¹ *Ibidem*, p. 376.

² Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 121; Revista „Tinerimea română“, III, 1, p. 450.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 929.

⁴ Gorovei, *Credinți*, p. 189.

⁵ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 118.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 121; cred. rom. din jud. Dolj, împărt. de D-I Șt.St. Tuțescu.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Cred. rom. din com. Afumați, jud. Ilfov, împărt. de d-l S.P. Colibași.

¹⁰ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

¹¹ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 256.

¹² *Ibidem*, p. 356.

¹³ „Șezătoarea“, IV, p. 120.

¹⁴ „Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 121; “Șezătoarea“, IV, p. 120.

¹⁵ „Gorovei, *Credinți*, p. 377.

¹⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tutova.

¹⁷ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121; “Șezătoarea“, IV, p. 119.

¹⁸ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 118.

¹⁹ „Șezătoarea“, IV, p. 120.

²⁰ Voronca, *op. cit.*, p. 931.

²¹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

²² *Ibidem*, p. 118.

Peștele joacă în apă¹ sau se arată în vis².

Picioarele te dor³ ori îți ard⁴.

Pielea trupului te mănâncă⁵.

Pietrile asudă, se umezesc⁶.

Pisica se spală cu laba-n jos, – căci, când se spală cu laba-n sus, vestește vreme bună⁷.

Pițigoii cântă strânși la un loc⁸.

Plantele miros greu⁹.

Ploaia cade cu bulbuci; aceasta prevestește puhoaiile¹⁰.

Porcii umblă cu paie-n gură¹¹, aleargă prin bătătură¹² sau varsă¹³.

Porumbeii cântă mult¹⁴.

Prigoriile cântă „a ploaie“, de sete ce le este; de-aici zicala: „se usucă de sete ca prigorica“¹⁵.

Puhoierii zboară în număr mare¹⁶.

Puii se joacă¹⁷.

Puricii pișcă mai „rău“ ca de obicei¹⁸ și sar în toate părțile; uneori îi găsești înecați în vasul cu apă¹⁹.

Râmele ies prin ogradă²⁰.

¹ *Ibidem*, p. 119.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; „Șezătoarea“, VI, p. 61.

³ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 356.

⁴ Cred. rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-I I.O. Zugravu.

⁵ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 356.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

⁷ Cosmulei, *op. cit.*, p. 49.

⁸ Gorovei, *Credinți*, p. 376.

⁹ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

¹⁰ „Șezătoarea“, VI, p. 51.

¹¹ *Ibidem*, IV, p. 119.

¹² Cred. rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-I I.O. Zugravu.

¹³ Cred. rom. din com. Voicesti, jud. Vâlcea, împărt. de d-I I.N. Popescu.

¹⁴ „Șezătoarea“, IV, p. 120.

¹⁵ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj.

¹⁶ Zanne, *Proverbele*, IX, p. 365: Când primăvara zboară mulți puhoieri, e semn la viituri mari de ploi.

¹⁷ Voronca, *op. cit.*, p. 437.

¹⁸ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

¹⁹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

²⁰ Șezătoare, VI, p. 51.

Rândunelele zboară pe jos¹, abia atingând pământul² și tot pe lângă casă³.
Rațele tăpălăiesc cu aripile în pământ, ca și când ar înota⁴ sau se scaldă în teică⁵.

Sarea se umezește⁶: de asemeni, se jilăște și lespedea pe care se pisează sarea⁷.

Scăpărări se văd din senin⁸.

Slăninile din pod, – care, firește, sunt sărate, – încep a lăcrăma, a se umezi⁹.

Soarele are împrejur un cerc strălucit¹⁰, –este îngrădit sau gulerat¹¹, – arde înădușit, cu zăduf, iar seara apune în nouri. Tot acum „se uită înapoi“, printre nouri¹², parcă zăbovind puțin în pragul apusului¹³. Când se uită înapoi după ce a plouat o zi, este semn că ploaia va mai urma încă¹⁴.

Solnița cu sare se varsă pe masă fără pricină¹⁵.

Solomâzdrele ies în ogradă¹⁶.

Somnul te abate, te doboară¹⁷, însă nu poți dormi¹⁸.

Stuhul sau *păpurișul*¹⁹ pâraie pe baltă²⁰

Sturzul și alte pasări zboară pe lângă casă²¹.

¹ Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 121.

² Marian, *Sărbătorile*, I, p. 118.

³ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 928.

⁵ Cred. rom. din com. Țuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-nul I.O. Zugravu.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 928; „Șezătoarea“, IV, p. 120; Marian, *Sărbătorile*, p. 119.

⁷ Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 121.

⁸ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁹ „Șezătoarea“, VI, p. 63.

¹⁰ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

¹¹ Gorovei, *Credinți*, p. 375.

¹² Cred. rom. din com. Ciurești, jud. Tutova, de d-l G.V. Șuşnea.

¹³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁴ Gorovei, *Credinți*, p. 377.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ „Șezătoarea“, VI, p. 51.

¹⁷ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; Voronca, *op. cit.*, p. 928.

¹⁸ Cred. rom. din com. Afumați, jud. Ilfov, împărt. de d-l S.P. Colibași.

¹⁹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

²⁰ Cred. rom. din com. Mânăstireni, jud. Botoșani, împărt. de d-l D. Furtună.

²¹ Marian, *Insectele*, pp. 318-319.

Țânțarii zboară în număr mare, mai ales prin preajma bălților, pișcând îngrozitor¹.

Țarca zboară „câte una din cuib”².

Trântorii umblă pe dinaintea coșniții³.

Trenurile vuiesc mai tare ca de obicei⁴.

Trupul te mănâncă fără pricină⁵.

Uliul croncănește⁶.

Urechile te mănâncă⁷.

Ușa se umflă în țâțâni, că n-o mai poate deschide gospodarul⁸.

Vacile trag aer pe nas⁹.

Vacile-domnului mișună în mare număr¹⁰.

Vântul bate „din jos”, – dinspre miazăzi¹¹.

Vitele se bat între dânsle¹².

Vrăbiile se scaldă în colb¹³.

Zăpușeala sau zăduful este de nesuferit.

Atâtea semne! Și, cu toate acestea, și când nu vrea Dumnezeu să ploaie, nu plouă! Mai mult chiar: câteodată se aude zicându-se: “–Parc-ar ploua și nu poate!” „Se trudește de ploaie, și nu poate!”

III. Calendarul ploilor

Dintre toate „stările” văzduhului, de bună samă că cea mai de căpetenie pentru o națiune de muncitori de pământ este ploaia, căci de la dânsa atârână în cea mai mare măsură agoniseala pentru „ziua de azi și cea de mâini”.

¹ *Idem*, *Sărbătorile*, I, p. 118.

² *Idem*, *Insectele*, p. 189.

³ Cred. rom. din com. Hântești, jud. Dorohoi, împărt. de d-l N.V. Hânțescu.

⁴ Cred. rom. din com. Podu-Turcului, jud. Tecuci.

⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 928.

⁶ *Șzătoarea*, IV, p. 119; Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121; Voronca, *op. cit.*, p. 928.

⁷ Cred. rom. din jud. Vaslui.

⁸ Cred. rom. din jud. Dolj.

⁹ Cred. rom. din com. Hântești, jud. Dorohoi, împărt. de d-l N.V. Hânțescu.

¹⁰ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹¹ *Idem*.

¹² *Idem*.

¹³ Cred. rom. din com. Afumați, jud. Ilfov, împărt. de d-l S.P. Colibași.

Am arătat într-alt loc¹ cum caută să pătrundă țăranul nostru dumnezeiescul gând al Celui A-toate-știutor și să afle din vreme semnele de belșug, care, firește, sunt în strânsă legătură cu ploaia. O singură credință din acele socotinți: „Când toamna cad frunzele copacilor devreme, prevestesc prin aceasta un belșug în toate“. Aceasta vra să spună că mai ales ploile vor veni la vreme și bucatele se vor face din prisos. E adevărat iarăși că „nu numai ploaia ajută câmpul; când vrea Dumnezeu, se face pâinea și pe vreme de secetă, dacă e menit anul acela să fie cu belșug“, – dar pe acest „poate“, cine cată să pună temei bine încredințat! „Ce-i în mână, nu-i minciună!“

Acest lucru, – dorința de a cunoaște din vreme rostul ploilor, – l-au cunoscut cei ce-au întocmit calendarele, și de aceea au arătat pentru fiecare lună zilele de ploaie. Aceste calendare sunt cetite și numai rareori sunt arătate ca mincinoase:

– Azi, uite, *scrie* ploaie și totuși nu plouă!

– Ei, nu plouă! Apoi dacă *scrie*, trebuie să ploaie! Dar dumneata crezi că tot pământul este aici unde băciuim noi? Pământu-i mare și trebuie să ploaie pe undeva!

Citez din nou scrisoarea lui N. Carp, boier din Chișinău, către Carp, cu data din 28 iunie 1837. Acesta, neputând veni la Sculeni din pricina ploilor, zice: „Cel mult dacă în urmăre de două zile ne bucurăm de o vreme mai bună și de conținerea ploilor, căci a treia zi, așa de dimineață ni se arată iunie în mantaua lui noiembrie cu întunecarea a tot orizontului și cu *ploaie putredă*, plină de toată stricăciunea. *Toate calendarurile le cercetăm și le criticarisim; acele mincinoasă ne mai dau ceva mângâiere și nădejde, însă în zădar. Iar acele ce nemeresc după întâmplare, deși să văd că cuprind în sine adevărul, ne mâhnesc și ne năcăjesc.*...“².

Dintre calendarele care arată stăruința văzduhului, de bună credință sunt socotite a fi „cele vechi“, „cele bisericești“, cele tipărite cu slove chirilice. „Calendarele jidovești“ iarăși, se zice că ar spune adevărul.

Se înțelege, lumea se întreabă mai ales dacă plouă în lunile de vară, ceea ce înseamnă aproape același lucru cu „dacă anul va fi mănós“ sau cu „dacă anul va fi ploios“. Cu privire la acest lucru, la credința pomenită, adaug că *anul va fi ploios* dacă:

¹ Pamfile, *Agricultura la români*, p. 8 și urm.

² Iorga, *Studii și documente*, VI, p. 121.

Oamenii se vor uda cu apă într-o joi, după Paști¹.

Țânțarii vor intra în casă în număr mare².

Va tuna înainte de *Patruzeci de sfinți*³.

Streșinile vor picura la ajunul *Bobotezei*⁴.

Pentru a ști, cu privire la fiecare lună, de va fi ploioasă ori nu, și anume cât de multă ploaie va cădea, pretutindeni se face calendarul ploilor cu *foile de ceapă*:

Spre *Sf. Vasile* sau *Anul Nou*, se iau douăsprezece coji de ceapă deopotrivă de mari, se pune în fiecare foaie câte puțină sare, iarăși în câtime deopotrivă și apoi foile de ceapă se așează pe fereastră. Fiecare foaie de ceapă, după numărul ce-l are în șir, poartă numele unei luni: întâia e ianuarie, a doua e februarie și așa mai departe. A doua zi se uită cel ce a pus foile de ceapă și vede în care foaie s-a topit sarea mai mult, în care mai puțin și în care foaie a rămas sarea uscată, și după ceea ce vede, trage sama ploilor. Luna pentru care respectiva foaie a rămas cu sarea uscată va fi secetoasă, adică iarna nu va ninge, – de va fi luna aceea lună de iarnă, – vara, nu va ploua; luna a cărei foaie se va fi umezit prea puțin, va avea puțină ploaie, iar cea în care se văd chiar stropi de apă, va fi ploioasă⁵.

Prin unele părți, aceste foi de ceapă, – de bună samă ca să nu se verse, – se pun în covata de făină⁶.

În lipsă de calendare și de semne, plugarul se mulțamește cu *pișcarea lunii*, când, după socotința lui, trebuie să se schimbe vremea, adică, va ploua de va fi fost până atunci *lumina* secetoasă, sau se vor curma ploile, de va fi plouat până atunci⁷.

¹ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 123.

² Marian, *Insectele*, p. 399.

³ Marian, *Sărbătorile*, II, p. 155.

⁴ *Ibidem*, I, p. 167.

⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; Voronca, *op. cit.*, p. 126; Marian, *Sărbătorile*, I, p. 90; Rădulescu-Codin, Mihalache, *Sărbătorile poporului*, p. 10: „Pentru a se vedea în care luni ale anului o să fie secetă și în care *plointe*, fac calendar cu foi de ceapă în chipul următor: Se iau douăsprezece *căușe* (foi) de ceapă în care pune sare. Fiecare lună de peste an e închipuită prin câte o foaie de ceapă. Se pun apoi într-un loc, nici prea uscat, nici prea umed și rece. Dimineța, foile cari vor avea în ele mai multă apă provenită din sarea topită, vor arăta lunile ploioase, iar celelalte, lunile secetoase”; C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 4-5; „Șezătoarea“, XV, pp. 20-21.

⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁷ *Idem*.

IV. Ploile

1. În curgerea anului, vânturile aduc și poartă ploile. Dacă însă atunci când stă gata să ploaie, se stârnește furtună, ploaia se sparie și se duce în altă parte¹.

Prin jud. Dorohoi se crede că până la *Sf. Ilie* ploile, dimpotrivă, vin dincotro pleacă vânturile, și că numai de la această sărbătoare înainte ploile vor fi aduse de vânt².

Prin Transilvania se spune că peste vară ploile vor veni din acea parte, încotro va fi stropit întâia dată preotul cu struțul de busuioc la Bobotează³; prin alte părți se crede că vor veni dincotro au venit cele dintâi ploi primăvara⁴.

Vremea de ploaie se cheamă *tomoroagă*⁵, *moină*⁶, *tulnic*⁷, vreme *chișavă*⁸, vreme *îmbourată*⁹, „vreme de ploaie“, când e „gata să curgă“, „când se întunecă de ploaie“; după aceasta, noul *se sparge* într-un loc și ploaie începe *să pice, să picure*.

După tăria și vremea cât ține, ploile sunt de mai multe feluri:

*Bura*¹⁰ *buruiala*¹¹, *buratul*, *bureala*, *burul*, *burnița*, *burluța*¹², *rumejuia*¹³, *ploicica*, *pârpăra* sau *răpăiala*¹⁴ ține puțin și are stropii potrivit de mari.

¹ *Idem*.

² Cred. rom. din com. Vlăsinești, împărt. de d-l D. Furtună.

³ Marian, *Sărbătorile*, I, pp. 193-194.

⁴ *Ibidem*, p. 116.

⁵ „Șezătoarea“, III, p. 91.

⁶ Culegere din com. Zorleni, jud. Tutova, împărt. de d-l M. Lupescu.

⁷ „Șezătoarea“, V, p. 165.

⁸ Culegere din com. Zorleni, jud. Tutova, împărt. de d-l M. Lupescu.

⁹ În plugușoare se zice că cerul este

Înnourat,
Imbourat,
 Cum e bine de arat...

¹⁰ Un cântec cules din Oltenia:

Astăzi bură,	S-o puie la legătură,
Măine bură	Să se premenească-n iie
La lelița-n bătătură,	Și-n rochiță ghiurghiulie,
Ca să-mi crească de-o răsură,	Ca să-mi placă numai mie!

¹¹ Vârcol, *op. cit.*, p. 90.

¹² Boceanu, *op. cit.*, p. 20.

¹³ Dicționarul limbii române, I, p. 695.

¹⁴ Culegere din com. Vânători, jud. Neamț, împărt. de d-l A. Moisei.

Dacă stropii sunt mici, se zice că *cerne*, cum de altfel se zice totdeauna când ploaia este foarte subțire.

De obicei, ploile care vin cu picături mari și deodată, *ropotele* sau *hânsele*, nu țin mult. Atunci se sparge, *se rupe* un nour și ploaia ține până nourul se isprăvește. Când apa din nouri se goleşte, *ploaia stă*. Când însă *plouă cu beșici*, când *plouă cu hărmăsari*, adică atunci când stropii sunt mai deși și mari, e îndelungată și se cheamă *ploaie lungă*¹. Semn de ploaie lungă este și atunci când printre picături se vede un fel de fum, când, prin urmare, „plouă de varsă”, când *toarnă*, *toarnă cu cofa* sau *toarnă cu găleata*.

Ploile lungi, *vlogul*², *vlohu*³, *ploile vlohise*, *ploile mănoase*, *ploile putrede*, *haotul*⁴ sau *sodomul*⁵, – care nu-s tot una cu *ploile pânzișe*, – cele cari plouă pe o mare suprafață de pământ, „care plouă peste toată lumea”, – țin mult și se întâmplă când cineva și-a făcut samă, – s-a înecat⁶, s-a spânzurat⁷, s-a făcut vreo moarte de om⁸, precum și atunci când moare vreo *strigoaică*, adică o femeie vrăjitoare, de cele ce au coadă și care, după moarte, se prefac în strigoaice adevărate, spre a veni și turbura viața neamurilor lor⁹. Când plouă cu vlog și se arată soarele din când în când, este semn că va mai ploua; atunci „*se luminează de ploaie*”¹⁰.

Ploile mari se numesc *puhoiuri*, *hopoiuri* (sing. *hopoi*)¹¹, *mânie*¹², *înece*, *potop* sau *potoape*, *prăpăd*, iar în Banat, *ușoi*¹³ sau *babură*, când se și zice că *băburează*¹⁴. Ele aduc stricăciuni mari, rupând maluri, înecând

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 929.

² Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte*, p. 76; Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 6; Culegere din com. Țuțcani, jud. Covurlui: Când plouă *vlog* (întruna) și s-arată din când în când soarele, e semn că are să mai ploaie, – se luminează a ploaie.

³ T. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 3.

⁴ Vârcol, *op. cit.*, p. 94.

⁵ *Ibidem*, p. 99.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 930.

⁷ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 110, – cred. botoșăneană.

⁸ Cosmulei, *op. cit.*, p. 47.

⁹ Marian, *Înmormântarea*, p. 348.

¹⁰ Culegere din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹¹ Culegere din Bucovina; Viciu, *op. cit.*, p. 50: „în picături mari”.

¹² Culegere din com. Ciurești, jud. Tutova, împărt. de d-l G.V. Șuşnea: „ploaie cu fulgere și piatră; vine de la răsărit”.

¹³ *Calendarul Ligei culturale* pe 1911 (articolul: *Bufanii olteni din Banat*), p. 96.

¹⁴ *Etym. magn. Rom.*, col. 2287.

și mândră sămănături, și sunt cu atât mai primejdioase, cu cât uneori sunt însoțite de *piatră*.

Acest soi de ploi sunt de multe ori însoțite de furtuni și sunt socotite ca semne că s-a spânzurat cineva¹.

Prin unele părți se crede că cu prilejul acestor ploi „cu draci și cu acadele“, cad și *bălauri* sau *zmei* din cer.

„Unii adiveresc chiar că au văzut; mulți o iau drept minciună, dar și mulți o iau într-adins. În vara lui 1915, când s-auzea despre un *șarpe grozav* în viile Tecucelului din jud. Tecuci, s-au hotărât câțiva vânători să-l împuște, dar preotul din Tecucel i-a sfătuit să s-astâmpere, să nu-i facă nici un rău, căci șarpele acela se prea poate să fie vreun *zmeu*, de care se zice că e păcat să te atingi.

Zmeii se lasă când plouă cu piatră. Astfel se credea prin Țepu-Tecuci, prin 1914, că picase unul în pădurea numită „Dumbrava“, o pădure mare de gârneață, la miazăzi de acest sat“².

Cine vrea să fie ocolit de asemeni ploi mari, să tragă *clopotele* la Paști³.

Când „nourii se sparg“ într-o parte și lasă să se vadă albastrul cerului într-alta, se zice că se vede un „*ochi*“ de cer, o *geană* de cer, – de e lungă-reasă ori lungă acea parte, – că „parcă vrea să se însenineze“ ori *să se răzbune*. Aceasta este un semn că ploaia va sta. Totuși, prin unele părți, când văzduhul se luminează, fără ca să se arăte vreo *geană* de cer, se crede că e o prevestire că ploaia nu se va curma; atunci se zice că *se luminează a ploaie, s-așterne de ploaie*.

Când după ploaie *licuricii* strălucesc și zboară prin aer, este semn că se va însenina⁴.

Ploaia se cimilește astfel:

Sus bat tobele,
Jos curg lacurile;
De sus fug de frică,

Jos mă fac nimică,
Dar ce lucru mare,
Că-nec pe oricare!⁵

¹ Cred. rom. din jud. Neamț, împărt. de d-l A. Moisei.

² „Ion Creangă“, I, p. 150.

³ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 114.

⁴ Marian, *Insectele*, p. 52.

⁵ N. Păsculescu, op. cit., p. 95.

Chicățică,	Și-nnegrește,
Mărunțică,	Și priește,
Înverzește	Și belește!

Ce-i subțire ca fuiorul
Și e lungă ca fușciorul?¹

Vara, când vremea este călduroasă, ploile sunt un prilej de joacă pentru copii. Ei își fac moriști pe unde se scurg pâraiele², fac iazuri cu tină, se dezbracă de cămăși și, fugând prin ploaie, cântă:

Plouă,
Plouă,
Babele se ouă,
Într-o cofă nouă³.

Sau:

Plouă,
Plouă,
Babele se ouă,
Într-o casă nouă,
Fetele duminică,
Flăcăii mânâncă!⁴

Prin jud. Vâlcea se cântă:

Plouă, Doamne, plouă,
Fetele se ouă,
Băieții să trăiască,
Să le cotercească!⁵

¹ A. Gorovei, *Cimiliturile*, p. 296.

² T. Pamfile, *Jocuri de copii*, II, p. 84.

³ Culegere din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 930.

⁵ *Materialuri folcloristice*, p. 510.

Prin jud. Covurlui se cântă:

Plouă,	Într-o casă nouă,
Plouă,	Cocoșii clocesc,
Iepele se ouă	Gânsacii ciocnesc! ¹

2. După vremea și starea văzduhului când plouă, însemnăm:
Ploaia de dimineață, care nu ține mult, după cum spune și zicala

Ploaia, dimineața,
 Ca hora de babe²,

și *ploaia cu soare*, care se întâmplă atunci când sunt *fete mari*, ce cad în păcate³ și rămân îngreunate⁴, sau când o *babă* pățește o astfel de rușine⁵. Tot atunci se zice că își bate *dracul* nevasta⁶ e nunta *dracilor*⁷, că își însoară dracii feciorii⁸ sau că se mărită *strigoaicele*⁹.

Pe-alocuri ploaia cu soare se socotește ca un semn de *secetă*¹⁰.

Megleno-românii, când văd ploaie cu soare, – *con mergi ploaie cu soari*, – zic că se însoară ȣiganii și deci, cântă mereu: *Si nsoară ghiupȣili*¹¹.

Tot astfel zic și macedo-românii, adăugând:

Soari cu ploaie,
 Ghifȣăli în pâzare,
 Dusiră s-lia sare,

¹ Culegere din com. Jorăști, jud. Covurlui, împărt. de d-l P. Gh. Savin.

² Culegere din jud. Tutova.

³ Cred. rom. din com. Ȣepu, jud. Tecuci.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 873.

⁵ Cred. rom. din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-l D. Procopie.

⁶ *Idem*.

⁷ Cred. rom. din jud. Tutova, dict. de d-l A. Negoescu; a celor din com. Gohor, jud. Tecuci, împărt. de d-l V. Beldie.

⁸ „Ghilușul“, I, no. 11-12, p. 24: Când plouă cu soare, își mărită dracul fata; cred. rom. din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-l D. Procopie.

⁹ Cred. rom. din Ardeal, de d-l P. Ugliș.

¹⁰ Culegere din jud. Gorj.

¹¹ P. Papahagi, *Megleno-românii*, I, p. 47.

adică:

Soare cu ploaie,
Țigani în târg
Se duseră să ia sare!¹

Despre ploaia cu soare se zice că nu-i bună pentru sămănături: „e tot una ca și cum le-ai opări cu apă caldă”².

După dânsa cresc *ciupercile*³.

3. Despre vremea anului când plouă, însemnăm următoarele:

Ploaia începută într-o *luni*, ține o săptămână; cea de *joi* ține două săptămâni⁴.

Ploaia din ziua de *Sf. Haralambie* ține patruzeci de zile⁵.

Tot astfel se crede și despre ploaia care începe în ziua de *Patruzeci de Mucenici*⁶: ține patruzeci de zile, câte una de fiecare mucenic. După alte credințe, dacă plouă în această zi, este semn că va ploua și în ziua de *Paști*⁷. Această ploaie este foarte prielnică *albinelor*⁸.

Ploaia la *Vinerea Seacă* se socotește ca un semn de belșug⁹.

Dacă începe să ploaie în ziua de *Paști*, va ploua până la *Rusalii*¹⁰.

Dacă plouă la *Moși*, în ajunul Duminicii Mari, anul va fi mănos¹¹.

În *Postul Sântă-Măriei* plouă numai când a nins la sfârșitul *Cășlegilor de carne*, și anume, câte zile ninge atunci, atâtea zile plouă în post¹².

Dacă plouă în seara de *Ovidenie*, însemnează că tot anul ce vine vor fi câmpurile îmbelșugate¹³; de altfel, ploaia de la *zilele mari* se socotește îndeobște ca un semn de an rodos¹⁴.

¹ P. Papahagi, *Din lit. pop. a arom.*, p. 190.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

³ Cred. rom. din com. Vârlezi, jud. Covurlui, împărt. de d-l I.N. Vârlezeanu.

⁴ Gorovei, *Credinți*, p. 377.

⁵ Marian, *Sărbătorile*, II, p. 28.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 930.

⁷ Marian, *Sărbătorile*, II, p. 155.

⁸ Marian, *Insectele*, p. 180.

⁹ Gorovei, *Credinți*, p. 21.

¹⁰ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 102.

¹¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹² Cred. rom. din Bucovina, împărt. de d-l D. Dan.

¹³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

¹⁴ *Idem*.

De sărbătorile *jidovești* trebuie să ploaie. Atunci când *jidovii* s-adună și intră la *cușcă*, se pun pe rugăciuni și nu mănâncă decât pască plămădită cu sânge de creștin, – un copil pe care-l fură, îl pun într-un poloboc ale cărui doage sunt bătute cu piroane, și-l dau tăval ca să moară copilul, după ce i s-a scurs sângele prin înțepături. Jidovii atunci se roagă pentru ploaie, că, dacă nu plouă, unul din ei, în fiecare târg, „trebuie să crape“, să moară. Când plouă pe această vreme, se aude: – Ce bucurie trebuie să fie pe capul Jidanilor, că plouă! Prin unele părți se zice că jidovii se roagă la aceste sărbători ale lor să nu ploaie, și dacă plouă, din fiecare *școală* de-a lor trebuie să moară unul¹.

Despre aceste ploi, prin Bucovina se spune că țin patruzeci de zile.

Ploaia de toamnă își are povestirea ei; începutul i se pune în legătură cu manevrele ostășești.

Odată *Dumnezeu* și *Sf. Petru*, umblând pe pământ, au trecut pe lângă o ospătărie, unde niște cătane făceau un *tălălău* de se auzea din drum: cântau, beau și jucau fără *muzicuș*. *Sf. Petru* ținu morțiș să vadă cum petrec *sumenii*, – chefuiți. Intră așadară în casă, dar catanale îl luară numaidecât la bătaie, pentru că nu voi să le cânte. De asta, atunci când catanele pleacă la manevră, fetele cântă:

Plouă ploaie cu bulbuci,
Și tu bade tot te duci!

Iar catanele le răspund:

Eu mă duc, mândruța mea,
Că-i poruncă foarte grea;
De-a ploua ploaie cu foc,
Cătana nu stă pe loc,
Că-i poruncă-mpărătească,
Și *trebe* să se-mplinească!²

Prin Bucovina, povestirea aceasta sună precum urmează:

¹ Cred. rom. din Bucovina, împărt. de d-l D. Dan; Voronca, *op. cit.*, p. 930.

² I. Pop Reteganul, *Românul în sat și la oaste*, Gherla, 1899, pp. 64-67.

„Sf. Petru a căpătat odată trei bătaii de-a rândul.

Dumnezeu, Sf. Petru și Sf. Paul tot mergeau, ce mergeau, și seara veneau de se culcau într-o crăsmă. Sf. Petrea se îmbăta bine. Și pe urmă se trânteau toți trei jos, să doarmă.

Niște catane veneau și ele totdeauna acolo să bea; și zic între dânsle:

– Ce caută bătrânii iștia aici, prin picioarele noastre? Ian hai și vom trage unuia o bătaie, să nu mai vie! Apucă-l pe ist’ din margine!

Acela s-a fost nimerit că era Sf. Petru. Îi trag o bătaie.

A doua zi vin ei iar acolo să se culce. Sf. Petru zice lui Dumnezeu, ca să se dea Dumnezeu la margine, și să-l lase pe el la mijloc.

Vin iar catanele acolo.

– Ce? Tot nu s-au dus aiștia? Ian hai și i-om bate și pe ista din mijloc, că ieri l-am bătut pe cel de la margine!

Și iar apucă pe Sf. Petru la bătut.

A treia seară schimbă Sf. Petru cu Sf. Paul: vine el la margine și Sf. Paul la mijloc.

Vin iar catanele.

– Ei, da groși de obraz îs aiștia! Hai și i-om trage și aiștia din ceea margine o bătaie, că amu pe aiștia doi i-am bătut; poate acela va fi mai subțire la obraz!

Și îi mai trag și a treia bătaie tot lui Sf. Petru, că, de unde era să-l bată cineva pe Dumnezeu!

Și așa a mâncat Sf. Petru trei bătaii, dar Dumnezeu anume a vrut așa, pentru că el s-a fost îmbătat atunci la lătoc. Dar pe urmă, Petrea a cerut de la Dumnezeu să le dea o pedeapsă cătanelor. Și Dumnezeu le-a dat, că au *ploaie la manevre*¹.

Tot prin Bucovina se spune că ploile de toamnă sunt pentru lacrimile femeilor, când li se duc feciorii și drăguții în cătănie².

Când plouă toamna cu fulgere și tunete ca vara, este semn de *toamnă lungă*³.

Dacă plouă la *Crăciun*, este semn că anul va fi mănos.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 915-6. – Despre această bătaie, vezi T. Pamfile, *Sărbători de vară*, cap. *Sf. Petru*.

² Împărt. de d-l P. Cârsteian.

³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

4. Ploaia nu este dorită orișicând, și aceasta, firește, se întâmplă mai ales atunci când nu se simte numai decât nevoie de dânsa.

Se înțelege, că chiar de va fi lipsă de ploaie, se vor găsi oameni care să n-o dorească. În această privință e cunoscută povestirea când Dumnezeu a întrebat pe oameni despre cea mai nimerită zi pentru ploaie și când unul nu s-a învoit pentru luni, altul pentru marți, altul pentru miercuri, joi, vineri și sâmbătă, și când toți fiind învoiți pentru duminică, a auzit pe preot rugându-se lui Dumnezeu ca nu cumva să facă un păcat așa de mare și să dea ploaie tocmai în ziua când prin venirea oamenilor la biserică, dobândește și dânsul gologanii de nevoie!

Mai caracteristică este însă următoare povestire:

Un unchiaș și o mătușă aveau două fete măritate pe departe: una după un gârdinar și alta după un cărămidar.

Într-o zi, făcându-i-se moșului dor de fetele lui, porni să le vadă.

Se duse, le văzu și se întoarse acasă.

Acasă, mătușă îl întreabă cu nerăbdare.

– Ei, ce face cea mai mare?

– Ce să facă! Sănătoasă și voioasă, și numai un lucru o strică. Are bărbatu-său, nu-i vorbă, bună roată ca să scoată apă și să-și ude grădina, dar o ploaie zdravănă tot n-ar strica. Toată ziua stau cu ochii pe cer și se roagă lui Dumnezeu să ploaie.

– Ei, și tu ce-ai zis?

– Ce să zic: *Să dea Dumnezeu după dorință!*

– Dar cea mică?

– Cea mică se trudește cu zor. Se fac pe acolo niște castele minunate, și-i de lucru, slavă Domnului. Muncesc cu râvnă, bucuroși și veseli, dar li-i teamă nevoie mare să nu se strice vremea.

– Cum adică?

– Li-i teamă să nu se spargă cerul și să ploaie. Toată ziua stau cu ochii pe cer și se roagă: „Dă, Doamne, să nu ploaie!”

– Ei și tu ce-ai zis?

– Ce să zic: *Să le dea Dumnezeu după dorință!*

– Vra să zică, una una, și alta alta!

– Păi!

– Și-acum ce zici?

– Ce să zic! *Dumnezeu va face cum va ști el mai bine!*¹.

¹ T. Pamfile, *Firișoare de aur*, pp. 55-56.

La lucrul câmpului ploaia îl apucă mai ales pe cel care nu mănâncă toată ciorba la *lăsatul secului*¹. Tot astfel, femeia care nu mănâncă la *lăsatul secului* de toamnă mâncarea, va fi apucată de ploi cu pânzele neuscate pe garduri².

Fânul nestrâns în brazdă ți-l plouă dacă te pișcă, pe vremea cositului, *furișorul*³ și dacă dormi în ziua de *Paști*⁴.

Ploaia la nuntă este, de bună samă, foarte supărătoare pentru nuntași, dar mai ales pentru cei ce se căsătoresc. Credința obștească este că aceasta se întâmplă celor ce mănâncă de-a dreptul din *oală*⁵ și nu așteaptă să li se toarne în cenac⁶, feciorilor juni și fetelor mari cari mănâncă de pe grumazul cuptorului⁷, celor ce nu-și hrănesc bine *mâțele*⁸, precum și celor cari stau de vorbă în pragul caselor. Cu toate acestea, prin unele părți se socotește că ploaia la nuntă este un semn de mare noroc pentru tinerii cari se căsătoresc⁹.

Macedonenii zic că atunci când plouă la nuntă, se rade țișganul¹⁰.

La moarte, adică la *înmormântare*, fiecare dorește, trăind, să aibă vreme bună. Celor ce ocărăsc însă ploaia, când plouă, celor cărora le pare rău că vor muri, Dumnezeu le dă ploaie la îngropăciune. De asemeni „niciodată să nu bănuiești dacă te duci la botez și plouă, căci atunci, sau copilul, sau nănașul, vor avea ploaie la îngropăciune”¹¹.

Ca și mai sus, celor ce stau de vorbă la petrecerea musafirilor ori alte ori, în pragul ușii, le va ploua la îngropăciune.

Neplăcută este și *ploaia de la spălatul rufelor*; nevasta socotește aceasta ca un semn că bărbatul n-o iubește îndeajuns¹².

De asemeni neplăcută este și *ploaia la cositul fânului*, care se întâmplă din pricină că unii dorm în ziua de *Paști*¹³, sau cea de pe vremea treieratului,

¹ Revista „Tinerimea română“, III, 1, p. 448.

² Cred. rom. din com. Voicești, jud. Dolj, împărt. de d-l I.N. Popescu.

³ Marian, *Insectele*, p. 229; Furișorul este *Pompilis viaticus*, Latr.

⁴ D. Dan, *Straja*, p. 98; Voronca, *op. cit.*, p. 930.

⁵ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; Voronca, *op. cit.*, p. 161; Revista „Tinerimea română“, VI, 1-2, p. 90.

⁶ Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 6.

⁷ Cred. rom. din Ardeal, împărt. de d-l P. Ugliș.

⁸ Voronca, *op. cit.*, p. 930.

⁹ Revista „Tinerimea română“, VI, 1-2, p. 93; „Ghilușul“, II, no. 8-10, p. 47.

¹⁰ Cosmulei, *op. cit.*, p. 47.

¹¹ Voronca, *op. cit.*, p. 930.

¹² Culegere din Bârlad.

¹³ T. Pamfile, *Agricultura la români*, p. 157.

când poate apuca pe oameni cu vravul pe arie; aceasta se crede că vine din pricină că gospodarii nu-și mănâncă toată ciorba la lasatul postului¹. Gospodinele care nu și-ar mânca toate bucatele la lăsatul postului de toamnă, vor fi apucate de ploaie cu *pânzile* neurzite².

V. Curmarea ploilor

Și ploile, câteodată, sunt foarte supărătoare, – toamna, din pricină că nu se pot face arăturile, primăvara tot astfel, iar vara, sau împiedecă prășitul, sau putrezesc snopii secerăți și strânși pe câmpuri de miriști. De aceea, plugarul, mai ales, dacă se roagă de multe ori ca Dumnezeu să-i trimită ploaie „la vreme“, nu lipsesc împrejurări când se roagă ca aceste ploi să stea, „că, Doamne ferește, mai îți vine să le spui o vorbă mare!“ Dacă aceste ploi supărătoare provin din pricina căderii pe pământ a vreunui *bălaur* din nouri, prin Ardeal se crede că alt leac nu-i decât să cetească popa „din cartea cea veche“, – pentru ca bălaurul să se ridice din nou în ceruri, iar nouri să se risipească.

Prin jud. Suceava, pentru ca să înceteze ploile, este obicei ca cineva să fure de la altul o *icoană*, pe care să o arunce într-o *fântână*. Prin alte părți, tot spre acest scop, se îngroapă o *păpușă* la în crucișarea unor drumuri³.

Prin jud. Vâlcea se pune *sare* în foc⁴.

Prin Bucovina se aruncă în fântână *urzică* aprinsă⁵.

Prin jud. Neamț se înfige în bătătură un *topor* cu gura în pământ⁶; prin jud. Suceava se pune toporul cu ascuțișul în sus și se zice: „cum stă toporul acesta cu ascuțișul în sus, așa să steie și ploaia“⁷.

Prin unele părți oltenesti se crede că este bine să se arunce în fântână trei *linguri* de la trei case întregi, adică din acele în care trăiește barbatul și femeia, sau să se arunce un *țest de la Răpotini*, fără însă ca să vadă acest lucru cineva⁸.

¹ Gorovei, *Credinți*, p. 183.

² *Ibidem*, p. 257.

³ „Șezătoarea“, VI, p. 51.

⁴ „Ghilușul“, I. no. 5, p. 10.

⁵ Gorovei, *Credinți*, p. 378.

⁶ Cred. rom. din com. Vânători, jud. Neamț, împărt. de d-l A. Moisei.

⁷ Gorovei, *Credinți*, p. 378.

⁸ „Ghilușul“, no. 5, p. 10.

Tot prin acele părți se crede că este bine ca un *băiat cu ochi negri* să se uite pe horn în sus, printr-un mosor, și apoi să sufle în foc. Astfel făcând, ploaia va înceta¹.

Alții spun că acești copii trebuie să zică atunci: „Albastru [să se facă cerul] ca ochii mei!”².

Româncele macedonence aruncă *piroștia* în curte și cred că dacă aceasta cade pe picioare, ploaia va înceta³.

Pretutindenii se crede că ploile nu tinesc decât atunci când se arată *curcubeul*⁴, despre care, mai pe larg, va fi vorba mai departe.

Copiii, între nenumăratele lor cântece, au unul, prin ajutorul căruia cred ei că pot opri ploaia. Acest cântec, prin unele părți se folosește ca vrajă pentru izgonirea ploii chiar și de cei în vârstă. Iată acest cântec de prin vecinătatea Sibiului:

Treci, ploaie trecătoare,
Că vine soarele
Și-ți taie picioarele
Cu un mai,
Cu un pai,
Cu căciula lui Mihai.
Sus pe cap,

După cap,
Curge sânge mohorât;
Dă-mi căciula
Să prind murga;
Murga a fugit,
Ploaia s-a risipit!⁵.

Prin Bucovina, ca să stea ploaia, copiii strigă:

Stăi, ploaie călătoare,
Că mămuca-i vrăjitoare
Și nenica ghiocel⁶
Și ți-a da de suflete!⁷

¹ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu.

² *Idem*.

³ Cosmulei, *op. cit.*, p. 54.

⁴ „Șezătoarea“, IV, p. 119, și VI, p. 30.

⁵ T. Pamfile, *Jocuri de copii*, II, p. 103.

⁶ Diecel?

⁷ Voronca, *op. cit.*, p. 363.

Prin jud. Botoșani:

Stăi, ploaie,
Că te moaie,
Că te-ajunge soarele
Și-ți taie picioarele!¹

Sau:

Treci, ploaie călătoare,
Că te-ajunge sfântul soare
C-un mai,
C-un pai,
Cu sabia lui Mihai,
Cu toporul Domnului,
Taie capul omului!²

Prin jud. Suceava:

Treci, ploaie călătoare,
Că te-ajunge Sf. Soare
Cu un mai,
Cu un pai,
Cu sabia lui Mihai!

Sau:

Stăi, ploaie curgătoare,
Că te-ajunge sf. soare
Cu un mai,
Cu un pai,
C-o bucată de mălai,
Cu sabia Domnului,

¹ *Ibidem*, p. 930.

² *Ibidem*.

Cu cuțitul orbului,
Taie capul omului,
Și pune pe-al Domnului!

Acest recitativ este numit *descântec de ploaie*; după ce se spune, se așează în fața casei un *topor* cu ascuțișul în sus, o *sapă*, o *cociorvă* și o *lopată*¹. Prin jud. Neamț se cântă:

Stăi, ploaie călătoare,
Că te-ajunge sfântul soare
Și-ți taie picioarele
Cu un mai,
Cu un pai,
Cu sabia lui Mihai,
Cu cuțite
Ascuțite,
Cu topoare ruginite!

„Se face acest descântec luându-se trei *topoare* și un *cuțit*. Descântătoarea, stând în mijlocul curții, pune topoarele jos, apoi luând pe unul, îl învârte peste cap, amenințând ploaia cu toporul cela și cu cuțitul, în timp ce spune descântecul. Apoi împlântă în pământ toporul în partea despre răsărit. Ia al doilea topor și face tot asemeni, împlântându-l spre apus, iar pe al treilea, după ce termină ca mai sus, îl împlântă din cotro vine ploaia. Tot așa se face și cu cuțitul”².

Prin jud. Tecuci se zice:

Treci, ploaie trecătoare,
Ca brânza prin strecurătoare,

înțelegându-se că ploaia să se oprească, după cum se oprește și brânza în strecurătoare sau strecurătoare.

Prin jud. Prahova se aude:

¹ „Șezătoarea“, I, pp. 186-187.

² *Materialuri folcloristice*, p. 1549.

Treci, ploaie trecătoare,
Că te-ajunge sf. soare,
Și-ți taie picioarele,
Cu un mai,
Cu un pai,
Cu sabia lui Mihai!¹

Iată, din jud. Ilfov, mărturia lui P. Ispirescu: „Eu când eram copil și învățam la școala dascalului Sterie Lupescu de la biserica Olteni, îmi aduc aminte că ne adunam cete-cete, de câte cinci ori șase copii, când era nor, răcoare și plouă, și unii amenințam zicând:

Treci, ploaie, treci,
Că te-ajunge soarele
Și-ți taie picioarele
Cu un mai,
Cu un pai,
Cu căciula lui Mihai
Plină de mălai!².

Din jud. Argeș:

Fugi, ploaie trecătoare,
Că te-ajunge sfântul soare
Și-ți taie picioarele
Cu un mai,
Cu un pai,
Cu căciula lui Mihai
Plină de coji de mălai.
Ad-o, moașă, druga,
Să lovesc pă griva;
Griva cufurită,
Ploaia risipită³.

¹ T. Pamfile, *Jocuri de copii*, II, p. 102.

² *Poveștile unchișului sfântos*, București, 1907, pp. 111-112.

³ „Șezătoarea“, XIV, pp. 112-113.

Din jud. Dolj: „Când plouă mai multe zile necurmat, copiii, cărora li se urăște cu atâta apă, neputându-se juca pe-afară, descântă ploaia ca să stea. Ei iau în acest scop o *nuia* în mână, se duc la o baltă și, bătând apa cu nuiaua, zic:

Treci, ploaie trecătoare,
Că te-ajunge soarele
Și-ți taie picioarele,
C-un mai,
C-un pai,
Cu căciula lui *Miai*
Plină d-un coș de mălai.
Aruncai

La nouă cai,
Caii necheză,
Lupii alergară,
Ploaia o mâncară.
Ieși, mamă, cu druga,
De mulge pe murgă;
Murga cufurită,
Ploaia risipită!¹.

Din jud. Gorj:

Treci, ploaie
De nămaie(?),
Că te-ajunge soarele
Și-ți taie picioarele

Cu un mai,
Cu un pai,
Cu căciula lui Mihai,
Plină de coji de mălai,
Uscată de nouă *ai*!²

Sau:

Stăi, ploaie curgătoare,
Că te-ajunge soarele
Și-ți taie picioarele
Cu un mai,
Cu un pai,

Cu căciula lui Mihai,
Plină de coji de mălai,
Uscată de nouă *ai*,
Și date la zece cai!³

Sau:

Treci, ploaie trecătoare,
Că te-ajunge soarele

¹ Culegere din com. Zăicoi, jud. Dolj, împărt. de d-l I. Brătulescu; Aproape la fel în T. Pamfile, *Jocuri de copii*, I, p. 94.

² „Șezătoarea“, VII, p. 17.

³ *Idem*, XIV, p. 113.

Și-ți taie picioarele
 C-un mai,
 C-un pai,
 Cu căciula lui Mihai
 [Plină de coji de mălai,
 Uscate de nouă ai].
 Arunca
 La nouă cai,

Caii necheză
 Câinii lătră,
 Lupii urlă.
 Ado, mamă, droga,
 Să mulgem pe murga;
 Murga cufurită,
 Ploaia risipită!¹

VI. Seceta

1. *Seceta* este o pedeapsă a lui Dumnezeu pentru necredința și feluritele răutăți ale oamenilor, între care se pomenesc și *omorurile*². „Trei ani de secetă aduc trei ani de *boli* și apoi alți trei ani de *răsboiu*³.

Din când în când, seceta-i binefăcătoare, căci mai aduce lumea la calea adevărului, deschizându-i ochii asupra căilor rătăcite și-a deșertăciunilor lumești aduse de toată îmbuibarea și huzurul. „Seceta-i ca și când un om gras își lasă sânge; se mai răcorește oleacă, până când iar i se umflă vinele!“

Câte soiuri de rătăcirii nu-s pe lume! Unde te-ntorci, unde te învârtești, nu întâlnești un om măcar să-ți spună ce cugetă! Seceta bântuie un an un hotar în cuprinsul căruia a murit cineva de moarte năprasnică și a fost înmormântat în altă parte.

Între aceste rătăcirii se numără și faptul că *preoții* au început pe-alocuri să se tundă⁵.

Un cântec de țară spune:

Puică, de urâtul tău,
 Nu mai plouă Dumnezeu;
 Când dă câte-o picătură,
 Bate vântu-n urm-o lună!⁶.

¹ *Materialuri folcloristice*, p. 110.

² Gorovei, *Credinți*, p. 299.

³ Culegere din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁴ Cred. rom. din com. Albești, jud. Botoșani, împărt. de d-l O. Rotundu.

⁵ *Cântece ale poporului*, II, Vălenii-de-Munte, 1908, p. 13.

⁶ Revista „Tinerimea romană“, III, 1, p. 451.

Cu privire la binefăcătoarea însănătoșire sufletească ce-o aduce seceta, se povestește că, într-un rând, Sf. Petru ceru voie lui Dumnezeu ca să se scoboare pe pământ spre a vedea ce mai fac oamenii și cu acest prilej să se mai întâlnească și cu neamurile sale, despre care de mult nu mai știa nimic.

Dumnezeu îl învoi, Sf. Petru veni pe pământ și, când se întoarse în cer, Cel-prea-sfânt îl întreabă:

– Ei, Petre, cum mai hălăduiește lumea noastră? Își mai aduce aminte de mine, ori ba?

– Mai că nu, Stăpâne! raiul întreg este pe pământ! Bucatele s-au făcut cu toată îmbelșugarea și zidirea ta este veselă. Toți beau și ospătează la nunți și cumetrii, iar pe tine de mult te-au și uitat!

– Bine, Petre! Așa se întâmplă câteodată!

După un alt șir de ani, Sf. Petru ceru din nou îngăduință lui Dumnezeu ca să scoboare pe pământ. Dumnezeu îl învoi, dar Sfântul se întoarse curând.

– Ce-i, Petre, de zăboviști așa de puțin? – îl întreabă Atotputernicul.

– Ei, Doamne! Cum puteam să stau mai mult, când toată lumea-i tristă și fără pic de voie bună? Iadul întreg e pe pământ, căci este *lipsă* desăvârșită, de ți-pă copilul în sânul maicii sale.

– Bine, Petre; da de mine își mai aduc oamenii aminte, ori ba?

– Doamne, numele tău e veșnic pe buzele lor și ochii lor sunt pururi ridicați către tine și-ți strigă: „Doamne, dă-ne, Doamne, *ploaie*; fie-ți milă de noi și ne iartă greșalele noastre“¹.

Astfel cred și megleno-românii².

Semnele de secetă nu lipsesc, și muncitorul de câmp, firește, atunci când nu se arată semenele de belșug³, are de ce să se teamă de secetă. Între aceste semne pomenim:

*Întunecimea soarelui sau a lunii, cutremurele de pământ, lăcustele, înroșirea cerului, ivirea stelelor cu coadă și a unei mulțimi de gândaci, vara*⁴.

Semnele de vară secetoasă sunt:

Toamna va tuna și va fulgera;

Soarele va răsări cu urechi;

Vara vor fi vârtejuri;

¹ T. Pamfile, *Agricultura la români*, pp. 11-12.

² P. Papahagi, *Meglenu-români*, I, p. 98.

³ Cf. Pamfile, *Agricultura la români*, p. 11 și urm.

⁴ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

Va ploua la *Vinerea Mare*;
Luna se va arata roșie împrejur¹.

Seceta se pornește și atunci când se trece cu *mortal* peste o apă², când s-a înmormântat de curând un *strigoi*, precum se crede prin unele părți din Transilvania³, când *strigoaicele* fură *luceafărul*⁴, când prin anumite părți sunt *strigoaice*, – femei cu coadă, – și mai ales când aceasta nu se scaldă⁵, și când copiii se joacă cu *zmeul*.

De cele mai multe ori însă ploile sunt *legate* de oameni, care au interesul să nu ploaie; între aceste soiuri de oameni se numără *cărămidarii*, care au nevoie de soare spre a li se usca cărămida, și care trebuie izgoniți, ca să înceteze seceta, – *negustorii* și *jidovii*, de pe la târguri, care vor vreme frumoasă pentru facerea negoțului lor și care, pentru împiedicarea ploilor, se slujesc de *strigoaice*⁶.

Cărămidarii iau un burduf, îl umplu cu apă și îl băgă în pământ, făcând foc deasupra. Atunci pornește seceta. Ca să dezlege ploaia, scot burduful și îl înțepă cu un piron; apa curge cu încetul, căci, dacă ar vărsa tot burduful, ar îneca lumea ploile⁷.

Alți *cărămidari* pun o femeie de clocește ouă și tot ei o scoală; dacă ar sparge atunci toate ouăle, iarăși ar îneca ploile lumea⁸.

În afară de aceștia, ploile mai pot fi legate și de alți *vrăjitori* sau *solomonari*.

Fel de fel de zvonuri se aud.

S-aude, zic unii, că în vârful unui copac înalt s-a fost găsit o *babă* clocind două pietroaie. Copacul a fost tăiat din rădăcină și așa baba a picat moartă jos. Pietroaiele au fost azvârlite în Dunăre și ploile s-au dezlegat apoi prin părțile acelea!

Zic alții că lângă niște cărămidării s-au aflat trei *broaște* priponite de către niște cărămidari, ca să nu-i necăjească ploile la lucru; de îndată însă ce broaștelor li s-a dat drumul, ploile au început să curgă.

¹ Gorovei, *Credinți*, p. 370.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

³ T. Burada, *Înmormântarea*, p. 54.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 865.

⁵ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 305 vo.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 859.

⁷ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 305.

⁸ *Ibidem*, p. 305 vo.

Alții spun că într-un loc seceta a ținut mult, din pricină că pe acolo un *călugăr* a greșit cu o *oaie*.

Prin alte părți se zice că *Dumnezeu* i s-a arătat unui flăcău și i-a spus toate relele de care suferă pământul. Flăcăul acela cutreieră acum toate satele și învață pe oameni ca să se pocăiască. El trăiește c-un ou și c-un pahar de apă pe zi!

Și pe unde lumea se îndreaptă, plouă⁴¹.

Strigoaicele, pentru ca să lege ploile, pun într-o strachină tot soiul de pâine, strică un ou și fac o turtă pe care o acopăr cu cânepă. Dacă această turtă o țin la udeală, plouă; dacă o țin la uscăciune pe cuptor, este secetă².

2. Ca să ploaie, fie că ploaia este legată, fie că nu, poporul nostru cunoaște următoarele mijloace:

Românii din stânga Dunării așează *piroastia* pe dos³ sau o aruncă în curte, ca să cadă cu picioarele în sus⁴.

Când se aud cântând *brotăceii*, oamenii să se dea de trei ori peste cap, spre a nu fi anul secetos⁵.

Se omoară *broaște*⁶.

Se strică mușuroaiele *furnicilor*⁷.

¹ I. Otescu, *op. cit.*, pp. 75-76: „Cât privește numirea de *solomonari*, cred că vine de la aceea că la țărani români înțelepciunea lui *Solomon*, deși mai nu ar ști să spuie bine cine a fost *Solomon*, e închipuită ca un ce cu totul extraordinar; și ei cred ca *Solomon*, cu înțelepciunea lui, știa ca să domine spiritele rele, cari i se supuneau necondiționat. Pe unele din aceste spirite rele, *Solomon*, ca să scape lumea de ele, le-a închis în sticle, pe dopul cărora a pus sigiliul său și le-a aruncat în fundul mării și, oricât sunt ele de puternice și rele, când văd sigiliul lui *Solomon*, nu îndrăznesc să scoată dopul sticlei sau să spargă sticla și să iasă afară, mai ales că ele cred că *Solomon* trăiește încă. Pe altele le-a închis în fundul pământului și numai câteva, care au scăpat atunci lui *Solomon* sau au scăpat mai în urmă cine știe cum din închisorile în care au fost închise de *Solomon*, mai sunt libere și fac toate relele, și pe pământ și în cer. Aceste credințe asupra lui *Solomon* le au însă mahometanii mult mai înflorite, cu mari minunății, adevărate povești mitice, ba încă și mai fantastice și fără vreu substrat în legătură cu fenomenile din natură cum erau miturile”.

² Cred. rom. din Bucovina.

³ P. Papahagi, *Megleno-românii*, I, p. 98.

⁴ *Cosmulei, op. cit.*, p. 54.

⁵ Gorovei, *Credinți*, p. 37.

⁶ Revista „Tinerimea română“, IV, I, p. 449 și 450; Șt. St. Tuțescu și P. Danilescu, *Monografia com. Catanele*, p. 129; cred. rom. din com. Afumați, jud. Ilfov, împart. de d-I S. P. Colibași și a celor din com. Voicești, jud. Vâlcea, împart. de d-I I.N. Popescu.

⁷ Gorovei, *Credinți*, p. 129.

Se fură *tiparele* tiganilor cu cari fac cărămidă și se aruncă în puțuri.

Se fură câte o *cărămidă* nouă, arsă sau nearsă, și noaptea sau în revărsatul zorilor se aruncă în puțuri¹; prin unele părți se crede că pentru a curma seceta, este destul dacă se ia o cărămidă pe furiș și dacă se îngroapă².

Se aruncă în *fântână* o *cană* nouă, furată³.

Se aruncă *lingura* tigăii în fântână, fără ca să vadă cineva⁴.

Fetele fură de la o femeie însărcinată un *țest*⁵.

Tot ele, – trei la număr⁶, – fură de la trei femei borțoase câte trei *linguri* cu toartele nouă, pe care le aruncă în fântână⁷.

Prin Bucovina se fură nouă măciulii de *mac* din nouă grădini, o *oală* nouă din târg, se pun măciuliile în oală și se aruncă în fântână; pe cea care a legat ploile, se crede că o detună Dumnezeu⁸.

Se udă o femeie îngreunată⁹, o copilă până ce plânge¹⁰, sau o *strigoaică*¹¹. Prin Bucovina, vornicii scot oamenii la scăldat și dacă printre dânșii se află un strigoi, ploaia începe de îndată ce strigoiul se vâra în apă¹².

Prin jud. Dorohoi, dacă se află laolaltă trei femei însărcinate și dacă una dintre ele udă pe celelalte două, se crede că va ploua îndată.

Tot spre acest scop, prin jud. Tecuci, se crede că este bine ca să uzi *țigani* cari-ți ies în cale, atunci când vii cu apă de la fântână¹³.

Prin jud. Suceava se toarnă apa pe un *câine*¹⁴.

Fetele mici își îngroapă *păpușile*¹⁵, ceea ce credem că este o formă a *caloianului*, despre care vom vorbi îndată¹⁶.

¹ „Ion Creangă“, II, p. 271.

² „Ghilușul“, I, no. 2, p. 13.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 931.

⁴ Cred. rom. din com. Voicești, jud. Vâlcea, împărt. de d-l I.N. Popescu.

⁵ „Ion Creangă“, II, p. 271.

⁶ Împărt. de d-l Șt. St. Tuțescu, com. Catane, jud. Dolj.

⁷ „Ion Creangă“, II, p. 271.

⁸ Voronca, *op. cit.*, p. 931.

⁹ Candrea, Desușianu, Speranția, *Graiul nostru*, I, p. 315.

¹⁰ Voronca, *op. cit.*, p. 831.

¹¹ *Ibidem*, p. 860.

¹² *Ibidem*, p. 859.

¹³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 75 v°; cf. mai departe, *Paparuda*.

¹⁴ Gorovei, *Credinți*, p. 378.

¹⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 931; C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 76-77.

¹⁶ C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 76-77: „se îngroapă păpuși în mijlocul jălaniilor“.

Prin Oltenia se fură o *cărămidă* și se îngroapă pe furiș¹.

Flăcăii fură *toaca* de la biserică și o aruncă în fântână²; același lucru se face și cu o *cruce*, cu o *icoană*, – a Maicii Domnului, de se poate, sau orice altă icoană³, care se poate da și pe orice apă⁴, „ca să turbure apa”⁵.

Prin jud. Suceava, dacă vrea cineva să ploaie, ia o cruce de la un mormânt din țințirim, o pune în râu, iaz sau lac, iar peste dânsa pune câțiva bolovani, și-o lasă acolo. Câte zile va sta crucea acolo, atâtea zile va ploua. Dacă vrea să înceteze ploaia, ia crucea din apă și-o pune la locul său în țințirim⁶.

Prin jud. Botoșani se fură *grapa* și se aruncă în apă, ca să ploaie⁷.

Dacă se crede că seceta provine din pricina îngropării unui *strigoi*, acesta se dezgroapă. Prin Transilvania se povestește că în Zernești niște femei au dezgropat o fată de curând îngropată, i-au străpuns inima cu furca de fier și apoi au îngropat-o din nou cu fața în jos⁸.

Prin ale părți se dezgroapă și *bețivul* de curând îngropat, și se dă pe apă⁹.

Prin jud. Suceava se zgândăresc *furnicarile*.

În sfârșit, prin unele părți, ploile se leagă și se dezleagă cu un băț de *alun* cu care s-a scos o *broască* din gura *șarpelui*¹⁰.

3. Prin Oltenia, pentru a porni ploile, se practică datina numită *udătoarea*. Prin jud. Mehedinți, ea se desfășură în chipul următor: „Doi flăcăi din sat pleacă noaptea târziu cu o găleată cu apă, pe care o ținے unul, iar celalt, cu unul sau mai mulți clopoței, îi zdrăncăne când se apropie de oamenii care în timpul verii se culcă afară. Alții se lasă singuri a fi udați, iar alții nu au timpul a scăpa, căci cel cu apă toarnă pe cei culcați, fie femei, copii, oricine, și apoi o iau iute la sănătoasă”¹¹.

¹ Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci și a celor din com. Gohor, același județ, împărt. de d-l V.G. Beldie.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 931; Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 75 vo.

⁴ Cred. rom. din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-l D. Procopie.

⁵ G. Ciaușanu, *op. cit.*, p. 204.

⁶ Gorovei, *Credinți*, p. 378.

⁷ Acad. Rom. *Ms. no. 3418*, p. 75 v_o.

⁸ T. Burada, *Înmormântarea*, p. 54.

⁹ C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 76-77.

¹⁰ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 175.

¹¹ „Șezătoarea”, I, p. 185.

Prin jud. Dolj, datina poartă numele de *fierărit* și se practică aproape la fel. Iată-o descrisă din trei părți ale acestui județ. Întâia din partea de miazănoapte: „Când Dumnezeu nu plouă, flăcăii se fac *fierași* și Dumnezeu îndată plouă. Ei pleacă noaptea, muștește, prin sat, cu căldările cu apă și *noroi*, și merg acolo unde doarme omul cu nevasta și copiii. Unul ridică pe nesimțite cerga pe ei și ceilalți *vaști*! cu găleata cu apă; și omul, fugi! și fugi! desfăcut, cum se găsește; și femeia fugi! și ea în altă parte, și copiii fugi! după ei; iar din fugă, *fierașii* mai aruncă și câte o mână de *noroi*, de-i fac ca pe necuratul. Și oamenii nu zic nimic, ci: „Noroc și sănătate, și ploaie să vie!“ Și mai întotdeauna plouă Dumnezeu“¹.

A doua descriere din com. Hălăngești-Zăicoi: „Când verile sunt secetoase, este obicei ca să se strângă mai mulți flăcăi la un loc, de unde pleacă în *fierărit*... Flăcăii își leagă de picioare, dedesubtul genunchilor, câte un clopot, – mai cu samă clopote de acele ce pun ciobanii la oi. La vrun ceas după ce înserează, pleacă prin sat și, prin zgomotul ce fac, atrag atențiunea celor ce au fete mari, spre a le scoate afară ca să le ude. Acei care nu vor ca să și le scoată, sunt udați leorcă chiar în așternut, căci de obicei vara dorm oamenii afară“².

A treia descriere e din Bârca, – însemnându-se că-n alte sate, cum sunt Bourenii, datina este aproape uitată: „Mare zgomot era și atunci, când Dumnezeu nu vrea să dea ploaie! Numai ce vedeai dănacii, oameni în toată firea, noaptea, „în mijlocul nopții“, unii mugind ca boii, alții *bătând clopotul* de la biserică, pe când alții luau căldări, hârdaie și dau fuga la Dăsnățui, le umpleau cu apă și apoi tăbărau mai întâiu pe țigani, iar apoi plecau mai pe la toți oamenii din sat, de alegeau mai ales pe fete, le descopereau și le făceau learcă de apă. Te uitai bine la ei cum fugeau bieții oamenii, înecați de răcoreala apei. După aceea puneau mâna pe cară, căruțe, roate, sănii, le luau târâș și le duceau de le aruncau în Dăsnățui. *Alătrau* câinii, de ziceai că au tăbărât iar turcii! Auzeai oamenii șoptind în cergă:

– I-auzi *fierașii*!

Și se închideau în casă!

Așa li se făcea dacă dormeau pe-afară!

Și dumineța numai ce vedeai oamenii că se duceau de-și luau carăle cu proțapele frânte, cu leucile rupte, cu roțile pierdute și nu nu ziceau nimic! Ba:

¹ Împărt. de d-I N.I. Dumitrașcu.

² „Ion Creangă“, III, p. 310.

– Ploaie să dea Dumnezeu!

Astăzi nu se mai văd obiceiuri de astea; numai că se aud!¹.

Încă mai pe larg, urmează descrierea datinii pentru partea de miazăzi a jud. Vâlcea: „Când nu plouă mai mult timp, și când seceta, grozava secetă, amenință holdele, sămănăturile, flăcării se vorbesc și se adună de cu seară în curtea bisericii. Iau cu ei clopotele de la vite, – clopote mai des de fier și mai rar de *acioaie* (cioaie), – și mai iau și un hârdău, două, și garnițe, – vas de tinichea pentru scos și cărat apă, – sau căldări. Unii se suie în clopotniță și încep a trage clopotul și a bate în toaca de fier. Vuiește satul de glasul mohorât, sever, neîndurat al clopotului și de pițigăitul și sfredelitorul țipăt al toacei. Cei din curtea bisericii, care au rămas jos, țin un înspăimântător *ison* cu clopotele lor de toată mâna: unele mai mari, altele mai potrivite *nemeșele*, unele știrbe ori crăpate. Adormitele ecouri ale codrilor vechi și ale adâncilor și prelungitelor văi se scutură de copleșitorul lor somn. Satul întreg este în picioare, și din casă în casă, din gură în gură trece cuvântul: *fierăritul*!

Câinii pun *zăuă*².

Dar vuietul se mai potolește și doar ecourile îi mai prelungesc agonia. Femeile *învălesc focul* și după această ultimă datorie a zilei, datorie sfântă către focul casnic, către lumină³, toată lumea ațipește de cu seară. E vară și e lună afară ca ziua; lumea doarme în prispă pe paturi făcute din blane puse pe scaunele unei sănii.

Acum și câinii au tăcut și nu se mai aude decât rar de tot câte un tril-linc! de clopot; e semn că flăcării au plecat spre vreo fântână. Ei iau și *toaca* de lemn și-o asvârl în fântână. Apoi, voinicește scot la apă, își umplu hârdaiele și cu garnițele udă bine toată fântâna. Dar în tot timpul cât robotesc, *nu grăiesc nici un cuvânt*; de înțeles se înțeleg prin semne. Când au isprăvit la fântână, o pornesc „prin odăi“, pe la casele oamenilor, cu hârdaiele pline și duse în pârângă. Cine se întâlnește cu ei pe drum, nu scapă *nelăut*: se face fără voie paparudă.

¹ Împărt. de d-l N. I. Dumitrașcu.

² „Latră într-una!“.

³ Se poate. Eu îmi amintesc însă că prin Țepul meu *învălitul focului* se făcea în copilăria mea, dintr-o pricină curat economică: lipsa chibritul pentru aprins, lipseau paiele sau surcelețele pentru ațâțat, iar câteodată, chiar de erau, se umezeau și deci nu se mai puteau aprinde.

Așa colindă ei satul, cântând, chiuind și *bătând* clopotele. Se abat pe la casele oamenilor și unde găsesc culcată pe prisă vreo fată mare ori vreo muiere tânără, toarnă cu garnița apă pe ele.

Nu începe nici o supărare din partea celui ce s-a pomenit udut cu apă. Inima voioasă a celui care udă și a celui care este udat aduce *ploaia cu găleata*. Așa merge treaba până când *se slonește de ziuă*, când flăcării se duc acasă. Cântecelul, chiotelul, bătaia clopotelor, sunetul dulce al garniței pline și izbite de gura hârdăului, jocul aurului împrăștiat de lună pe fața apei, – toate împrumută viața satului mocnit și dau atâta farmec drumurilor pustii, încât nu-i pană se le poată spune și nu-i cuvânt să le grăiască!¹

4. *Căluianul*² este altă datină, care are de scop să curme seceta. Prin unele părți, ea este legată de o zi, – de a treia marți de după Paști³, de a noua joi⁴. Prin altele însă, cum se întâmplă prin jud. Tecuci, ea se îndeplinește atunci când este secetă.

Rămasă astăzi numai pe sama copiilor, firesc este să o fi descris între jocurile copilărești precum urmează, pentru com. Țepu, jud. Tecuci:

Se ia clisă moale și i se dă chipul unui om cu mâinile pe piept. Apoi se întinde pe o scândurică și fetele îl plâng cum ar plânge pe orice mort, cu sau fără lumânări. Delătura scândurii are două căpețele de lumânări. Când s-aud bocetele, de prin partea aceea a satului încep să vină fete și băieți mici cu câte un căpețel de lumânare și cu câte o oală sau mușoaică. După ce l-au împodobit cu frunze și cu flori, îl aduc la o fântână, în afară de sat.

¹ G.F. Ciușanu, *op. cit.*, pp. 33-34, adăugându-se: „Procedul acesta magic pentru chemarea ploii nu-i stingher: îl găsim și la alte neamuri. La multe din popoarele sălbatice ale Africii, instrumentele sonore, buciurile și fluierile magice au rol de căpetenie în chemarea ploii”.

O firească aruncătură de ochi, – dar prea departe!

² Cf. *Dicționarul limbii române la caloian*; G. Ciușanu, *op. cit.*, pp. 86-87.

³ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 255: Căluianul se face a treia zi după Paști, în chip de om, care se îngroapă, și a treia zi, joi, – această joi se numește *paparudă*, – se dezgroapă. După aceasta se udă; *Ibidem*, p. 271 vo și 289: Marți, în ziua de *paparudă*, fetele fac din lut galben un chip de copil, îi pun coji de ouă roșii la cap și îl îngroapă. Joia ce vine îl dezgroapă în zori și îl aruncă într-un puț părăsit, după care fac pomană, cheamă flăcări și pornesc hora.

⁴ *Ibidem*, p. 210 vo: La nouă joi după Paști, se face un om de lut, se îngroapă în zori de zi de către fete, și apoi se face praznic și se udă.

Scândura e dusă de doi băieți, iar al treilea merge înainte, având în mână un băț c-o basma în vârf, – închipuind *steagul* mortului. Delăturile scândurii sunt două fete bocitoare.

Bocetul este următorul:

Ene, Ene,	Că de când n-a mai plouat,
Căluene,	Și pământul s-a uscat
Deschide-ți porțile,	Și lumea că s-a-nturnat.
Să curgă ploile,	E-n-e...
	Că-lu-ieee-nee!...

Se mai adaugă, unde vine mai bine:

Și pietrele c-au crăpat,
Și verdeța s-a uscat,
Și izvoarele-au secat!

Câteodată, la puț se varsă peste el o ciutură de apă și apoi în cea mai deplină tăcere se duce de aceiași copii și se pune în bălării, – în buruiene înalte, unde i se prăpădește urma. De cele mai multe ori însă, după ce a fost bocit, copiii îl aruncă în puț; căpețelele de lumânări se lipsesc de ghizdele, florile cu care a fost împodobit se zvârl tot în apă. Apoi copiii scot apă cu ciutura și luând moșoaicele sau oalele pline, se alungă și se udă; nimeni nu trebuie să se supere. La sfârșit oalele se sparg¹.

Sub numele de *caloian*, *căloian*, *calian*, *scaloian*, *muma pădurii* sau *muma ploii*, datina se cunoaște și prin alte părți.

Variante de bocete, în legătură cu slobozirea ploilor:

Caloiene,	Să sloboadă ploile,
Ene,	Să curgă ca gărlele,
Caloiene,	Zilele
Ene,	Și nopțile,
Du-te-n cer și cere	Ca să crească grânele!
Să deschidă porțile,	

¹ T. Pamfile, *Jocuri de copii*, 1906, p. 5; T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, Iași 1915, pp. 80-84, cu un chip de lut.

Caloiene,
 Ene,
 Caloiene,
 Ene,
 Du-te-n cer la Dumnezeu,
 Ca să plouă tot mereu,
 Zilele
 Și nopțile,
 Să dea drumul roadelor,
 Roadelor,
 Noroadelor,
 Ca să fie-mbelșugată
 Țara toată,
 Lumea toată!
 Ene,
 Ene,
 Scaloiene,
 Ene,
 Ene,
 Scaloiene,
 Du-mi-te la Dumnezeu
 Și te roagă tot mereu,
 Să dea drumul cerului
 Ca să curgă ploile,
 Ploile
 Ca gărlele,
 Nopțile
 Și zilele
 Și cu săptămânile,
 Ca să crească apele,
 Să s-adăpe vitele
 Și să ude grâiele,
 Grâiele și oarzele,
 Meiul și fasolele
 Și toate legumele,
 Și toate porumbiștele!

Ene,
 Ene,
 Scaloiene,
 Tinerel te-au îngropat,
 De pomană că ți-au dat
 Apă multă și vin mult,
 Să dea Domnul ca un sfânt
 Apă multă să ne ude,
 Să se facă poame multe!

Iani,
 Iani,
 Caliani,
 Ia cerului torțile
 Si deschide porțile
 Si pornește ploile,
 Curgă ca șivoaiele,
 Umple-se pâraiele
 Printre toate văile
 Să răsăie grânele,
 Florile,
 Verdețile,
 Să crească fânețele,
 Să s-adape vitele,
 Fie multe pite!

Un bocet, în care nu e vorba de
 ploaie:

Scaloieni scaloian,
 Trupușor de dician;
Scaloîță,
 Scaloiță,
 Trupușor de coconiță;
 Mă-ta că mi te-a cătat,
 Te-a cătat
 De-a întrebat

Prin pădurea rară,
Cu inim-amară;
Prin pădurea deasă,
Cu inima arsă!¹.

Adăugăm și această mărturie, pentru jud. Brăila și Ilfov: cineva a „văzut pe *secetă* niște ȣigănuși c-un boț de noroi, și-i ziceau:

Da ce-i asta, căluiene,
Că de-atâta lungă vreme
Cerul nu l-ai nourat
Și pământul s-a uscat!².

Prin jud. Botoșani, se pare că fetele închipuiesc caloianul prin niște păpuși pe care le îngroapă la un hotar de moșie, prefăcându-se unele din ele în preoți, cântăreți ș.a.³.

5. *Paparuda*, numită și *păpărudă*, *papalugă*, *păpălugă*, *paparugă*, *păpărugă*, *babarugă*, *băbăruge*, *dadaloaie*, *dodole*, *dodoloaie*, *dodoloi*, *mămăruță*, *gog*, iar la macedo-români *paparuda*, *pirpirună* sau *duduleț*, – nume pe care-l poartă fata care se face *paparudă* și care de obicei este săracă⁴, – este datina care are același scop ca și *căluianul*. Îndestul de pe larg descrisă⁵, ea constă în udarea cu apă a unei fete, femeii sau obișnuit a unei țigance, care-și acopere trupul cu verdeață, ca să nu i se vadă pielea.

Dimitrie Cantemir o descrie astfel: „Vara, când este *secetă* cu primejdie pentru sămănături, atunci îmbracă țărani câte o copilă mai tânără, de 10 ani, cu cămașă de frunze de copaci și de buruiene, și cu toate celelalte copile și copii de vârsta ei, umblă jucând și cântând, și cum sosesc la fiecare casă, obicinuiesc babele și le toarnă pe cap apă rece; iar cuvintele pe care le cântă ele sunt mai în același chip:

– Papalugo, suie-te la cer și deschide porțile sale și ne trimite ploaie de sus, ca să crească grâul și popușoiul, mălaiul și alte!⁶

¹ T. Pamfile, *Jocuri de copii*, II, pp. 5-6; Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 288-303.

² Candrea, Densușianu, Speranția, *Graiul nostru*, I, p. 245.

³ Academia Rom., *Ms. no. 3418*, p. 36 vo.

⁴ P. Papahagi, *Megleno-românii*, I, p. 115.

⁵ Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 304-326.

⁶ Cf. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, Iași 1915, p. 74.

Prin Hațeg, „vara, când e secetă mare, se adună vreo doisprezece copii din sat și îmbracă din cap până în tălpi pe un copil mai zdravăn, în frunze din planta numită *boz*. Cu stâlپări de boz îi acoper capul tot, grumazul de tot, jur împrejur tot trupul, picioarele până sub tălpi. Bozul îl leagă cu ață de băiat. Băiatul așa este plin de boz de nici nu vede, ci alții îl conduc de mână. Încep apoi de undeva și parcurg toate ulițele satului. Mergând de-a lungul uliței, toți doisprezece strigă din răsputeri pe un glas:

Ploaie, Doamne, ploaie,
Cerne cu ciurul,
Toarnă cu ciubărul
Pe fântâna seacă,
Ne umple cu apă.
Bumburel de argint,

Ploaie pe pământ;
Bumburel de aur,
Ploaie din bălaur;
Rodul până în pod,
Spicul
Cât voinicul!

Mai în fiecare casă iese câte o muiere cu o găleată de apă și o aruncă pe *boz*, apoi dăruiește bozul cu un ou. Gazda cu fântâna aruncă pe boz câte trei găleți de apă din fântână și-l dăruiește cu trei ouă¹.

Tot o descriere a datinii, pentru jud. Mehedinți: „În timpul verii, când sunt *secete* mari, se întrebuițează multe mijloace pentru a porni ploaia; între acestea sunt *paparudele*. Consistă într-un joc ce se face mai cu samă de țigani. Pentru acest scop, câteva fete, – mai adesea trei, – mai mici de doisprezece ani, se dezbracă până la piele, se încing împrejur în loc de fuste cu plante verzi, – cum sunt *bojii*, – înșirate pe o ață, astfel că de la brâu până la genunchi sunt acoperite, iar pe cap poartă o coroană tot de verdețuri. Fetele pleacă sub conducerea unei țigance bătrâne, prin sat, la fiecare casă și începe să joace înainte și înapoi, în rând și cântând astfel:

Paparudă, rudă,
Vino de mă udă,
Cu ulcioru, cioru,
Să turbure ceru;
Cu găleata, lata,

Peste toată gloata;
Cu găleata plină,
Ploile să vină;
Cu găleata rasă
Ploile să varsă;

¹ Densușianu, *Graiul din Tara Hațegului*, București, 1915, pp. 286-287.

Cu gălețile
 Ca să umple văile;
 Cu apă de ploaie,
 Tot cu țuțuroaie,
 Pământul să moaie;
 Când o da cu plugul,
 Să umble ca untul;
 Când o da cu sapa,

Să cure ca apa;
 Să se facă grânele
 Cât bordeiele,
 Și porumbele
 Cât prăjinile;
 Drugile
 Cât coatele,
 Spicele
 Cât palmele!

În timpul acesta, gazda aduce o vadră plină cu apă și toarnă peste paparude, care, udate cu desăvârșire, continuă a juca, cântând încă de câteva ori, apoi se opresc. Conducătoarea atunci merge la gazdă, care trebuie să le dăruiască ceva. Așa cutreieră mai tot satul, căci rar s-ar gândi cineva de a refuza mijlocitoarele ploii¹.

Din jud. R.-Sărat avem acest cântec:

Paparudă, rudă,
 Vino de te udă,
 Ca să cază ploile
 Cu gălețile,
 Paparudele!
 Să dea porumburile
 Cât gardurile,
 Paparudele!

Ca să crească spicele
 Cât vrăbiile,
 Paparudele!
 Să sporească grânele,
 Să umple pătulele,
 Paparudele!
 Să deschideți cerurile,
 Paparudele!

Să pornească ploile,
 Paparudele!
 Să ferească holdele,
 Paparudele,

Să gonească tăciunile,
 Paparudele!
 Din toate ogoarele,
 Paparudele!²

¹ „Șezătoarea“, I, pp. 154-155; în Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 308-309, cu câteva greșeli.

² Culegere din com. Popești.

Prin jud. Brăila, *păpălugă*, îmbrăcată, în *boji*, sare, joacă și cântă:

Păpălugă, lungă,
Săi, să deie ploile,
Să curgă șoroaiele!¹

Prin jud. Argeș când vin ursari vara, în timp de secetă, *despoaie* oamenii o țigăncușă ca de noua sau zece ani, îi leagă pe trup două-trei rânduri de boji, după care aceasta joacă pe la oameni sub numele de *paparudă*, unde este udată cu apă².

Prin jud. Buzău, la sfârșitul cântecului, *paparuda* adaugă:

Să dea Dumnezeu sănătate
Și ploaie la bucate!³

Prin jud. Gorj, la secete lungi, „se adună pe la sfințitul soarelui copiii, și doi din ei se învelesc cu o plantă *feregă*, și lumea iese cu apă și toarnă peste cei doi îmbrăcați“. Acești copii strigă:

Paparudă, rudă,	Să cure talanți;
Vino de ne udă,	De joi până joi,
Cu găleată, leată,	Să dea nouă ploi;
Peste lumea toată;	Unde dai cu sapa
Cu găleata plină,	Să cure ca apa;
Ploaie să ne vină;	Unde dai cu plugu,
Cu găleata rasă,	Să cure ca untu;
Ploile se varsă,	Deschideți porțile,
De marți până marți,	Să vie ploile! ⁴

Prin jud. Vâlcea, „umblă cinci-șase fete prin sat. Una din ele e îmbrăcată în *boji*, iară celelalte cu vase cu apă în mâini. Pe *paparudă* aruncă cine vrea; ea saltă și celelalte cântă:

¹ Candrea, Densușianu, Speranția, *op. cit.*, p. 251.

² Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 9 vº.

³ *Ibidem*, no. 3419, p. 34 vo.

⁴ „Șezătoarea“, IX, pp. 28-29.“

Paparudă, rudă,	Să dăm la săraci;
Ieși afar' și udă,	Să facem covrigi,
Cu găleata, leata,	Să dăm la calici;
Peste toată gloata.	Să facem păpuși,
Să sunăm cheile,	Să dăm la mătuși!
Să pornim ploile,	Paparudă, rudă,
Să crească bucatele;	Ieși afar' și udă,
Să facem colaci,	Cu găleata, leata,
	Peste toată gloata! ¹

La această datină se referă următorul fragment de text privitor la rămășițele păgânești în datinile poporului român, – adaptare după un altul, de pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, despre *Istoria Rosilor*: „Mai jertfue unii dintru acei închinători de idoli și apelor, adec[ă] bălților, izvo[a]rălor, numindu-le și pre acele dumnezei. Deci unde era apa aproape, ei s-aduna o dată într-un an și merge de s[ă] arunca unei pe alții în apă, iar unde era apa departe, îș[i] turna apă pe dâșii unii altora. Acieasta acum și la unii creștini vedem făcându-să, adecă a doa zi după Paști, numindu-s[ă] trasul în vale, dintru care *tras în vale*, prin îndemnare diiavolului să fac multe sfăzi, gâlcev[i] și bătai”².

Iată acum și fragmentul respectiv din *Istoria Rosilor*, partea „De idoli” la „De udatul cu apă la Paști”: „Oare carii din fără de legile ceale de demult pentru înmulțirea roadelor pământului, aducea jirtve izvoarelor și iazurilor, iară uneorea și pre oameni afunda în apă. Prin oarecare părți rusești încă și până acum a celui lucru netreabnic de demult i să înnoiaște pomenirea, că pe vremea zillii cei luminate a învierii lui Hs. adunându-să tineri și bătrâni, parte bărbătească și fămeiască, unul pre altul după asemănarea unii mângâeri oarecăriia să aruncă în apă; și să întâmplează celui aruncat în apă, după lucrarea dievolească, de să lovește au de piatră, au de lemn și rău îș dă sufletul său. Iară alții, măcar că nu-i aruncă în apă, dară aduc apă, înnoind jirtva aceluiaș drac după obicinuințele sale ceale de demult, măcar că fac spre obiciaiu de mângâiare, iară nu jărtve idolilor; însă mai bine ar fiși aceasta de nu ar fi”³.

¹ *Ghilușul*, II, no. 7, p. 15.

² Academia Română, *Ms. no. 34*, pp. 108-9 vo.

³ M. Gaster, *Chrestomație română*, II, p. 53.

6. Pe vremuri de secetă se fac procesiuni pe câmpuri, cu rugăciuni pentru ploaie. În București se scot moaștele Sfântului Dumitru de la Mitropolie. Prin jud. Argeș se scot moaștele Sfintei Filofteia de la Curtea-de-Argeș; în Iași, moaștele Sfintei Paraschiva, și la Suceava, moaștele Sfântului Ioan-cel-Nou.

Prin alte părți se poartă din sat în sat icoanele făcătoare de minuni, numite *sfinte*, – „în cutare sat s-a dus sfânta“ –, mai întotdeauna icoanele Maicii Domnului, cum sunt: *Sfânta de la Adam* (Icoana Maicei Domnului din mănăstirea Adam, jud. Tutova), *Sfânta de la Florești* (ms. Florești-Tutova), *Sfânta de la Țifești* (jud. Roman), *Sfânta de la Neamț*, *Icoana Sfintei Ana din mănăstirea Bistrița*, *Sfânta de la mănăstirea Măgarului*, din jud. Tutova, ș.a.

În afară de aceasta, și fără de a ști dacă se scot în procesiuni pentru ploaie, mai însemnăm între icoane făcătoare de minuni și *Icoana cuvioasei Paraschiva* din biserica ce are acest hram din R-Sărat, precum și *Icoana Maicei Domnului* din mănăstirea „Dintr-un lemn“.

Sfintele se aduc cu trăsurile ori cu trenul, fiind însoțite de călugării, călugărițele și preoții lor. În sate, stau noaptea în biserici, iar ziua se scot în procesiune de preoți mulți.

Pentru aceasta, bisericile cu icoane făcătoare de minuni primesc plata sau se mulțumesc cu ceea ce se adună în cutii, cu prilejul închinării creștinilor.

Când *sfintele* sunt *luate* în alte părți, și prin urmare nu pot fi aduse la trebuință, preoții și poporării lor „scot icoanele“ bisericii lor în procesiune pentru ploaie.

Scoaterea moaștelor și icoanelor se face, ca și aducerea sfintelor, numai vara și când e secetă. Prin unele părți însă este datină de a se scoate icoanele la *Izvorul Tămăduirii* ori la *Duminica Mare*, pentru ploaie peste vară și „pentru roade la câmp“¹.

Uneori, icoanele făcătoare de minuni prind niște stropi de apă pe dânsele, ca o rouă; acesta este semn că va ploua².

7. După secetă, întâia ploaie trebuie să vie noaptea, pe furiș, ca să n-o deoache lumea³, mai ales după ce „se trudește mult de ploaie“.

Prin Bucovina, acest lucru se socotește a fi o prevestire de *bătălie*⁴.

¹ T. Pamfile, *Agricultura la români*, pp. 12-13.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

³ *Idem*.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 790.

VII. Piatra

1. *Grindina* se numește de obicei *piatră*, *ghiață* sau *zloată*¹; macedo-românii îi zic *grindine* sau *grindină*². Ea se crede a fi un mijloc prin care Dumnezeu pedepsește pe oameni pentru neascultările și fărâdelegile lor, între care se numără și faptul că unele femei sau fete *necurate* pun flori în cap³. Următoarea însemnare bătrânească ne spune cum Dumnezeu a dat piatra împotriva păgânilor prădalnici: „1789, în ziua Înălțării D[o]m[nului] o mie de păgâni ș-au lăsat caii săi și hainele și au plecat pe munți cu gând să robească sate în Țara ungurească... și au dat o piatră cu tunete și cu fulgere groaznice, dar i-au bătut de i-au mai omorât; pe la 7-8 zile, dintr-anșii au venit bătuți de D[umne]zeu și leșinați. Popa Ioan ot Arșiș de la bis. Vlădica au spus și au zis că i-au bătut D[umne]zeu[l] diaurilor“, – al creștinilor⁴.

Fig. 2. Procesie cu *Sfânta de la Adam*, în Bârlad, la 5 iunie, 1915.

¹ Ion Creangă, *op. compl.*, ed. 1906, p. 404.

² P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 604.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 159.

⁴ „Miron Costin“, II, p. 15.

„Piatra e a lui Dumnezeu; o poartă *Sf. Ilie* pentru pocăința oamenilor, când nu cred în Dumnezeu, când sunt răi și fac păcate. Dumnezeu îi pedepsește cu piatră, ca să fie foamete, că doar cu bățul nu-i bate.”¹

Piatra se mai dă și împotriva *strigoaicelor* cari leagă ploile, după cum am văzut: „Dumnezeu și cu *Sf. Ilie* de aceea dau grindina; din pricina strigoaicelor, căci se pun împotriva lui Dumnezeu și opresc ploaia, dar când se pornește Dumnezeu cu tunete, cu trăsnete, cu grindină asupra lor, ele nu mai pot ținea, și-o scapă, și atunci plouă.

La Dumnezeu este un *cal* și un *bou* care duce piatra. Când o poartă calul, nu e așa tare, căci calul fuge repede și piatra cade numai ici și colo. Dar când merge boul, căci boul merge încet, și atunci cade multă și e ca nucile.

Pietrarii însă o alungă unde vreau ei.

Boul sau calul se roagă ca să-i sloboadă, că crapă, și pietrarul îi sloboade pe apă, pe drumuri, pe păduri; musai s-o sloboadă. Pietrarul alungă piatra cu furculița, cuțitul și lingura cu care a cinat el în seara de ajun”².

Piatra mai bate *strigoaicele* din pricină că acestea fură *luceafărul*³.

Când se întâmplă ucideri între oameni sau când și-a făcut cineva singur samă, de asemeni bate grindina⁴: „În satul în care se împrușcă cineva singur, se omoară, musai să bată pe locurile acele șapte ani de zile piatra, pentru păcatul ce s-a făcut, căci Dumnezeu urăște fapta aceasta și trimite acolo pedeapsă”⁵.

Grindina vine și din pricina femeilor și fetelor ticăloase, că nu cruță sfântul pământ, că își pun flori pe cap și umblă cu capul gol, măcar că sunt păcătoase⁶.

Prin jud. Neamț se crede că dacă s-a spânzurat cineva și s-a înmormântat, și nu a fost dezgropat la trei zile, încep numaidecât să bată ploile cu piatră⁷.

În sfârșit, de foarte multe ori piatra este fapta *diavolului*, care a rămas spânzurat în văzduh, atunci când Dumnezeu i-a azvârlit seminția lui din cer, o dată cu pornirea *furtunilor*, cu care de altfel grindina se întovărășește mai întotdeauna.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 702.

² Voronca, *op. cit.*, p. 866.

³ *Ibidem*.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 116.

⁵ Voronca, *op. cit.*, pp. 800-801.

⁶ *Ibidem*, p. 801.

⁷ Cred. rom. din com. Vânători, împărt. de d-l A. Moisei.

2. Cu privire la izvodirea pietrii, prin Bucovina mai ales, întâlnim foarte multe socotiți, pe care le și dăm în următoarele șire.

Prin unele părți se spune că *Sf. Ilie* și *Sf. Mihail* fac piatra. „*Sf. Ilie* orânduiește cu piatra. El ridică gheața în nouri, de sub pământ și în cer merg lostopane de gheață întregi pe nouri, dar *Sf. Ilie* umblă cu căruța și c-un mai tot o sfarmă, iar *Arhanghelul Mihail* merge înainte cu sabia și tot o taie“.

Prin alte părți se crede că *Arhanghelul Gavriil* este acel ce poartă piatra și rânduiește cu *tunul*¹.

Prin altele se spune că piatra ar fi a *Sfântului Petru*: el o fierbe trei zile, ca să fie mai mărunțică, și face să fie însoțită de picături de ploaie calzi. Acesta, a *Sfântului Petru*, este *piatra adevărată*, și nu *grindină*, din care se face *piatra adevărată*! *Sf. Ilie* face focul și *Sf. Petru* o fierbe. Pentru aceasta ziua de *Sf. Petru* se serbează trei zile².

În legătură cu aceasta pomenim credința musceleană care ne spune că piatra arde în apă la *Precup*³

Pe-alocuri se zice că *Sf. Ioan* este acel care fierbe pratra⁴.

Prin alte părți se spune că *Iuda*, – cel ce se serbează la 19 iunie, – orânduiește piatra, o dată cu *furtunile*⁵.

Bălaurii, tot astfel, sunt socotiți ca urzitori de piatră. Bălaurul care se vede întins pe cer ca o pată neagră, face piatra undeva, jos pe pământ, într-o prăpastie, și apoi o urcă în cer, unde o sfărâmă. „Când clocotește piatra“, bălaurii se sparg și piatra se sfărâmă. Uneori bălaurii sfarmă piatra mărunțel, după porunca lui *Sf. Petru*, care o împrăștie apoi pe pământ.

După alte credințe, „piatra o dă *sf. bălaur*, când îi dă Dumnezeu drumul din lanț, când îi mândios pe oameni. Odată s-a fost pus *sf. bălaur* pe un nour și a fost piatra ca nucile. De aceea e păcat a zice: „bată-te mânia lui Dumnezeu“, „bată-te varga lui Dumnezeu!“ O! Ferească Dumnezeu de mânia lui Dumnezeu!“⁶.

Umblând prin toate părțile, balaurul împrăștie piatra mai ales pe unde își poartă coada⁷.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 792.

² *Ibidem*, p. 803.

³ Rădulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

⁴ C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 79.

⁵ *Ibidem*, p. 76; „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“, II, 1, fasc. 2, p. 389.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 802.

⁷ *Ibidem*, p. 809.

Când slăbește bălaurul, el se vede căzând jos ca ceva negru.
El este acela, în care, după alte credințe *Sf. Ilie* trage cu tunul.

Uneori, în legătură cu balaurii, stau și *farmazonii* sau *solomonarii*.

„Piatra o fac farmazonii. Sunt de acei care iau bani de la boieri și dau piatră pe moșiile altora. Anume învață cum să facă.

Sunt oameni solomonari care poartă piatră pe unde vreau, dar cu piatră, balaurii rânduiesc.

Bălaurul e șarpe; dacă n-a văzut om șapte ani, el se face bălaur. Toți șerpii suflă la un loc și fac o mărgică, și acela [care trebuie să se facă bălaur] o ia și se suie la cer; acolo el sloboade piatră și pe dânsul, omul care știe, – *solomonarul*, – umblă călare.

Odată un solomonar s-a sfătuit cu *jidanii*, să bată pâinile oamenilor, ca să cumpere de la jidani. Oamenii au știut și i-au zis:

– Tu vei da piatră pe pâinile noastre, dar nici tu să nu te scobori de acolo!

El s-a temut, a dat piatră într-o fântână și a făcut încă două stoguri. De cădea pe ogoare, numai pământul rămânea!¹.

Prin jud. Botoșani se vorbește despre o *mare înghețată*, unde sunt locuri de gheață cu niște *bălauri*. Dacă acești bălauri sunt descântați de solomonari, gheața îi strânge așa de tare, că-i face să sară în sus, cu gheață cu tot, să se urce în nouri și de acolo să curgă pe pământ în chip de ploaie cu piatră².

Firește că de la o astfel de faptă, nici *dracul* nu poate lipsi: „Pe cer se cunoaște care e nour de ploaie și care de *gheață*. *Sf. Ilie* trage nourul cel de ploaie cu un *bou*, ca să dea apă printre piatră. Câteodată, boul acela așa de greu mugește, că se aude până aicea [tunetul], da *necuratul* trage gheață cu putere de foc³.

Și mai departe: „Piatra o fac *diavolii* cu ciocanele, ca să n-aibă oamenii pâine; dar dacă țin cele nouă *joi* de după Paști, ei atunci n-au putere a o face, căci în joile acelea o fac⁴.

Sau: „În cer sunt grămezi de piatră: o strâng dracii, o fac în chip de *cal*, în chip de *bou*, și pornesc călare prin cer, să o arunce asupra oamenilor, să-i ucidă, să dea foamete, dar sunt oameni care o știu întoarce de la hotar.

¹ *Ibidem*, pp. 807-808.

² Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 110 vo.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 793.

⁴ *Ibidem*, p. 796.

Când e piatra cal, li-i mai ușor de întors, dar când e bou, tare e greu, că dă cu coarnele să-i împungă pe cei ce voiesc să o întoarcă.

Dracii totuna sfărâmă în cer gheață și fac piatră. Ei, dacă nu s-ar teme de Dumnezeu, ar turna-o deodată toată, dar Dumnezeu dă ploaie și o mai înțeală.

Piatră, ori că-i pe *berbec*, ori pe cal, pe *porc*, nu-s tare rele; dar când e pe *buhain* e tare rea.

Dracul vine cu piatra pe cal, la pietrar și zice:

– Sloboadă-mă!

– Nu te slobod!

– Pocnește!

Da Dumnezeu tot umblă cu săgeata în urma lui, de-l trăsnește.

Piatra o fac dracii vara, când e fierbințeală mare; atunci ei se strâng mai mulți la un iaz și suflă până se face gheață. Gheața o sfărâmă și o ridică în nouri și-o dau pe satul care vor ei.

Sf. Ilie de aceea umblă cu *tunul*, ca să-i omoare.

Dacă trece ziua lui *Sf. Ilie*, nici tunul nu are atâta putere, că piatra nu cumpănește așa tare putere asupra pământului¹.

Sau: „După Bobotează nu se spală *cămășile* două săptămâni, pentru că apele-s sfințite. Atunci femeile să nu meargă să bată cămeșile la pâraie, că din pricina lor e grindina mare și sfărâmă pâinile oamenilor. Pentru că dracul, la Bobotează, când strigă preotul *chiraleisa*, cade în fundul apelor; cum va bate vreo femeie cu maiul, la cea dintâi lovitură, el iese în sus, și câtă gheață prinde sub unghii, o duce în cer și din aceea se face vara grindină².”

Dracii se folosesc de sufletul copiilor îngropați nebotezați de multe ori la făcutul pietrii: „Piatra o fac copiii, cei pe care-i fac fetele și-i îngroapă nebotezați. Dacă nu-i botează nimeni când strigă, se duc de slujesc dracului. O fată a făcut odată un copil și l-a îngropat sub boz. După ce s-a măritat, a făcut cu bărbatul ei alt copil. Acesta era năzdrăvan.

Într-o zi îi zice băiatul mâne-sei:

– Mamă, eu mă duc să caut pe frate-meu!

A luat el și s-a dus până a ajuns acolo unde fac copiii cei nebotezați piatră și a luat și un tovarăș de drum, dar pe tovarășul său l-a înecat. Acolo a văzut cum sfărâmau copiii la gheață, iar un drac mai mare, tot le striga:

¹ *Ibidem*, pp. 801-802.

² Voronca, *op. cit.*, p. 794.

– Mai mărunțel, mai mărunțel!

– Ce faci frate? – l-a întrebat el pe frate-său.

– Ce să fac! Ia năcăjesc! Da mama ce face? Să-i spui că poimâini am să mă duc cu mare alai la dânsa!

Băiatul a venit acasă și i-a spus. Când a treia zi, numai ce vine un *nour de piatră* și deasupra un *cal de argint*, – acela era băiatul, – și cu un domnișor călare pe dânsul, – *dracul*, – și a dat o piatră, că i-a sfărâmat toată grădina; n-a avut nici un popușoi [nesticat]; și la nimeni altul n-a mai bătut, fără numai la ea. Astfel a rămas săracă, și a murit și ea, căci nu avea ce mânca. Și tot la draci s-a dus, pentru păcatul ce a făcut.

Este un loc departe, unde nu luminează niciodată soarele; acolo fac ei piatra.

Piatra e păcat să o iei în mână sau în gură, că-i de la dânșii.

Cine ia piatră în gură, acela nu are voie să intre în biserică șapte ani; așa mare păcat are.

Un om, mergând prin Munții Negri, în Galiția, a dat de niște băieți ce tăiau gheață în munți. Toți au sărit la dânsul să-l omoare, dar unul le-a zis:

– Lăsați-l, că-i neam cu mine!

Și i-a zis să se dea la o parte.

Apoi au ridicat gheața cât cărămizile de mari, în cer. Dumnezeu o blagoslovește și se face mică.

Piatra, numai atunci bate într-un sat, când în satul acela vreo fată a avut copil și l-a pierdut și apoi l-a îngropat undeva. Pe locul acela trebuie să vie piatra; ea ucide pământul, îl sfarmă, ca să dezgroape ce este ascuns într-însul, să se arăte la lume ce s-a făcut, că nimic nu se poate trece așa.

Când se face vreo primejduire – ce *vânt* se stârnește! – când se spânzură cineva, atunci necuratul pornește cu bucurie că are un suflet, că e biruitor asupra lui Dumnezeu.

Tot așa și cu piatra; parcă Dumnezeu ar da pe lume piatră, – ian cată ce mândrețuri, ce flori și ce roade dă Dumnezeu pe lume oamenilor! Oare după ce ne-a dat de toate, Dumnezeu ar veni și le-ar sfărâma?

Piatra o fac numai *moroi*, adică diavoli ai acei ce se fac din copiii nebotezați: ei sunt cu diavoli la un loc, dar tot nu-s ca dânșii, căci se cheamă că-s din trup botezat. De aceea ei pot să se ridice în nouri, – nici un necurat nu se poate sui cu nourii în cer, – dar cel din copil *prăpădit* se poate.

Sf. Ilie nu dă cu săgeata în acei draci, dar dă în cei necurați, care sunt din necuratul făcuți.

Ei fac gheața în cer sau o ridică de prin bălți și o sfarmă mărunțel și apoi merg să o dea pe ogoarele oamenilor, în satul unde s-au întâmpnat păcatele. Dacă, poate, fata n-a fost vinovată, dar feciorul a îndemnat-o, atunci merge pe ogorul lui. De aceea se zice în descântece:

– Piatră de fată, ori de fecior, ori de vădană!...¹

3. Pentru ca să fie ferite câmpurile cu roade de piatră, trebuie să se păzească următoarele:

Podgorenii să lege primăvara câteva vițe din *vie* cu *salcie* de la Florii² sau să îngroape în *vie* un *ou* din seara Domnului Hristos (Vinerea Mare)³.

Să se sârbeze ziua de *Joi mari*⁴, iar în ziua de *Vinerea Mare* să nu se coase nimic⁵.

La *Paști*, cine vrea să nu fie supărat de piatră, să tragă clopotele⁶; cine are *vie* și vrea să nu i-o bată piatra, să nu ciocnească *ouă* în întâia zi a *Paștilor*⁷.

Marțile și *joile* după *Paști*, nimeni nu trebuie să-și opărească sau să-și spele *rufele*⁸.

Să se sârbeze *joile* de după *Paști*; prin unele părți se sârbează joia întâia, prin altele a treia sau a noua; prin altele se crede că este bine să se păzească șase joi, prin altele șapte, iar prin altele toate joile din cincizecimea luminată⁹.

Prin Bucovina se spune că rufele nu trebuie să se spele, – *să se bată*, – în aceste joi¹⁰.

Privitor la aceste joi, iată ce se povestește prin jud. Botoșani: „Zice că a fost un împărat, *Joian*, și acela, când a ajuns la slăbiciune, a lăsat cu limbă de moarte că aceea zi [în care va muri el], s-o țină oamenii pentru binele lor. Și în ziua aceea măcar să fii dator, să nu te duci la lucru, că

¹ Voronca, *op. cit.*, pp. 799-800.

² Gorovei, *Credinți*, p. 142.

³ *Ibidem*, p. 353.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, II, p. 268.

⁵ Gorovei, *Credinți*, p. 356.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 114.

⁷ Cred. rom. din jud. Tutova.

⁸ Revista „Tinerimea română“, VI, 1-2, p. 93.

⁹ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 162.

¹⁰ Voronca, *op. cit.*, p. 795; cf. T. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, pp. 2-4; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 315.

piatra, de o ții, va bate ogorul de alături și al tău nu va fi bătut. Atunci, în ziua aceea, fierbe mai tare piatra, e mare cumpănă, și de aceea a zis împăratul să o ținem. Atunci e *Bulciul cel mare* și se cheamă *fierberea pietrii*!¹

Prin jud. Mehedinți se serbează trei *marți*, trei *joi* și trei *sâmbete* de după Paști, una după alta².

Să se sârbeze *Vanghelistul Marcu*, 27 aprilie³.

Până pe vremea fânului, femeile n-au voie să meargă cu *furca* în brâu, trecând pe câmpuri, că bate piatra⁴.

Să se sârbeze *Izvorul Tămăduirii*⁵; aceasta sărbătoare cade vineri, în Săptămâna Luminată, și deci se spune: vinerea din Săptămâna Luminată să nu se țeasă, căci cum vei bate cu vătalele, așa va bate piatra; să nu coși, căci cum vei sparge pânza cu acul, așa va sparge grindina sămănăturile; și să nu zolești rufe, căci cum clocotește uncropul în zolniță, așa va clocoti piatra⁶.

Prin unele părți se serbează pentru piatră nouă *vineri* de după Paști⁷.

Să se sârbeze *Vanghelistu Ioan*, 8 maiu⁸.

Să se sârbeze *Ghermanul*, 12 mai: „În ziua asta nu se lucrează nici în câmp și nu se plivește nici în vie. Mai ales în vie nu se lucrează, căci curând-curând se stârnește o ploaie groaznică cu piatră, care prăpădește via, viță cu viță, parcă ar îndemna-o cineva:

Mai jos, Ghermane,
Că mai e o viță în vale!

Adică: tot, tot, să nu mai rămâie o viță zdravănă!

Cică era odată, încoă spre Vlașca, un om bogat putred, care în ziua de Gherman, a băgat vreo douazeci de oameni la sapa porumbului.

Pe seară, vine, nene, o *hală*, de-i face *arie* tot ce săpase. Ce era să mai facă? Se uita și el cu mâinile în sân cum își râdea naiba de munculița lui. Dar el de colo își mai făcea din când în când coraj ca tiganul:

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 795.

² *Semn de cinstire lui Serafim Ionescu*, Bârlad, 1914, p. 67.

³ Radulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 63.

⁴ Gorovei, *Credinți*, p. 128.

⁵ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 165.

⁶ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 166.

⁷ C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 64.

⁸ Radulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 65.

Pe el, Ghermane,
Că mai sunt șapte pogoane!

Atât porumb îi mai rămăsese nesăpat¹.

Să nu se serbeze până la Ispas².

Să se serbeze *Ion-fierbe-piatră*, 25 mai, căci el o fierbe și o duce unde vrea³.

Să se serbeze *Iuda*, între 10 și 20 iunie, *Vărtolomeiu*, 11 iunie⁴ și *Precupul*⁵;

Să se serbeze ziua a doua și a treia după *Sf. Petru*⁶.

Merele să nu se arunce în sus⁷ până la această zi. Tot astfel să se păzească și din partea altor poame⁸.

Morții să nu se aducă dintr-alt sat, – să nu fie deci trecuți peste un hotar, – atunci când s-au spânzurat, înecat sau au murit de altă moarte grabnică, spre a fi înmormântați în ținuturile satelor în care au trăit, căci grindina, în vara ce vine, va prăpădi neconținut sămănăturile de pe moșia în care s-a făcut îngroparea⁹.

4. Pentru oprirea ploilor cu piatră sau pentru abaterea lor, întâlnim următoarele datini și credințe:

Prin unele părți se trag *clopotele*, de la biserică, cu care chip se socotește că ploile se vor abate spre alte moșii; aceasta trebuie să se facă înainte de a intra în hotarul satului la a cărei biserică se trag clopotele, căci altfel nu mai poate avea nici o înrăurire asupra ploii. Prin Bucovina se crede că nu toate clopotele au puterea de a alunga piatra. „Pentru alungat piatra se toarnă anume clopot, care se sfințesc, și la sunetul cărora fuge noulul”¹⁰.

¹ *Ibidem*, p. 65; cf. Radulescu-Codin, *O samă de cuvinte din Muscel*, p. 34.

² Voronca, *op. cit.*, p. 795.

³ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 333.

⁴ Radulescu-Codin, *Mihalache, op. cit.*, p. 73.

⁵ *Ibidem*, p. 79.

⁶ Gorovei, *Credinți*, p. 34.

⁷ Cred. rom. din com. Ardeani, jud. Bacău, împărt. de d-l D.I. Procopie.

⁸ Voronca, *op. cit.*, p. 796.

⁹ Cred. rom. din com. Hânțești, jud. Dorohoi, împărt. de d-l N.V. Hânțescu.

¹⁰ Voronca, *op. cit.*, p. 807.

Să se înfigă în pământ un *cuțit*¹, o *sapă* sau un *topor*², punându-se pe muche puțină *sare*³.

Prin jud. Botoșani, când plouă cu piatră și-i cumpănă mare când trebuie să se înfigă toporul în pragul casii, se zice:

Fugi, fugi, ploaie mare,
Că te-ajunge sfântul soare
C-un mai,
C-un pai,
Cu sabia lui Mihai⁴,
Cu toporul Domnului,
Hârști! capul omului!⁵

Prin Macedonia, ca să înceteze grindina, se obișnuiește a se lua *pirostita* și a se arunca anapoda în curte, dinaintea porții, punându-se un *clește* pe ea.

Alteori, când *grindineadză grindină*, – când începe să cadă cu furie, – se dă cu *pușca*, „ca să se întoarcă, după cum se crede, pe *vulturul* care aduce grindina. Dacă vulturul se întoarce, grindina încetează îndată⁶.

„Când vezi că vrea să mânânce un *șarpe* pe o *broască*, să iei un bețișor și să-i desparți, și bețișorul acela e bun de alungat piatra. Unde ameninți cu el, într-acea parte fuge.

Pentru piatră, toamna, după Ziua Crucii, care *șarpe* a mușcat pe cineva, rămâne afară de pedeapsă; pământul nu-l primește pentru păcatul ce l-a făcut. El atunci iese la drum să-l ucidă omul, să-i ia păcatele. Cine a ucis așa un șarpe, să strângă *bățul* acela și când vine piatra, să încunjure casa de trei ori cu bățul și piatra fuge⁷.

Prin jud. Botoșani se zice că acel băț trebuie să fie de *alun*⁸.

Se pun pe foc *mâțișoare*, – flori de salcie, – de la *Florii*⁹; „alții, când văd că se apropie vreo grindină mare de sat, oraș, sau ce este, spun că e bine

¹ Revista «Tinerimea română», III, 1, p. 120.

² Șezătoarea, III, p. 120. – Zanne, Proverbele, IX, p. 315.

³ Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu. – Șezătparea, II, p. 194 și XV, p. 10.

⁴ Este desigur vorba de sabia Arhanghelului Mihail, cu care ia sufletele oamenilor; cf. Pamfile, Sărbătorile de toamnă, p. 77 și urm.

⁵ Împărt. de d-l D. Furtună, com. Mănăstireni.

⁶ P. Papahagi, Din lit. pop. a aromânilor, p. 340.

⁷ Voronca, op. cit., p. 807.

⁸ Acad. Rom., Ms. no. 3418, p. 110 vo.

⁹ Marian, Sărbătorile, II, p. 264.

să iei mâțișoare sfințite, să ieși cu dânsle înaintea grindinii până ce nu apucă aceasta a trece pe hotarul satului sau al orașului, și se rostește cuvintele întrebuintate la ajunuri, când postesc, ca să se poată opri, și cum ai făcut aceasta, grindina îndată apucă în alte părți¹.

Prin Bucovina se folosesc de către pietrari „trei crengi de mâțișori de la Florii și trei crengi de *tei* de la trei Dumineci Mari“, dar numai până când piatra n-a trecut hotarul².

Prin Botoșani „cu stâlpările ce se dau în ziua de Florii, – un fel de lozie, – poate să alunge o fată fecioară piatra. Când vine de la biserică, crenguța să n-o aducă în casă, dar să o puie afară sub streșina casei și să zică un descântec, și când va vedea nourul, să ia creanga, și în care parte va amenința ea să cadă, într-acolo se întoarce îndată nourul“³.

Prin Bucovina, unii știu să folosească *clocoticiul*, – lemn sfânt, pe care nici tunetul nu-l lovește, – încingându-se cu el, și având în mână un băț din acest lemn, cu care se poate abate piatra⁴.

Prin unele părți se crede că e bine să se aprindă *lumânarea* de la aer, – de la îngroparea Domnului Hristos, – căci fuge *diavolul*⁵, să se înconjoare grădina cu lumânarea de la Paști⁶, să se pună în cele patru cornuri ale ogorului *nafură* de la Paști, să se afume cu *sfințituri* de la Paști, adică ouă, pască s.a.⁷.

Să se pună în fereastră *ouă de la Paști*, cum obișnuiesc macedo-românii⁸.

„Când tună, femeia să țină *cuțitul* în mână, în sus, și *lumânarea de la Paști* aprinsă, în jur cu *buruiene sfințite de la Paști*, – flori, – și să afume cu ele, că îndată fuge *tunul, piatra*. Sau să arunce afară *cociorva* și *lopata*, cruciș“⁹.

„Odată, când va fi fost aceea, a ars lumea, și *Maica Domnului* a aruncat *cociorva* și *lopata* afară, și numai în locul acela n-a putut să ardă pământul.

¹ *Ibidem*, p. 265.

² Voronca, *op. cit.*, p. 806.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 547.

⁵ Marian, *Sărbătorile*, II, p. 305.

⁶ Cred. rom. din com. Larga, jud. Bacău, împărt. de d-l C.Gh. Vartolomei: „Lumânarea de la Paști este bună să se aprindă la *grindina* și la alte *pripistenii mari*“.

⁷ Voronca, *op. cit.*, p. 805.

⁸ Cosmulei, *op. cit.*, p. 54.

⁹ Voronca, *op. cit.*, p. 805.

Și de pe bucățica aceea s-a făcut apoi *pământul* ce-l avem astăzi. Altfel ne-am fi prăpădit. De aceea aruncă și femeia cociorva și lopata când e piatra, și atunci grindina se mai potolește, căci femeia e pe partea Maicii Domnului. Și de aceea și femeia are dreptatea ei în lume, și bărbatul trebuie și pe ea s-o asculte, măcar cât de puțin¹.

„Când e piatra, să arunci afară *cociorva* și *lopata*, cu care scoți din cuptor *nafura*, că stă; uneori ele se pun și cruciș; în lipsă de lopată, se pune *mătura* și în locul lor, orice lemn, cruciș².

Prin jud. Botoșani, când bate piatra, femeile închid ușa, după ce mai întâi au azvârlit afară *cociorva* și *lopata*, înfigând între ele *toporul*³.

Tot prin jud. Botoșani, unii știu să alunge piatra cu trei mlădițe de *alun*; două dintr-însele sunt ținute cruciș, iar cu a treia se taie spre partea de unde vine ploaia⁴.

Solomomarii sau *vrăjitorii* pot să lege piatra înainte chiar de a se ivi într-un sat. Solomonari pricepuți nu lipsesc. Iată arătările unui învățător sucevean, din 1893, cu privire la solomonarul Ion Liciu: „Acest om e din Râșca, unde își are locuința. El s-a angajat mai cu toți sătenii de pe malul Moldovii, până în hotarul județului Neamț. Fiecare cap de familie trebuie să-i dea câte 50 bani și în unele sate, câte un franc pe vară. În schimb, *el se obligă a păzi holdele lor de grindină*. Pe cei ce se opun a plăti, îi amenință.

În Giulești făcuse angajament cu câte 50 bani de familie. Le puse și niște condițiuni: să sărbătorească *joile* până la *Sf. Ilie*, în care zile, mai cu samă, să nu întindă *pânza* pe iarbă la soare. Preoților le ceru să nu sune clopotele la biserică când vor vedea o *cumpănă*, – nor cu tunete și trăsnete.

A cerut sătenilor de i-au arătat marginile țarinei lor, și le-a însemnat cu niște steaguri înalte de draniță. La împlântarea acestora, spuneau cei ce au fost de față, că i-a oprit a se apropia de el. În acest timp zicea încetișor din gură, scotea ceva din traista de la șold, și repede o împlânta în pământul de pe hotar.

La cerințele sătenilor de a le arăta vreo minune de puterea sa, le-a spus:

– Să vă păziți, când veți vedea vreo *greutate*, – nori cu furtună, – că am să torn piatra pe prund, – locul de imaș dintre sat și malul drept al Moldovii.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 806.

² *Ibidem*, pp. 805-806.

³ Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 110.

⁴ Cred. rom. din com. Mănăstireni, împărt. de d-l D. Furtună.

Ce groază strașnică a băgat... în văcarul satului!

Cum înnoura și tuna, văcarul o tulea înspre sat.

Într-o zi, niște nouri grozav de întunecați, despre munții din apus, se lasă regegior pe deasupra satului, vărsând ploaia în două cu *pocnete* și fulgere. Văcarul, ca și cuprins de toate boalele, nici se mai gândește la vite: le lasă și o ia la sănătoasa înspre sat, câțând scăpare. Credea că acum a venit timpul să se acopere prundul cu piatra fâgăduită de proorocul lor. Cum s-a întâmpilat, că piatra n-a bătut pe locurile acelea, nici prin împrejurimi, toată vara¹.

Toate acestea sunt bine crezute. Iată și spusele țăranilor:

„La câmp, – jud. Botoșani și Iași, unde merg vara la lucru, – era un boier cu moșii, și în tot anul îl bătea piatra, de n-alegea nimic. S-a găsit un solomonar de s-a dus la el și i-a zis:

– Cucoane, să-mi dai 50 de franci, și să-mi faci un ocol mare, și las', dacă ți-a mai bate piatra!

Boierul i-a dat așa. El a pândit când a venit o *zloată*, și și-a luat în spate o lopată și-un topor. Ce-a zis din gură, nu știu, dar atâta: a grămădit piatra în ocol, că nu mai țineau gardurile. Cum o stat, repede cu lopata, de dă într-o parte piatra. Când dedesubt, numai dă de un *bălaur* care mai mișca din coadă. Haț! toporul și taie capul bălaurului!

Boierul i-a dat cei 50 de franci și el s-a dus în drumul lui. Și din vara aceea, n-a mai bătut piatra pe moșia boierului¹.

„Cine postește cele trei *ajunuri*: al Crăciunului, al Anului Nou și al Bobotezei, are mare putere înaintea lui Dumnezeu și multe celea poate face: acela poate înturna și *piatra*. Când vede că vine nourul, să se dezbrace în pielea goală, să ia două *cuțite*, câte unul în fiecare mână, să le întoarcă cu *ascuțitul* la spate și, mergând, ca și cum ar vrea să sparie pe cineva, să zică:

– Ho, *Sfinte Ilie*, oprește-ți *buhaiul*!

Și nourul fuge!².

Astfel postesc *pietrarii*: „La ajunul cel întâi, face pietrarul o turtă din cel întâi aluat și pune în ea de toate bucatele ce sunt pe masă; ia apoi cu turta în prag și zice:

– Poftim, piatră, la mine, la masă! Cum nu vezi tu amu pâinile mele, și n-ai nici o putere, așa să n-ai putere vara, în câmpuri, când vei veni!

¹ „Șezătoarea“, II, pp. 141-142.

² Voronca, *op. cit.*, p. 792.

Așa cheamă el cu turta ceea piatra în trei ajunuri, și apoi vara, când merge la alungat piatra, ia turta într-o mână și *mâțișori de la Florii* în alta, și tot în una dă din mâni, – o alungă, unde vrea el, că are drept: de ce n-a venit atunci când a chemat-o?¹.

„Piatra o leagă pietrarii de *ajunul Crăciunului*. Toată ziua postesc, iar seara pun pe masă din toate roadele pământului. Masa lor e țarină atunci. Înainte de a se pune la masă, se pun în genunchi și cheamă să vie *piatra*, că, de nu va veni atunci când o cheamă ei, la vară n-are dreptul să vie ea. Zic astfel de trei ori și înnoadă noduri pe ață de cânepă uitată pe ogor, și piatra e legată. Cu acele *noduri* și cu *coasa* merg apoi ei vara și-o alungă descântând”².

„În Ostrița era un om ce știa a întoarce piatra. El se lega peste trup în cruciș cu lemn de *clocotici* și avea o vargă de clocotici în mână. Piatra venea în chip de *bou* până la hotar și-l ruga:

– Dă-mi drumul, că crăp!

Dar el n-o lăsa. Trebuia numaidecât să se ducă peste păduri, peste ape, unde o trimetea el. Dacă n-ar fi avut varga cea de clocotici în mână, nu l-ar mai fi întrebat: ar fi bătut. Dar așa, nu se putea apropia”³

Prin unele părți se crede că sunt oameni care știu să alunge piatra cu bețe de alun, trimițind-o spre păduri⁴.

5. Pentru încheiere, adăugăm următoarele credințe:

Dacă *tună* primăvara, înainte de a se fi luat zăpezile, este semn că peste vară va bate piatra multă⁵.

Dacă la Paști plouă cu piatră, anul va fi mănos⁶.

Când plouă întâi cu piatră, prin unele părți din jud. Tutova obișnuiesc unii a se muia la cap cu fire din acea piatră, ca să fie scutiți de durere de cap peste vară⁷.

„Până la *Sf. Ilie*, piatra merge asupra vântului, dar după *Sf. Ilie*, după vânt. *Piatra are vântul ei*, afară de vântul acesta”⁸

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 801.

² *Ibidem*, p. 800.

³ *Ibidem*, p. 801.

⁴ D. Dan, *Staja*, p. 100.

⁵ „Șezătoarea“, XV, p. 10.“

⁶ Marian, *Sărbătorile*, III, p. 102.

⁷ Cred. rom. din com. Schineni, împărt. de d-nii frați Cahu.

PARTEA a VII-a

CURCUBEUL

1. *Curcubeul*, numit și *curcubău*, *curcu-boului*¹, *brâul Maicii Domnului*², *brâul cerului*³, *curuna cerului*⁴, *brâul lui Dumnezeu*⁵, *brâul Cosânzenii*⁶ sau *brâul popii*⁷, acea

Năframă vărgată,
Peste mare aruncată⁸,

este, după unele credințe, un semn lăsat de Dumnezeu că *ploaia* va înceta⁹. Aceasta provine poate din legământul pe care Dumnezeu l-a făcut cu Noe, după potop, dacă nu cumva atât credința populară, cât și versiunea biblică, nu vor avea același izvor.

Iată ce scrie Biblia: „Și Dumnezeu vorbi lui Noe și fiilor lui care erau cu dânsul, zicând:

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 869.

² *Dicționarul limbii române*, la cuv.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 868.

⁴ „Ghilușul“, I, no. 2, p. 12: „Curcubeul e un brâu alb, galben și verde cu roșu: cununa cerului“.

⁵ „Șezătoarea“, I, p. 125; *Idem*, VI, p. 30; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 299.

⁶ *Dicționarul limbii române*, la cuv.

⁷ „Șezătoarea“, VI, p. 30.

⁸ A. Gorovei, *Cimiliturile românilor*, p. 123.

⁹ „Șezătoarea“, IV, p. 119; *Idem*, VI, p. 30; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 869; P. Papahagi, *Din lit. pop. a aromânilor*, p. 190; „Ghilușul“, I, nr. 2, p. 12.

– Și eu, iacă eu întăresc legământul meu cu voi și cu semința voastră după voi, și cu toate viețuitoarele care sunt împreună cu voi: cu paseri, cu vite, cu toate fiarele pământului care sunt împreună cu voi, cu toate câte au ieșit din corabie, cu toate animalele pământului. Da, eu întăresc legământul meu cu voi, că nu se va mai pierde tot corpul de apa potopului, și că *nu va mai fi potop*, ca să strice pământul.

Și a zis Dumnezeu:

– Acesta este semnul legământului care-l pune eu între mine și între voi și între toate viețuitoarele care sunt cu voi pentru toate generațiunile. Eu am pus *curcubeul* meu în nouri și *acesta va fi semn de legământ* între mine și între pământ. Și când eu voi acoperi pământul cu nouri, curcubeul se va arăta în nouri. Și-mi voi aduce aminte de legământul meu ce este între mine și tine și între toate viețuitoarele de orice corp; și apa nu se va mai face în potop ca să piardă tot corpul. Și arcul va fi în nouri și eu îl voi vedea pe el spre a-mi aduce aminte de eternul legământ care este între Dumnezeu și între toate viețuitoarele de verice corp care este pe pământ.

Și Dumnezeu zise lui Noe:

– Acesta este semnul de legământ pe care l-am întărit între tot corpul care este pe pământ¹

De aici firește iese credința pe care o întâlnim aproape la toate popoarele creștine, care arată că curcubeul este semn că nu va mai fi un al doilea potop.

Mai numeroase sunt însă alte socotinți, care dau curcubeului alte obârșii. Foarte multe întâlnim prin Bucovina:

Curcubeul este o fată de om bogat care păștea odată vite pe lângă un pârau; deodată a venit un nour care a ridicat-o în cer și acolo s-a prefăcut în brâul frumos pe care îl vedem și astăzi.

Curcubeul este făcut din om.

Curcubeul este o ființă minunată care stă cu gura într-un lăcușor².

Curcubeul este un drum pe care merg *bălaurii* când duc apă în cer, pentru ploaie.

Curcubeul este făcut din trei surori: „una roșă, una galbenă și una albastră. Una-i creștină, alta-i catolică și alta-i jidaucă. Ele se sfătuiesc pe care țări să dea ploaie. Și pe o țară dau, da pe alta nu. Ploaia o scot din mare”³.

¹ *Facerea*, 98-917.

² Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 244.

³ Voronca, *op. cit.*, pp. 868-869.

Curcubeu este făcut din *duminica* jidovească și cea creștinească. E tare păcat, c-o coc și-o frig pe sf. Duminică. La Sf. Ioan din Suceava este icoana ei cu copilul în brațe și zice că e toată neagră, tăiată și supărată. Numai jidanii pe duminica lor o cinstesc, și de aceea, cât e de veselă pe curcubeu! căci dunga roșie de pe curcubeu este duminica jidovească, iar cea albastră, cea creștinească¹.

Curcubeu este făcut „din soare și din apă“.

Prin jud. Vâlcea se spune despre curcubeu că are trei culori: roșu, galben și verde. Dacă se vede roșu mai mult, este semn că în acel an va fi *vin* din îmbelșugare; de va fi mai mult galben, este semn de multă roadă în *grâne*, iar de va fi verde, vor prisosi *fânețele*².

Prin jud. Dâmbovița se spune că dacă curcubeu e mai mult roșu, prevestește belșugul de *vin*; de va fi mai mult verde, va fi frumos grâu, iar dacă va fi mai mult albastru, este o prevestire pentru *secetă* și moarte³.

Prin jud. Botoșani se crede că dacă predomină culoarea roșie, este semn de *vânt*; cea verde prevestește belșugul în *grâu*, iar cea albastră, *secetă* și moarte⁴.

El are o gură ca a boului⁵, cu care sugă apă din pâraie și mare, atunci când oamenii se roagă pentru ploaie sau când Dumnezeu sorocește ploaia, și apoi o răvarsă asupra pământului⁶. După cât de mare este apa din care bea curcubeu, așa va fi și ploaia: dacă apa va fi mare, și ploaia va fi mare⁷.

Prin Țara Hațegului se crede că curcubeu bea apă cu amândouă capetele din câte un râu⁸.

Când apa suptă, ca de obicei, este gata să se isprăvească, curcubeu începe să sugă cu mai multă putere. Atunci se vede cum partea lui de deasupra este mai neagră. Când trebuie să ploaie mai mult și un curcubeu

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 265.

² Cred. rom. din com. Voicesti, împărt. de d-l I.N. Popescu.

³ Gorovei, *Credinți*, p. 93.

⁴ Cred. rom. din com. Trușești, împărt. de d-l C. Atanasie.

⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 869.

⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci: „Prutul este adăpătorul curcubeului când se arată la răsărit și Siretul, când se arată la Apus; Voronca, *op. cit.*, p. 868; „Ghilușul“, I, no. 2, p. 12.

⁷ Voronca, *op. cit.*, p. 868: Când e Dunărea mare, toamna, n-are să fie ploaie, dar când e mică, da, căci a băut din ea curcubeu.

⁸ Densușianu, *op. cit.*, p. 285.

nu dovedește cu suptul apii, Dumnezeu poruncește să se mai facă un curcubeu, și acesta se și arată deasupra celui dintâi, dar el este mai slab¹.

Dacă nu se spune că de multe ori sugă *broaște* și *bălauri*, care cad apoi din nouri o dată cu ploaia, cum face *sorbul*, totuși se spune că s-a întâmpnat să sugă oameni: „O fată spăla cămeșile la pârau și curcubeul a tras-o și a slobozit-o tocmai de cea parte. Fata nu știa altă limbă decât italienește. Cu mare greu s-a găsit un italian și a înțeles-o și a trimis-o în țara ei².

Pe *Sf. Varvara*, fată de păgân, a luat-o Dumnezeu la cer prin ajutorul curcubeului, că s-o scape de urgia celor ce-o urmăreau³.

De este vreun om aproape, când bea, îl trage și-l sloboade de cea capăt; atunci, acel om e o lună bărbat și o lună femeie, și cunoaște orișice în stele⁴.

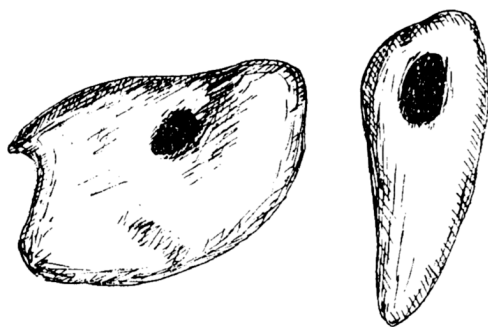

Fig. 3. Pietre prin care sugă curcubeul apă

Curcubeul nu bea apă de-a dreptul, ci printr-o pietricică găurită. Prin jud. Vâlcea⁵ aceste pietricele (fig. 3) se strâng și se păstrează, ca și în Bucovina, pentru tămăduitul vacilor cu ugerul bolnav. „Oamenii, când găsesc această piatră, prin care a băut curcubeul apă, o strâng ca pe un odor scump și o lasă moștenire din tată în fiu. E

bună de muls *vaca*, de trei ori, în cruciș, când e laptele cu sânge. E bună de descântat de *gâlci*, de *gușă*, – tot suflă pe piatră și o lipește de gâlcă. Iar când fată întâi *vaca*, de va mulge-o prin aceea și va spăla *vaca* și *vițelul* cu lapte, și le va da să bea, nu le mai strică nime“⁶.

¹ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci, „Șezătoarea“, XIV, p. 71.

² Voronca, *op. cit.*, p. 868.

³ T. Pamfile, *Sărbători de toamnă*, pp. 153-154.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 865.

⁵ O frumoasă colecțiune de aceste pietre găurite am văzut la d-l C.N. Mateescu, profesor în R.-Vâlcea. Aceste pietre se folosesc ca *plumbi*, ca greutate, pe partea de jos a volocelor de prins pește, ca să meargă pe pământ, să nu treacă peștele pe sub ele.

⁶ Voronca, *op. cit.*, p. 869.

Apa din care bea curcubeul are o mare priință roadelor câmpului. Dacă se udă bucatele la o secetă cu o astfel de apă, bucatele cresc minunat. „Odată s-a găsit undeva locul unde bea curcubeul deschis și oamenii au luat apă și au stropit, câmpul și anul acela a fost tare bună pâinea; da altă dată au găsit închis și a fost secetă”¹.

Cine merge în genunchi până la locul unde s-adapă curcubeul, întinerește ca un copil²; dacă merge până acolo în genunchi, și bea apă, se face fată, de-a fost băiat, și băiat, de a fost fată³.

Românii macedoneni cred că aceasta se întâmplă atunci când o fată sau un flăcău trece pe sub curcubeu. Megleniții adaugă însă că unul ca acesta, care-și schimbă firea trupească trebuie să moară după trei zile⁴.

Prin Moldova se crede că cine bea apă de unde bea curcubeul, se face o lună băiat și o lună fată⁵.

Credința în această schimbare o aflăm și la francezi⁶.

Cine merge călare pe *porc* unde bea curcubeul apă, și se dă de trei ori peste cap, se face o lună băiat și o lună fată. Și care femeie îngreuiată va merge în genunchi până unde bea apă curcubeul, să zică „tatăl nostru” de trei ori și să bea apă mai la vale, copilul acela ce-l va face, are să fie o lună fată și o lună băiat, și are să știe tot ce-i pe lume, are să fie năzdrăvan”⁷.

De asemeni, se face năzdrăvan cel ce va merge în genunchi până la gura curcubeului, zicând de asemeni „tatăl nostru”⁸.

Credința aceasta o întâlnim și la polonezi⁹.

¹ Voronca, *op. cit.*, p. 869.

² Cred. rom. din com. Larga, jud. Bacău, împărt. de d-l C. Gh. Vartolomei.

³ „Șezătoarea”, VI, p. 31; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 299; Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 244: Cine merge până la locul unde stă curcubeul cu gura în lăcușor, de-i bărbat se face fată, și de-i fată se face bărbat; Desușianu, *op. cit.*, p. 285: „Cine merge în coate și în genunchi până la locul unde bea el apă, să bea de acolo și să se întoarne peste cap, din fecior se face fată și din fată se face fecior”.

⁴ P. Papahagi, *Din lit. pop. a aromânilor*, p. 190.

⁵ „Șezătoarea”, XIV, p. 71: „Cine bea apă dintr-un loc eu curcubeul, acela într-o lună e prunc și alta fată”.

⁶ *Mélusine*, II, p. 12, după P. Papahagi, *Din lit. pop. a aromânilor*, p. 190.

⁷ Voronca, *op. cit.*, p. 868.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Revue des traditions populaires*, XXVII, p. 65.

Cine vrea să aibă pelița albă și lucie, să se spele cu apă din coada curcubeului¹.

Cine va vrea să găsească o *comoară*, să ia două coafe de apă și să meargă în coate și în genunchi până unde bea curcubeul apă².

De multe ori curcubeul își are numai un capăt mai frumos: acesta este gura lui³; despre celalt capăt macedo-românii cred că se odihnește pe o colină sau o măgură, – o *dzeană*⁴.

Prin Țara Hațegului, când copiii văd curcubeul, cântă:

Curcubeu, beu,
Bea apă din tău;
Curcubiță, biță,
Bea apă din viță!⁵.

2. În legătură cu credința pe care o întâlnim pretutindeni că curcubeul sugă apă din ape, – credință care o au și *francezii*⁶, – găsim și descântecul pentru secarea *gușii*, la cei ce o au. Acei gușați, când văd curcubeul, freacă gușa și zic:

Curcubeu,
Curcubeu,
Bea de unde-i bea,
Bea din gușa mea!⁷.

Prin jud. Bacău se strigă:

Curcubeu,
Curcubeu,
Nu bea apă din pârau,

¹ „Șezătoarea“, VI, p. 31; Zanne, *Proverbe*, IX, p. 299.

² *Ibidem*.

³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁴ P. Papahagi, *Din lit. pop. a aromânilor*, pp. 189-190.

⁵ Desușianu, *op. cit.*, pp. 285-286.

⁶ *Revue des traditions populaires*, XVIII, p. 374.

⁷ Voronca, *op. cit.*, p. 870.

Ci ți-oi da
Dintr-o ulcea:
Bea apă din gușa mea!¹.

Prin alte părți, descântecul se rostește de cel ce are gușă atunci când vede
întâiaș dată curcubeul, bătându-și gușa cu un ac sau un os, și este aceasta:

Curcubeu, de unde bei?
Bea din gușa mea!²

3. „Când vezi întâiul curcubeu, să zici,

Curcubeu,
Curcubeu,
Acel roș, al meu
Acel verde-al tău!,

că cel roș e mai frumos, e vesel și ești vesel tot anul“³.
Ca să le crească părul, copiii macedo-românii, când văd curcubeul, zic:

Curcubei, bei,
Pon s-ti pleți si bei
Una pică di apu,
La minii-ni criscură perili pon di bron!

Adică:

Curcubeule, beule,
Până să te pleci să bei
O picătură de apă,
Mie-mi crescură perii până la brâu!⁴

¹ Cred. rom. din com. Larga, jud. Bacău, împărt. de d-l C. Gh. Vartolomei.

² „Șezătoarea“, I, p. 126.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 869.

⁴ P. Papahagi, *Din lit. pop. a aromânilor*, p. 189.

Tot pentru aceasta se roagă și copiii românilor din Meglenia¹, și tot așa.

La acestea adăugăm și următoarele credințe:

Dacă se arată curcubeul dimineața pe pâclă, este semn că lung timp vor fi pâclele cu buri².

Dacă curcubeul se arată dimineața, se socoate ca un semn prevestitor de *secetă*³.

Dacă curcubeul se arată seara, prevestește vreme bună⁴.

Macedo-românii cred că dacă curcubeul se ivește de mai multe ori, e o prevestire că *măslinile* se vor face din belșug.⁵

¹ *Idem, Megleno-românii*, I, p. 47.

² Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁴ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

⁵ Cosmulei, *op. cit.*, p. 46.

PARTEA a VIII-a

ZĂPADA

1. *Zăpada, omătul sau neaua* se face din apă, „din aburi“, ca și ploaia, și stă astfel în nouri până când dă Dumnezeu să ningă, căci, după cum „sunt nouri de ploaie, sunt și nouri de ninsoare“. „Iarna nu poate ploua din pricina frigului; de aceea ninge“.

„Zăpada cade din nouri, din cer. Dumnezeu o face. O samănă ca și cum ar cerne mălaiul prin ciur, căci are și ciur, și sită!“¹

Dumnezeu trimite ninsoarea ca să acopere pământul, ca să ferească de îngheț sămănăturile făcute de toamna și rădăcinile ierburilor care în primăvară trebuie să dea colț și să înverzească pământul ca de obicei“.

O ninsoare prea de timpuriu venită, se înseamnă ca ceva minunat: „Să să știe, că în anul acesta 1777, înaintea Vinerii[i] mari, au nins omăt mare cât au pus oameni toată marha (*marfa, vite de negoț?*) și le-au dat fân. Și De[a]că au nins, au stătut omătul pe pământ o săptămână, și au fost frig ca iarna. Scris-am eu mnogo greșnii (*mult păcătosul*) popa Ioanichii ot Bărgău ot Gioseni“².

Când timpul se răcește bine, trebuie să ningă.

Oricum, *Sfântul Nicolae*, dacă nu găsește pământul alb, aduce el ninsoarea: El vine pe cal alb și „își scutură barba“ de ziua lui³. Altfel e o minune să apuce Sf. Nicolae și Crăciunul *iarna goală, pământul neîmbrăcat*.

¹ „Ghilușul“, I, no. 2, p. 14.

² T. Codrescu, I, p. 62.

³ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci; C.D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 101.

Întâia zi când ninge trebuie ținută minte; în acea zi a săptămânii trebuie să se samene *bostanii*, ca să crească mari și frumoși.

Omătul de primăvară se numește *omătul mieilor*, adăugându-se, pentru Bucovina, și al *pasărilor*¹.

Umezeala care rămâne în pământ după ce *omătul s-a luat*, – s-a topit, se numește *must*, – *mustul omătului*, – care, oricât de mult ar fi, nu se socotește bun pentru câmp: „Mustul omătului nu-i bun pentru arătură; e tare, ca un fel de leșie. După ce omătul s-a luat, trebuie ploi, să spele pământul de must”².

2. Semnele de ninsoare sunt de obicei acele pe care le-am văzut la schimbarea sau stricarea vremii, atunci când urmează *să vremuiască*³. La cele credințe adăugăm și pe cele ce urmează:

Dacă *broaștele* cântă înainte de *Alexă*, este semn că va ninge de timpuriu⁴.

Când *câinele* se tăvălește pe jos, are să ningă⁵.

Dacă *ceaunul* va arde pe fund, este semn că va ninge⁶.

Dacă *ciorile* se vor strânge grămadă și vor croncăni, ori dacă vor zbura pe sus⁷, va ninge.

Dacă *ferestrele* vor *asuda*, va ninge⁸.

Dacă *florile* vor înflori toamna, este semn că va ninge în grabă⁹.

Dacă *huhurezul* cântă în Postul Mare, vor fi *omete târzii*¹⁰.

Dacă visezi *luptă*¹¹, va ninge.

Dacă *mâța* se va pune cu spatele la foc, va ninge¹².

¹ Gorovei, *Credinți*, p. 249.

² Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

³ Șt. St. Tușescu, *Taina ăluia*, p. 112.

⁴ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁵ „Șezătoarea“, IV, p. 120.

⁶ Cred. rom. din com. Ardeoani, jud. Bacău, împărt. de d-1 D.I. Procopie.

⁷ „Șezătoarea“, I, p. 121; IV, p. 119; Voronca, *op. cit.*, p. 140.

⁸ Gorovei, *Credinți*, p. 369.

⁹ „Șezătoarea“, VI, p. 31.

¹⁰ Gorovei, *Credinți*, p. 369.

¹¹ Cred. rom. din jud. Muscel.

¹² Gorovei, *Credinți*, p. 369.

Dacă *pomii* vor face roade multe, iarna va fi cu multă zăpadă¹.

Dacă *scroafa* adună paie, va ninge².

Când *șoarecii* își fac cuiburi sus, are să cadă omăt mare³.

Dacă *slănina* lăcrămează în pod, ninge⁴.

Dacă *vrăbiile* se vor strânge la un loc și vor ciripi⁵ sau vor zbura în toane, va ninge⁶.

Dacă visezi *ouă*⁷, *oi* albe, *gâște*, *rațe* sau *brânză*⁸, va ninge a doua zi.

3. *Fulgii* de omăt, când sunt mai mari, se numesc în glumă *foloștine*, *lostopane* sau *obiele*; deci, când ninge cu fulgi mari, se va zice că Dumnezeu se descalță și atunci îi curg obielele. Altfel, când ninge, obișnuit, se zice că Dumnezeu sau *iarna* își bate cojocul.

Dacă nu-i frig, când ninge, copiii sar și fug, strigând:

Ninge,
Ninge,
Popa-ntinge,
Preoteasa plânge!

Își fac *gogoloașe*, se bat cu ele, fac *oameni* din zăpadă și se dau cu *sania*.
Ninsoarea se cîmîlește:

Câte stele
Logostele
Lucesc sub picioarele mele!

De la noi în lumea mare,
Vezi tot stele sclipitoare!

Vin oile de la munte
Cu stelulele în frunte⁹.

¹ Cosmulei, *op. cit.*, p. 50.

² P. Ispirescu, *Poveștile unchiușului sfântos*, București, 1907, p. 316.

³ „Șezătoarea“, IV, p. 119.

⁴ *Idem*, p. 63.

⁵ Marian, *Sărbătorile*, I, p. 121.

⁶ Gorovei, *Credinți*, p. 369.

⁷ „Șezătoarea“, VI, p. 61.

⁸ Voronca, *op. cit.*, p. 931.

⁹ A. Gorovei, *Cimiliturile*, 239.

Sau:

Vin oile de la munte
Cu steluțe mândre-n frunte.

De la munte
Pân' la munte,
Steluțe mărunte¹.

Ninsoarea cu soare:

Mii de păsărele zbor:
Vine un om fără mâni, fără picioare
Și le mănâncă fără gură².

Despre troianul așternut:

Ce se zidește fără cărămidă
Și zboară fără fulgi?³.

S-a dus Chică-Vodă la Vodean,
Să-i înceapă un izvor
Cu mare cusătură,
Fără leac de tivitură⁴.

4. Când fulgii cad rari și numai un timp scurt, se zice că *fulguie*, iar acea ninsoare se cheamă *fulguială*, *prâșcău*⁵, *pârșcău*⁶ sau *fluștureală*, care, uneori, este amestecată și cu ploaie⁷.

¹ N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 103.

² A. Gorovei, *op. cit.*, p. 238.

³ N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 103.

⁴ Gorovei, *op. cit.*, p. 238: corectă poate fi:

S-a dus *Ghica-Vodă* la *vodeasă*
Să-i înceapă un *izvod* lat
Cu mare cusătură,
Fără leac de tivitură.

⁵ Radulescu-Codin, *O samă de cuvinte*, p. 60.

⁶ Culegere din com. Voicești, jud. Vâlcea, împărt. de d-l I.N. Popescu.

⁷ *Idem*, *Îngerul Românului*, p. 342.

Când ninsoarea este mare, se cheamă *ningău*¹.

Stratul așternut pe pământ poartă iarăși numele de *nea*, *omăt* sau *zăpadă*, sau *homete*, *omete*, pl. *omeți*², *nămete*, pl. *nămeți*, *nămat*, pl. *nămeți*³ sau *troian*⁴.

De aici, acoperirea cu totul a drumurilor, localităților și vietăților se cheamă *înzăpezire*, *înnămețire*, *întroienire* sau *zăpezire*, *nămețire*, *troienire*, cu verbele respective.

Când fulgii sunt înlocuiți prin niște bobite, ninsoarea aceea se cheamă *țârțără*.

Ninsoarea amestecată cu ploaie, cum e cea din *zilele babelor*, se cheamă *lapoviță*⁵, *zloată*⁶ sau *șlepoiță*⁷.

O lapoviță, încă mai apoasă, îngheață de multe ori de îndată ce cade pe pământ, se preface într-un soi de ghețușcă foarte alunecoasă. Aceasta se cheamă *policie*⁸ sau *poliviță*⁹.

Șleaul este noroiul amestecat cu zăpadă¹⁰, când despre ninsoare se poate zice că

Nașterea mi-i sclipicioasă,
Îngropăciunea mi-i tinoasă¹¹.

Prin unele părți acestui noroi i se zice *fleoscăială*, *mișelie*, ș.a.

5. Credințe felurite mai adăugăm:

Dacă la culesul popușoilor cuiburile de șoarece vor fi pe pământ, iarna va fi goală de omăt, iar de va fi pe strujan, sus, până acolo va fi omătul de mare¹².

¹ „Șezătoarea“, V, p. 114.

² Viciu, *Glosar*, p. 63.

³ Radulescu-Codin, *O samă de cuvinte*, p. 52, 55.

⁴ Culegere din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁵ Pretutindeni.

⁶ Al. Vasiliu, *Cântece și urături*, p. 207. Nu credem să fie prea bine definită: „Ploaie cu ninsoare, un fel de ninsoare udă care se ține de crengile copacilor, îngreunându-i să-i darne“; aceea-i promoroacă.

⁷ Viciu, *op. cit.*, p. 78.

⁸ În Țepu, jud. Tecuci.

⁹ Viciu, *op. cit.*, p. 69.

¹⁰ În Țepu, jud. Tecuci.

¹¹ Gorovei, *Cimiliturile*, p. 238.

¹² *Idem*, *Credinți*, p. 321.

Când iarna fulguie cu soare, se zice că va ninge târziu¹.

De va fi iarna omăt mult, nu vor fi furtuni și viscoluri peste vară, iar anul va fi mănos².

Dacă în ziua de Sf. Trifon (1 februarie), căruia i se zice și „Trif cel nebun“, nu este omăt, se crede că *se va sparge*³.

Câtă vreme va ninge la sfârșitul câșlegilor de carne, atâta vreme va ploua în postul *Sânta-Măriei*⁴.

Dacă la *Sf. Vasile* va fi omăt cu steluțe și ger, anul va fi zlotos⁵; dacă la această sărbătoare vremea va fi moale sau va ninge, anul va fi îmbelșugat⁶.

Dacă va fi omăt la *Sfinți*, 9 martie, anul va fi tot astfel, îmbelșugat de toate⁷.

De asemeni, dacă va fi pământul acoperit cu omăt în seara de *Ovidenie*⁸, sau dacă va fi ninsoare la *Crăciun*⁹, peste an nu va fi lipsă de nimic.

¹ „Șezătoarea“, VI, p. 62.

² Marian, *Sărbătorile*, I, p. 116.

³ Gorovei, *Credinți*, p. 378.

⁴ Cred. rom. din Bucovina, împărt. de d-l D. Dan.

⁵ Marian, *Sărbătorile*, I, 149.

⁶ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁷ „Șezătoarea“, VI, p. 21.

⁸ Cred. rom. din com. Fântânești, jud. Covurlui, împărt. de păr. I.C. Beldie.

⁹ Radulescu-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 97.

La editura **PAIDEIA** au apărut

Valeriu Bălteanu
Dicționar de divinație

Amalia Pavelescu
Poezia de ritual și ceremonial din Mărginimea Sibiului

Mihai Lupescu
Din bucătăria țărânului român

Germina Comănici
Cercul vieții

La editura **PAIDEIA** vor apărea

Tudor Pamfile
Văzduhul după credințele poporului român

Antoaneta Olteanu
Timpul și timpurile.
Calendare populare românești

Vintilă Mihăilescu
Alegeri 2000

G.M. Cantacuzino
Despre o estetică a reconstrucției

Printed and bound in Romania

by **punct**